

De tweede Jeugd

door

M. Mok

N.V. Uitgevers Maatschappij
„De Tijdstroom” Lochem

DE
TWEEDE
JEUGD

DE TWEEDE JEUGD

DOOR

M. MOK

N.V. UITGEVERS-MIJ. „DE TIJDSTROOM” — LOCHEM

I.

De wereld staat stil. Zij heeft haar kringloop beëindigd. Dat is niet zoo maar van gisteren op vandaag gebeurd. Men kon het zien aankomen. Een steeds langzamer wordende wenteling, gepaard gaande met groeiende bedrukking in het hart, dat dit proces van vertraging gadesloeg. Een gevoel van wanhoop, omdat deze innerlijke spanning omgekeerd evenredig was aan de slapheid, de lustelooze, doffe cadans, waarmee de buitenwereld haar laatste ronden volbracht. Men kon natuurlijk pogen, nuchter tegen te werpen: Ach, wat een onzin! De zaak wordt op den gewonen voet voortgezet, er verandert niets, in alle eeuwigheid.

Maar aanschouw de teekenen, die de Heer verricht: in de eerste plaats het moede gelaat voor den spiegel na een onrustigen, door droomen en hallucinaties bezochten slaap. En dan probeeren met de handen in dezen kop wat meer fut te brengen. Water en zeep roepen een voorbijgaanden blos op en eenige streken met een kam brengen verwarde haren weer in het gelid. Maar de donkere kringen onder de oogen verdwijnen niet en niet de apathische vertrokkenheid van den mond. En dan die oogen. Kijk nu eens goed in den spiegel, mr. Bonger, en let op je oogen. Wat willen ze zeggen? Waarheen

staren ze toch eigenlijk, altijd maar recht voor zich uit? Ze kijken zoo strak en is dat niet belachelijk, want ze zijn nergens op gericht? In de verte is niets en dichtbij is niets, want overal is hetzelfde leven, een wagen, die wordt geremd en men hoort nog het doffe verzet van de wielen, die vaart moeten minderen. Maar aanstonds is de drukking te groot, men verneemt wat gepiep en gekners, de wagen staat stil en rondom is de ruimte, de eindeloze woestijn. Het is gebeurd.

Vannacht droomde Bonger, dat het zoover kwam. Hij zat met Fannie in den trein, wat natuurlijk dwaasheid is, want hij heeft nooit eenig plan gehad om met Fannie op reis te gaan. Maar goed, ze zaten daar dan, in de laatste coupé van den laatsten wagen en in den wand tegenover hen, die dus tevens de achterwand van den trein vormde, waren twee groote ruiten, waardoor men de rails in de tegenovergestelde richting zag snellen. Snellen is eigenlijk het woord niet, want dat was een bedriegelijk gezicht. Keek men door de zijraampjes, dan zag men, hoe langzaam de trein liep. De telegraafpalen schoven traag voorbij, af en toe zag men een blokhuis of een rijtje woningen en Bonger dacht: Wat staan die vast in de aarde; niemand die ze er ooit uit zal kunnen trekken... Ook dat was een dwaasheid, maar er moeten er nog ontelbare zijn geweest, die hij zich niet alle kan herinneren. Fannie zei: — Wat gaat dat ding toch langzaam en jij zit er ook weer bij als een dooie visschiesvreter! Waarmee ze onbewust een juist verband legde tusschen twee verschijnselen. Bonger was te bedrukt om iets te antwoorden. Hij vreesde elk oogenblik het onherroepelijke, laatste knarsen te zullen hooren. Tot hiertoe

en niet verder! Dat is om te lachen, want ik heb nooit de behoefte gehad om verder te gaan. Heb ik dezen trein soms uitgekozen? Heb ik er niet altijd in gezeten? Ja, maar heb je ooit een poging gedaan om je er uit te verwijderen? En nu word je gestraft, de zaak wordt stopgezet, je moet er uit en zie nu maar, dat je je verder redt.

Op een vreemde wijze heeft hij ten slotte zelf den trein tot stilstand gebracht. Hij merkte plotseling, dat Fannie was verdwenen en boog zich uit het raampje, vreezend dat zij op de spoorbaan was gevallen. De trein kroop juist weer langs een telegraafpaal en zonder na te denken greep hij met zijn rechterhand dien paal. Op hetzelfde moment stond de trein stil. In een eerste opwelling vond hij het zoowel verheugend als belachelijk, dat hij iets dergelijks kon klaarspelen. Maar bij nader overleg bevond hij, dat het een toevallige omstandigheid moest zijn en dat de trein op het oogenblik, dat hij den paal greep, bij een halte was aangekomen. Zoo moest het wel zijn geweest. Hij stapte uit en ging naast den paal in het gras liggen. Juist toen hij insliep, hoorde hij, dat de trein zich weer in beweging zette en het zich verwijderende gedaver van de wielen was de melodie, waarop hij in den slaap dreef.

Van een poging om het gevaarte in te halen, van angst of wanhoop was geen sprake. Krachteloos als hij was, verlangde hij naar vrede en kon dit slapen iets anders dan vrede zijn?... Ten slotte was het Fannie weer, die hem uit den slaap haalde. — Lig je daar nog aldoor, luie duvel? vroeg ze. — Ja, wat wil je? Maar er was niets meer te willen, want de wekker ging af en Louis Bonger heeft nu gelegenheid te

constateeren, dat zijn bewuste stemming zich precies bij die in den droom aansluit.

Hij maakt de gewone matinale gelaatsstudies en overlegt, dat het werkelijk mis is. Waarom, waarom? Och, het is nu allemaal zoo kalm te bekijken. Er is geen strijd meer van stroom en tegenstroom. Er is nog wel gevloei van water, maar men mag dat nauwelijks bewegen noemen, want het gaat in een kring en steeds komt men op hetzelfde punt terug. Hij drijft, hij drijft. Dat kan slechts aangenaam zijn. Na een treinreis wil men ook wel een watertochtje maken. Het zou zelfs geen kunst zijn, er nog wat water bij te sproeien. Probeer maar dien machtelozen motor van je hart wat toeren te laten maken en de waterlanders zullen in zwermen komen opzetten.

Redelijk nadenken kan de situatie echter redden. Het ergste is natuurlijk, dezen toestand van stilstand als onherroepelijk te beschouwen. Dat is zijn primaire neiging. Men ziet de wereld als een museum en gevoelt zich een rustverstoorder in deze gewijde stilte. Het beste zou zijn, ook maar onopgemerkt in een hoekje te gaan staan, alsof men een eeuwenoud pronkstuk was. De museumbezoeker kan zich steeds hieruit redden door in de frissche buitenlucht te vluchten en een paar keer diep adem te halen. Daar is leven, beweging, vrijheid... Ja, maar die weelde kan hij zich niet meer permitteeren. Want wat daarbuiten geschiedt, is voor hem niets anders dan een expositie. Een gemeenschap, die haar innerlijke drijfkracht verloor en daarom verging in het stof der eeuwen. Pluizende vingers hebben haar daaruit opgedolven en er den grootst mogelijken schijn van levensechtheid aan trachten te geven.

Het zou hem niets verwonderen, wanneer er op straat plotseling een man naast hem zou verschijnen, die zich als suppoost of gids zou aandienen. — Meneer, hoe vindt U dit? Een natuurgetrouwe reconstructie van het leven in het begin van de twintigste eeuw. Alles in vol bedrijf: menschen, huizen, straten, fietsen, auto's, kantoren, winkels, fabrieken... Het merkwaardigste is, dat niemand hier beseft in een gestorven tijdperk te leven. Het is den geleerden samenstellers gelukt, dezen sinds honderden jaren verganen individuën een nieuw levensélan in te blazen. Zij handelen volkomen als menschen en toch is alles wat zij doen van zin ontbloot en blijft dan ook staan in het stadium, waarin deze samenleving werd ontdekt. Ik geef toe, dat alleen een zeer scherpzinnig waarnemer tot juist aanvoelen van dit verschijnsel in staat is, maar U als intellectueel...

— Verrek, kerel! Het wordt nu toch hoog tijd, dat hij zich losmaakt van dit gedoe. En dat kan alleen gebeuren door dat beroemde redelijke overleg. Het is immers niet zoo moeilijk om na te gaan, dat de wereld volkomen zichzelf is gebleven, maar dat hij en hij alleen is veranderd. En daarop onmiddellijk te doen aansluiten de overweging, dat hij ook vroeger dergelijke perioden heeft gekend, maar dat ze na eenigen tijd voorbij bleken en de obsessie van verstardheid niets dan een langzaam vervagende herinnering werd. Hij heeft nog verstand genoeg om te weten, waartoe hij zal komen, wanneer hij niet tot zijn laatste grein van geestkracht gebruikt om zich te verzetten. In ieder geval maakt hij in de komende uren een goede kans om in het rechte spoor te blij-

ven. 's Avonds en 's nachts gaat dat moeilijker. De nacht brengt raad... Een fraaie uitspraak! Radeloosheid zou misschien de juiste uitdrukking zijn. Natuurlijk zal Van Swieten, zijn oudere collega op het assurantie-kantoor, weer een opmerking over Bongers uiterlijk maken. Hoor maar, daar begint het al.

— Morgen, Van Swieten.

— Morgen, Bonger! Kerel, wat zie je er weer beroerd uit!

— Je geeft me beslist een verkeerde suggestie. Elken morgen kom je met datzelfde praatje!

— Heb nou niet zoo'n eigenwijze kop. Ik zeg het toch zeker in jouw belang! Je moet naar den dokter gaan.

— Maar als ik me nou niet ziek voel! Ik vind het erg aardig van je...

— O — Van Swieten lacht ironisch — laat dat maar. Je bent altijd een raar beestje. In zooverre kan het misschien zijn, dat je niets ongewoons voelt. Maar je facie staat elken dag een beetje erger op slecht weer.

Die Van Swieten is een beste vent. Jammer dat hij niet kan nalaten, zich met zijn collega te bemoeien. Hij helpt hem daarmee niet, integendeel. Bonger wil met rust worden gelaten, of dit nu een deugd of een gebrek van hem is. Gelukkig dat er den heelen dag voldoende arbeid is, om deze particuliere praatjes tot een minimum te beperken. Een enkele maal komt zelfs een der bazen of een andere collega, met wien hij toevallig in contact is, op het idee, om hem er opmerkzaam op te maken, dat hij er slecht uitziet. Maar een simpele verzekering: — Ik voel me uitstekend... — is bevredigend voor hen.

Het lijkt wel of Van Swieten voelt, dat Bonger dien dag zwakker dan gewoonlijk is. Inplaats van zich aan de lectuur van zijn ochtendblad te wijden, zooals hij in het koffieuurtje pleegt te doen, begint hij nu een boom met zijn collega op te zetten.

— Luister nou eens, Bonger, zegt hij, ik weet, dat je het gruwelijk vindt, als ik me met je bemoei. Eerlijk gezegd, geloof ik, dat daaruit al iets van je abnormale gesteldheid blijkt.

— Heb je nou werkelijk niets nuttigers te doen dan dat geanalyseer? Eet liever rustig je brood op!

— Dat zal ik toch wel doen! Maar ik ben niet van plan om jouw naar de verdommenis te laten gaan!

Bonger voelt zich zwakker dan ooit, maar tegelijkertijd laait de kracht in hem op, een uiterste poging te doen om zich tegen deze inmenging te verzetten. Hij staat op en stampvoet.

— Ik wil niet hebben, dat je je met me bemoeit! Begrijp je dan niet, dat je me er meer kwaad dan goed mee doet? Laat me met rust — ik smeeek het je...

Bij God, nu zou hij bijna als een kind aan 't huilen slaan. Van Swieten ziet het en zwijgt. Je goeie bedoeling is je hierbij van geen nut, denkt hij. Die man is een patiënt en een zware ook. Maar als je hem aanpakt, wordt ie nog erger. Hij moet reddeloos kapot gaan... Een milde natuur, die behoorlijke jonge hersens op zoo'n geraffineerde wijze vermoordt...

Drie jaar zit Bonger nu al naast hem. Een goede kracht, iemand met inzicht en initiatief zelfs. Maar in al dien tijd heeft Van Swieten hem waarschijnlijk geen vijf keer zien

lachen. Hij is geen zuursnoet, maar een melancholische piekeraar. Er is nooit veel uit den ander los te krijgen. Het eenige, dat Van Swieten weet is, dat Bongers ouders zijn gestorven. Of hij broers, zusters of andere familieleden heeft, weet hij niet. Van eenige vriendschappelijke relatie is hem evenmin iets bekend. In zijn vacantie ging Bonger, volgens zijn zeggen, steeds alleen op reis. En vroeg Van Swieten hem na een Zondag: — Heb je je gisteren geamuseerd? — dan antwoordde de ander steevast met een onbestemde opmerking: Dank je, dat ging best... — of iets dergelijks. Eenige malen heeft Van Swieten hem bij zich thuis genoodigd, maar Bonger vond telkens een andere uitvlucht. Ook had Van Swieten een paar keer kaarten voor een uitvoering ten bate van een liefdadig doel. Bonger kocht een kaart, maar verscheen, ondanks Van Swietens aandringen, niet op het feest. — Neem me niet kwalijk, maar wat voer jij toch uit in je vrijen tijd? vroeg hij eens. — Interesseert het je? vroeg de ander terug. — Zeker interesseert het me. Ik kan er geen hoogte van krijgen... — Als je het precies wil weten: lezen, eten, wandelen, slapen en naar de meisjes gaan... Van Swieten moest daar luid om lachen, maar Bonger bleef er onbewogen onder. — Dat had ik niet van je gedacht! zei Van Swieten. — O, dat kan wel. Laten we er nu maar over ophouden. Dit antwoord wierp een koude douche over Van Swietens hilariteit. Iemand die een beetje meer prikkelbaar is dan ik, dacht hij, zou den vent naar zijn keel vliegen. Maar hij heeft gelijk. Wat heb ik me met zijn zaken te bemoeien?

Wat niet wegnam, dat hem deze bemoeizucht bij tusschen-

poozen weer overviel. Zij zijn geen van tweeën haatdragend, anders hadden zij door deze geschiedenis zeker reeds lang overhoop gelegen. Van Swieten houdt het ervoor, dat Bonger zijn bemoeiingen als een uitvloeisel van, oprechte of geveinsde, goedhartigheid beschouwt. Waarmee hij maar voor een klein deel gelijk heeft. Niet alleen als mensch, maar ook als „geval” acht Van Swieten zijn collega belangwekkend. Het ergert hem dan ook, dat hij er tot dusver niet in is geslaagd, iets positiefs te weten te komen. En zeker is mede zijn gekwetste ijdelheid er schuldig aan, dat hij de grenzen der discretie dikwijls nadert, om niet te zeggen overschrijdt.

Bonger staat ver van deze overwegingen. Hij heeft teveel aan zijn hoofd om zich met Van Swieten bezig te houden, zelfs wanneer deze, zooals heden, een ernstigen aanval op zijn persoonlijk domein doet. Het is zaak rustig te blijven. Hij schrijft rapporten, woorden, cijfers, nummers. Bijna dagelijks voorkomende zinswendingen; het is niet moeilijk, men heeft er maar weinig hersens voor nodig.

Bleeke zonneschijn valt aan zijn linkerzijde op den vloer, op straat klinkt de roep van een koopman, een torenklok begint te spelen. Dit gaat elken dag zoo, maanden- en jarenlang en niemand schijnt te merken, dat er in den grond niets verandert. Zoolang men zich nog de illusie van vrijheid en ruimte kan geven, is het niet zoo erg. Men loopt op straat en denkt: die wind komt van ver, de wereld is groot en diep, er zijn veel landen en zeeën, aarde en hemel zijn in vol bedrijf, een gigantisch bouwwerk, waarin of waarachter zelfs de scherpste blik den bouwmeester niet kan ontdekken. Maar dat is van

weinig belang. Het voornaamste is, dat er voortgang in zit, stuwung. Er is gretigheid en hartstocht in alles wat leeft, men vraagt niet naar het waarom, maar vecht en vecht, en valt plotseling in den zwarten put, waaruit nog nooit een kreet van wanhoop of vreugde is opgestegen.

Men kan het aldus beschouwen, zoolang die traag sluipende erkenning maar niet opdoemt, dat men met een wereld in fossielen staat te maken heeft, een afschuwelijke, geraffineerde zinsbegoocheling. Hier zit mr. Louis Bonger op zijn kantoorstoel te schrijven en beneden hoort men het geschuifel van troepjes toeristen door de straten. Zij komen de trappen op en aanstonds zal de deur worden geopend. Bonger voelt zich vuurrood worden van schaamte, omdat hij als expositiemateriaal dienst doet en buigt zijn hoofd op zijn werk. Daar is geroezemoes in de gang, waarboven de stem van den gids uitklinkt, dien hij dezen morgen heeft ontmoet. Zeker zijn het vreemdelingen, die hij rondleidt, want hij spreekt Engelsch. Terwijl de deur opengaat en een kille luchtstroom het lokaal binnendringt, hoort hij hem zeggen: — Please, notice that young man over there... Maar eer er nog iemand is binnengekomen, springt Bonger woedend op en schreeuwt: — Shut up!...

Dan kijkt hij radeloos om zich heen, want het visioen is vergaan en de nuchtere werkelijkheid is weer daar.

Maar Van Swieten is op hem toegesneld en grijpt hem bij zijn polsen.

— Zeg, wat beteekent dat? Zie je Engelsche spoken? Het is mis met jou, mannetje!

— Nee, heusch niet, er is niets met me aan de hand. Het is alweer goed...

— Sta me nou niet langer te bedonderen. Als je niet onmiddellijk naar den dokter gaat, ga ik naar boven. Dan zal ik Vink even op de hoogte stellen...

— Hou toch op! Ik ben kerngezond. Er mankeert me niks.

— Da's waar ook! Daarom vraagt iedereen of je soms met een kwaal onder je leden loopt! Maar ik weet het beter. Je bent getroebleerd of in ieder geval een stuk in die richting. Als jij daar zoo'n plezier in hebt, dan moet je dat zelf weten, maar ik zal zorgen, dat je hier vandaan gaat.

Hij heeft Bonger nog steeds vast, hoewel deze zwakke pogingen doet om los te komen.

— Dus je wil me broodeloos maken..., stamelt hij. Wat doe ik je toch? Wat heb je toch voor last van me?

— Ga nou eens even rustig zitten — en Van Swieten duwt hem als een kind in een stoel. — Als je je nù niet onder behandeling stelt, zal het niet zoo heel lang duren of je moet hier toch vandaan. Misschien begrijp je dat niet of wil je het niet begrijpen, maar ik zeg je, dat het zoo is. Je hebt dus te kiezen: òf ik ga naar de directie, òf je doet het zelf.

— Maar wat moet ik dan zeggen? Ik ben toch niet ziek?

— Ziek? Laten we niet over een woord strijden. In ieder geval heb je rust noodig. Je maakt dus een doodeenvoudig praatje. Dat je je niet prettig voelt, overspannen, en dat je een dokter gaat raadplegen. Eenvoudig of niet?

— Eenvoudig? Eenvoudig? Wat wil dat nou zeggen? Het is een leugen!

— Dan maar een leugen! Die neem ik wel op m'n verantwoording.

Misschien had de strijd nog lang geduurd, maar directeur Vink komt juist binnen.

— Ah, meneer Vink, zegt Van Swieten dadelijk, goed dat U er bent. Bonger is doodziek, maar hij wil niet weggaan. Ik was al van plan naar U toe te gaan, want ik kan het zoo niet langer aanzien.

— Wat mankeert er dan aan? vraagt Vink.

— Niets, verklaart Bonger. Even een voorbijgaande benauwdheid. Dat heb ik wel meer, het is niets bijzonders.

— Hm, U ziet er anders den laatsten tijd bar slecht uit. Nee, dat mag zoo niet blijven. U gaat naar den dokter!

Bonger sluit de oogen, want hij voelt tranen opkomen. Een zee van ellende bruist op hem toe. Doktoren, ziekte, rusten, uren van ledigheid, sanatorium — en daarbij de marteling van geestelijke bezoeken...

— Dan ga ik maar..., zegt hij toonloos.

— Ik zal even een taxi voor je bellen — en reeds draait Van Swieten het nummer.

Begeleid door hun beider beste wenschen vertrekt hij! Waar moet ik heen? denkt hij. Wat moet ik doen? Ik ga niet naar een dokter. Wat heeft de dokter met mij te maken? Ik heb geen organische afwijking, mijn kwaal is in zijn boeken niet te vinden. God mag weten hoe die geschiedenis afloopt...

— Boomstraat 4, zegt hij tegen den chauffeur. Waarom juist dat adres? Hoe komt hij daar opeens toe? Lachte die kerel? Welnee, waarom? Hij brengt waarschijnlijk dagelijks

menschen naar dien hoek. Wat moet ik tegen Fannie zeggen? Ze ligt nog op bed. Hoe laat is het eigenlijk? Half vier — nee, dan zal ze wel op zijn. Hij gaat naar doctor Fannie. Daar moet hij om lachen.

— Ziezoo, we zijn er!

— Dank je. Wacht maar even... of... ja, wacht maar!...

Dan klautert hij de drie steile trappen op. De klim naar den hemel heeft hij het vaak genoemd. Nee, hij valt niet. Er zijn trouwens twee leuningën. Waarom denkt hij dat nu opeens; hij is immers nog nooit gevallen?

Klop, klop, klop! Fannies scherpe stem: — Ja, wie is daar?

— Maak open, of slaap je nog?

— Hé, Lou, waar kom jij opeens vandaan, lieveling?

— Van beneden.

— Hahaha! Die is goed! Maar wat heb je? Wat zie jij er beroerd uit!

— Zeg dat maar tegen jezelf!

— Je bent een gemeen kreng! Wat moet je hier?

— Wees nou maar koest! Ga maar verder aan je toilet.

Dan ben je weer om te stelen.

— Ach, man, je bent gek, je bent stapelgek! Dat zeg ik nou al weken tegen je!

— En je hebt gelijk. Nou hebben ze me als een schooljongen van kantoor weggestuurd. Als ik normaal was, zou me zoiets niet zijn overkomen. Ze sturen me naar den dokter en daarom kom ik bij jou.

— Moet ik je daarheen brengen? Dank je feestelijk!

Bonger kijkt hoe ze haar lippen en wenkbrauwen bewerkt.

Kan zij hem iets schelen? Voelt hij iets voor dit straatsletje? Hij weet het niet, maar hoort zich zeggen:

— Ik ga niet naar den dokter. Nu nog niet. Maar ik heb koorts. Tenminste, het komt me opeens zoo voor... Hou me een beetje gezelschap. Ik zal wat te drinken voor je bestellen.

— Ik heb om negen uur een afspraak...

— Fijn, dan heb je nog een uur of vijf voor mij. Maak nou alsjeblieft voort, want m'n taxi staat te wachten.

— Nou, ik haast me al! Wat koop ik voor die aardigheden?

Ze zitten in de auto en Fannie streelt even zijn gezicht. Natuurlijk heeft hij koorts. Hij is warm en zijn oogen staan zoo branderig. Of hij zomaar plotseling is weggegaan? vraagt zij. Nee, zegt hij, hij heeft haar immers verteld, dat ze hem eruit hebben gestuurd. Hoe lang dat moet duren weet hij niet, want hij is niet ziek, behalve dan een beetje koortsig, maar dat komt door de emoties.

— Je blijft immers bij me, zegt hij, voorloopig tenminste. Zeg maar wat je wilt drinken!

— Ik wil heelemaal niet drinken! Denk je, dat ik met ouwe klare ontbijt? Een kopje koffie en een boterham, dan ben ik al lang tevreden.

— Liesje, zegt hij tegen het meisje, dat opendoet, ik ben niet erg lekker. Wil je mevrouw Rijnders vragen, of ze straks m'n eten naar boven laat brengen? En de juffrouw wil nu graag koffie hebben met een paar boterhammen. Kan het gauw?

— Dadelijk, meneer. Gut ja, U ziet er slecht uit!

Eigenlijk voelt hij zich op 't oogenblik veel beter. Hij is rustig, van angstvoorstellingen is geen sprake. Alleen wat gesuis in zijn hoofd, een kou misschien. Afschuwelijk! Ze wilden hem met alle geweld overstuur maken!

— Wat een idee, om zoo midden overdag in je bed te kruipen! Wie zou m'n werk doen? Beckers — misschien ook Houtman. Als ze den boel maar niet verprutsen!

— Je denkt zeker, dat jij 't alleen kan! spot Fannie, die haar boterhammen in petieterige reepjes zit te snijden.

— Ik alleen? Ach nee, maar dat is zoo'n rare geschiedenis...

— Wat is raar?

— Niks, ik mompel maar wat.

— Moet je niet doen. Dan heb je een harden dood!

— Bijgeloovige teef! Is dat je troost? Wat kan mij dien harden dood schelen? Een hard leven is veel erger! Maar je bent toch lief! Geef me een klein kusje. Meer kan er vandaag niet af...

Haar lippen zijn frisch, ze is jong en levend. Het schijnt hem plotseling een openbaring en ze moet dan haar stoel vlak naast zijn bed schuiven, zoodat hij haar hand kan vasthouden. Hij ziet hoe haar kaken het brood voorzichtig kauwen en hoe zij het daarna wegslikt. Het volgen van deze bewegingen geeft hem een wonderlijke sensatie. Haar oogen, haar huid, dit heele cellenbouwsel, dat haar lichaam is, komt hem voor iets te zijn, zonder verband met de doode wereld daarbuiten.

— Wij tweeën, zegt hij, en verder niets...

Ze kijkt hem aan, blijkbaar niet begrijpend wat hij bedoelt,

maar hij sluit de oogen, omdat hij duizelig wordt. Hij ziet de dingen op hun kop. De realiteit van de wereld is onaantastbaar en al zijn worstelen daartegen kan het feit niet verhelpen, dat hij in het zand is geloopt en het leven onbekommerd verder spoelt. Het angstzweet breekt hem uit. Want dan is zijn deel van de wereld fossiel en dus deze Fannie, die hij in den uitersten nood naar zich toe heeft getrokken, het residu van een vergaan menschenexemplaar. Een pop in een étalage, het lijkt op een mensch, maar men behoeft er geen oogenblik aan te twijfelen, dat het een onbezielt stuk materie is. Maar er is nog één mogelijkheid en wel de verschrikkelijkste. Het is als in zijn droom: op het moment, dat hij in de eenzaamheid belandt, is Fannie verdwenen. Dat droomen geen bedrog zijn, weten we nu al lang, dus is Fannie niet een fantoom als waartoe hijzelf is geworden, maar een wezen uit die andere wereld, die hem heeft uitgeworpen en die hij daarom uit onbegrijpelijke zelfverheffing heeft dood verklaard. Nee, bij God, dat gaat zoo niet langer! Ik moet me rekenschap geven van het feit, dat dit alles van a tot z is verzonnen. Ik moet... — Fannie! Fannie!!

— Lieve jongen, wees toch rustig, je hebt koorts. Hier, drink een beetje.

— Dank je, dat is lekker. Wat schreeuwde ik daarnet, hè? Maar ik heb geen koorts. Ik denk aan allerlei onzin, maar ik weet precies wat ik denk.

— Je hebt wel koorts. Acht-en-dertig. Ik heb 't zooeven opgenomen, toen je sliep.

— Heb ik geslapen? Hoe laat is 't dan?

— Over vijven. Zie je dan niet, dat ik het licht heb opgestoken en de gordijnen dichtgemaakt?

— Potverdrie, je hebt gelijk! O, Fannie, als dat zoo voortgaat, kom ik nooit weer aan m'n werk!...

— Wat is dat nou voor nonsens! 't Is een kwestie van één of twee dagen!

Fannie streelt hem over zijn voorhoofd en hij pakt haar hand en drukt er zijn lippen op. — Je bent het toch echt, niet? Je bent het toch zelf? Ik weet eigenlijk niet...

— Nou, wat weet je niet? Ik geloof, dat je weer aan 't ijlen bent.

— Was het maar waar, Fannie, was het maar waar! Zeg eens eerlijk: als je me niet kende, zou je me dan voor gek houden?

— Als ik je niet kende? Daar kan ik niks van zeggen. Maar ik ken je wel en het lijkt er inderdaad dikwijls op. Je kan je gedachten niet bij mekaar houden, omdat je teveel hebt gestudeerd. Dat is toch immers om gek te worden, als je altijd die risten boeken om je heen hebt, zooals hier...

— En je leent zoo graag boeken van me!

— Nou ja, een aardig verhaal. Maar al die zware, gewichtige banden...

— Laten we daarover ophouden. Maar wat ik weten wou: kan het je wat schelen of ik gek word of niet?

— Wat dacht je nou? Je meent toch zeker niet, dat ik met een krankzinnige wil omgaan!

— Ach, daar gaat het niet om. Ik bedoel: zou je liever hebben, dat ik normaal bleef?

— Maar, lieveling, hoe kan je zooiets vragen? Het spreekt toch vanzelf, dat ik veel te veel van je houd, om je te willen verliezen...

— Zit niet te liegen! Je houdt alleen maar van het vuile geld, dat ik je geef!

— O, monster! — en Fannie balt haar vuist in zijn richting — als je dat denkt, waarom heb je me dan mee hier naar toe genomen? Heb ik je niet al duizend keer gevraagd, om samen met je te gaan wonen?

— Nou ja...

— Wat: nou ja! Ik blijf voor jou altijd de hoer! Jouw schuld is het, dat ik nog altijd met tippelen aan de kost moet komen!

Bonger ziet hoe zij zich opwindt en een hevige ongerustheid grijpt hem aan. Waarom? Nergens voor noodig! — Zou je dat ook niet aan een ander kunnen vragen?

— Nooit! Aan niemand! En als ik 't deed, dan zou 't alleen maar zijn om jou te vergeten. Je houdt me nou al een paar jaar op sleeptouw!

— Pardon, ik behoor al een paar jaar tot je cliënten...

— Lou, vermoord me, maar zeg niet zulke ellendige dingen! Heb ik je in maanden om een cent gevraagd?

— Nee, maar ik geef... Je moet overigens niet zoo schreeuwen. Er zijn hier nog meer mensen in huis.

Maar het is mis, totaal mis met Fannie. Ze valt half voorover op zijn bed en snikt hartstochtelijk. Is hij ziek of is zij het? Nee, hij is het wel degelijk. Zouden haar woorden hem anders zoo overstuur kunnen maken? Is het de eerste keer, dat

zij verklaart van hem te houden? Ze heeft hem even vaak be-
fleemd als afgemaakt en dat vond hij uitstekend. Liefde, lief-
de... schei uit, alsjeblieft! Laat me met rust, laat me alleen,
heelemaal alleen...

— Toe nou, Fannie, zegt hij eindelijk is het nou nog niet
afgelopen? Als je zooveel om me geeft, moet je dat niet
doen, want daar word ik niet beter van.

Ze richt zich op en kijkt hem aan met haar behuilde oogen.

— Je hebt gelijk, zegt ze, daar word je niet beter van. En
dat is hard noodig, want er is een steek aan je los. Dat kan jij
ook niet helpen, stakker. Ik zal het je niet meer lastig maken,
want ik hinder je toch maar...

— Nu wel, ja, nu heb je me gehinderd. Waarom wil je
me ook ongelukkig maken met je liefde? Ik kan er niet tegen
en daarom heb ik er misschien nooit aan willen gelooven. Nu
is alles bedorven, hopeloos bedorven, kind... Ga je maar
gauw wasschen, want je ziet er ontoonbaar uit.

Dit is het beste: kalm blijven, want het leven wordt er niet
gemakkelijker op. Dat vriendinnetje mag hij ook niet hou-
den. Zij wil hem liefhebben, positief liefhebben. Alsof zooiets
met een gestorvene mogelijk is... O nee, die gestorvenheid is
een uitvlucht. Er moet meer aan vastzitten, maar moet hij zich
dan werkelijk nog verder aftobben?

Zoo mag ik je zien, Fannie. In volle actie om je te ver-
fraaien. Kijk maar niet naar me om, er is toch niets meer met
me te beginnen. Het is jammer, maar je zal je wel troosten,
daar ben ik niet bang voor. Voor mij is het veel, veel erger.
Mijn leven wordt hoe langer hoe nauwer, ik verdwijn als een

mummie in een sarcophaag, ik kan me niet meer bewegen, niet schreeuwen — en ik wil het ook niet...

Fannie keert zich om.

— Wat zal je een chance hebben, hartedief! Je bent heerlijker dan ooit! Bij God, als ik normaal was, zou ik niet aarzelen — maar ik ben ziek, doodziek... De menschen hebben gelijk.

— Laat me nou kalm blijven, zegt Fannie. Ik voel wel, dat je niet wilt, dat ik nog iets voor je doe. Je kan me niet uit de modder halen, want je zit er zelf tot je ooren in. Daarom ben je bij me gekomen, daarom moest ik mee hierheen. Ik neem het je niet kwalijk, want je zit er stukken dieper in dan ik.

Bonger kijkt haar doodelijk verschrikt aan. — O, lieve meid, hou toch op! Je bent een helderziende... Verniel dat laatste beetje kracht niet, dat er nog in me zit!

— Goed, ik ben al stil. Nog één ding: als je geen dokter haalt, ga je naar den kelder!

— Dank je, kind. Wees niet zoo goed, want het is toch maar aan me verspild. Ik word wel beter, want ik wil niet ziek blijven. Zoodra ik weer goed ben, kom ik bij je.

Fannie kijkt hem strak aan en schudt langzaam in ontkenning haar hoofd.

— Probeer me dat niet wijs te maken. Als je werkelijk goed wordt, kijk je naar mij niet meer om. En word je niet goed — dan mag God je genadig zijn...

— Niet zoo vroom, schat, niet zoo profetisch...

Dan is het afgelopen. Zij geeft hem een hand, hij drukt

er een kus op. Een stuk van zijn leven gaat de deur uit. Het laatste levende stuk misschien. Hij blijft alleen achter in de beslotenheid.

II.

Als Bonger is vertrokken, vraagt directeur Vink aan mr. Van Swieten:

— Wat heeft die man eigenlijk?

Van Swieten haalt de schouders op. — Wist ik het maar! Een heel flinke jongen, maar je krijgt niet veel uit hem.

— Hebt U wel eens meer iets aan hem gemerkt? Mij kwam het soms voor of hij moeite had, zijn gedachten te concentreren.

— Ja, dat heb ik ook opgemerkt. Ik heb hem trouwens scherp gadeslagen, maar eerlijk gezegd ben ik er niet veel wijzer door geworden. Hij schijnt erg afkeerig van attenties te zijn. Ik zou durven wedden, dat ie niet naar den dokter is gegaan.

— Hé, is het zoo'n stijfkop? Is hij telefonisch te bereiken?

— Ja, ik geloof wel, dat zijn pension is aangesloten.

— Doet U me dan een genoegen, meneer Van Swieten, en informeert U vanavond even of ie zich met een dokter heeft verstaan. Doet U 't liefst zoodra U thuis bent.

— Uitstekend, meneer Vink!

— En mocht ie geen dokter hebben geconsulteerd, belt

U dan dr. De Groot op, den zenuwarts. Hij is een jonge vent, een neef van mijn vrouw, en een heel bij-de-hande baas.

— 't Zal gebeuren, meneer Vink!

Dan gaan ze over tot de onderwerpen van het oogenblik. Van Swieten voelt zich verheugd met deze opdracht. Zoo zal hij, zij het indirect, invloed op Bonger kunnen oefenen. Hoe graag zou hij het geheim zelf ontsluiëren! En bovendien, Bongers kortaangebondenheid ten spijt, voelt Van Swieten werkelijk sympathie voor hem. Hij heeft getracht deze sympathie te verklaren, maar het niet verder dan een vermoeden gebracht. Er is in Bongers duistere karakter een tendenz, die met iets in hemzelf moet correspondeeren.

Thuis snelt Kareltje, zijn zevenjarig zoontje, hem tegemoet. Hij kan niet aan dit kind denken zonder zich ontroerd te voelen. Een zeer begaafd baasje, met muzikalen en picturalen aanleg, die den naam van zijn geslacht misschien nog eens beroemd zal maken.

— Dag, fijne man, niet zoo wild! Vader mag z'n jas toch wel even uitdoen?

— Ja, vader, maar ik wou je zoo graag die nieuwe étude voorspelen.

Daar is ook Trees, zijn vrouw, knap en vriendelijk van uiterlijk, maar iets te koel naar zijn zin. En dan is daar nog Annie, het tweejarige dochttertje, dat als een roos in haar bedje ligt te slapen.

— Kom nou maar mee naar binnen, vader!

— Ssst! maak Annie niet wakker! Ik kom al.

Hij zit in zijn fauteuil met zijn beenen over elkaar geslagen

en Trees heeft zijn bittertje voor hem neergezet, waarvan hij af en toe voorzichtig een teugje neemt. Als een voldaan vader luistert hij naar het pianospel van zijn zoon. Het is goed, het is zeer goed voor een kind van dien leeftijd. Toch niet teveel laten merken, het kind zou over 't paard worden getild.

— Heel aardig. Denk je, dat je 'm nu heelemaal kent?

Het kind kijkt zijn vader aan, alvorens te antwoorden. — Nee, zegt hij dan, heb je niet gehoord, dat die vlugge loopjes er nog niet goed in zitten?

— Zeker heb ik dat gehoord. Speel het me morgenavond nog maar eens voor.

En inmiddels is de tafel gedekt, men zet zich aan den disch en er is geen gelukkiger gezin dan dat van Van Swieten.

— Fietje is vanmiddag hier geweest, vertelt Trees. Ze heeft nu al in twee maanden niets te doen gehad.

— Waarom is ze ook uit het ziekenhuis weggegaan? Ik heb 't haar wel voorspeld.

— Ze wilde nou eenmaal particulier werken.

— A propos van Fie, roept Van Swieten uit, da's waar ook! Bonger is vanmiddag plotseling ziek geworden. Ik zou meteen z'n huis opschellen. — En hij wil opstaan.

— Heeft dat zoo'n haast? vraagt Trees verstoord, omdat hij den maaltijd wil onderbreken. — Dat kan toch wel tien minuten wachten?

— Een paar seconden, meer niet. Ga jij je gang maar!

En hij snelt naar de voorkamer. Mevrouw Rijnders is zelf aan het toestel. Meneer Bonger is ziek, ja, erg koortsig. Hij heeft zoojuist bijna al z'n eten teruggestuurd. Of hij bij den

dokter is geweest? Dat weet ze niet, maar 't lijkt haar niet waarschijnlijk, want hij verzet er zich uit alle macht tegen, dat er een dokter wordt geroepen.

— Hm, ja, zoo is ie nou eenmaal. Maar de directie staat erop, dat het gebeurt. Ik zal er wel voor zorgen. Als 't mogelijk is, komt ie vanavond nog. Maar zegt U niets tegen mr. Bonger!

— Da's goed, meneer!

— Jo, waar blijf je toch? De aardappels worden koud! komt Trees hem roepen.

— Kindje, wees toch kalm. Ik mag toch wel even wat doen voor een doodziek mensch. Alleen nog dr. De Groot opbellen, dan ben ik klaar.

Een schelle vrouwenstem vertelt hem, dat dokter 's avonds bij voorkeur geen visites aflegt. Tja, maar 't is een dringend geval. Speciaal verzoek van mevrouws neef, meneer Vink, directeur van de verzekeringsmaatschappij „Olympia”... Aha, wacht U dan een oogenblik. Nog langer wachten? En Trees? Over een uurtje dan. Goed. Hebt U 't adres genoteerd?

Hè, hè, de „paar seconden” hebben een klein kwartier in beslag genomen. En dus moet hij Trees sussen, wat niet zoo lang duurt, omdat ze er niet van houdt, kwaad te blijven. Maar Kareltje moet naar bed, hij hangt nu al meer dan dat hij zit en je kan het kind toch niet zoo met het eten in z'n lijf onder de wol stoppen.

— Hoe was 't met Bonger? vraagt Trees.

— Je bent anders niet vlug met die vraag!

— Wat beteekent dat nou weer? Denk je, dat ie aan m'n

hart is gebakken? Een man, dien ik nog nooit heb gezien...

Trees kijkt nu werkelijk kwaad. Waarom is hij zoo prikkelbaar? Wat kan hem die Bonger schelen? En hij wil toch ook geen onvrede hebben en ze heeft gelijk, want de man heeft nooit ook maar het geringste blijk van toenadering getoond. Daarom zegt hij haar, dat hij wat vermoeid is, vanwege het plotselinge uitvallen van zijn collega en dat hij toch in ieder geval dag in dag uit met hem samenwerkt, wat een zekere band doet ontstaan. En Bonger is een ongelukkig mensch, zwaarmoedig. Het schijnt nu wel heel erg met hem te zijn en daarom moest er een zenuwarts worden bijgehaald.

— Is het iets voor Fie? informeert Trees.

Dat geeft Van Swieten een steek, want hij heeft zijn mooie en scherpzinnige schoonzuster dikwijls met leede oogen aangekeken. Zij was nauwelijks meer dan een kind, toen hij Trees leerde kennen. Maar gedane zaken nemen geen keer...

— Jakkes, zegt hij, hoe kun je daaraan denken! Ik hoop niet, dat 't noodig is...

— Da's ook wat! Het zou toch kunnen zijn, dat Bonger een verpleegster noodig heeft. Waarom zou Fietje dat niet kunnen doen?

— Ja, dat is wel waar. Maar ik vind 't naar om zoo'n ernstig geval met geldverdienen te combineeren...

Ze zucht. Vanavond is er geen land met hem te bezeilen. Ze meent wel meer te hebben gemerkt, dat hem aan dien Bonger iets is gelegen. Maar het liet haar koud en 't laat haar nog koud.

Ja, zegt hij een half uurtje later, terwijl hij peinzend den

rook van zijn sigaar over het avondblad blaast, ik weet niet of De Groot nog thuis is. Dan zou ik hem kunnen vragen, als er soms een verpleegster nodig is, of Fie...

— Zie je wel, dat het een goed idee van me was! Bel dan meteen even op.

Het is immers voor haar zuster, denkt hij, maar gaat toch naar de telefoon. Hij treft het, want dokter staat juist op 't punt van weggaan en hij heeft, indien hulp is gewenscht, tegen die zuster geen bezwaar.

Waarom ben ik hard tegen haar geweest? vraagt Van Swieten zich af, als hij een poosje later van zijn lectuur opkijkt en Trees aan een jurkje voor Annie ziet zitten breien. Ze heeft me een zoon en een dochter geschonken en is dat al niet heel veel? De moeilijkheden zijn talloos in het leven, maar men moet ze niet opzoeken... Aldus prakkizeerend valt hij in slaap en snurkt weldra luid door de stilte van de kamer.

Trees kijkt hem aan, terwijl haar handen naarstig bezig zijn, maar ze denkt nauwelijks. Ze hoeft hem vanavond niet te wekken, want het gerinkel van de telefoonbel haalt hem uit den slaap.

— Allemachtig! Wat is dat? schrikt hij op.

— De dokter natuurlijk, zegt Trees kalm.

En zoo is het. Of meneer Van Swieten die zuster vanavond nog kan sturen? Ze moet eerst even bij hem komen. Goed dokter, ik zal haar naar U toesturen. En hoe 't met den patiënt is? Hij kan er niet veel van zeggen. Redelijk... 't Kan lang duren, 't kan ook kort duren. Goedenavond.

Ja, en nu moet hij nog de straat op. Heeft ie echt zin in!

— 't Is toch voor een zieken collega, zegt Trees, als hij zich even beklagt.

— Natuurlijk. Ik ga even op de fiets. In twintig minuten ben ik heen en weer.

Wat een soesah! Ik verlang naar m'n bed. Misschien slapen ze al. Ja, waarachtig, pikdonker! Na een schelconcert krijgt hij pas contact met zijn schoonmoeder, via de gesloten straatdeur. Hij wordt er zelfs onhebbelijk onder.

— Moet ik hier godv... nog langer staan!

— Nou, nou — kalm een beetje! We lagen al op bed.

— O ja? Ik dacht, dat jullie aan 't ganzenborden waren! Laat Fie onmiddellijk naar dr. De Groot gaan op de Prinsenkade. Hier, op dit papiertje staat 't adres.

— O, wat heerlijk! Dank je wel, hoor, Jo! Geef je de groeten aan Trees?

— Ja, ja — roept U Fie nou maar! Wel te rusten...

Wat heerlijk, wat heerlijk, wat heerlijk — trapt hij op den terugweg. Nou ja, den een zijn dood is den ander zijn brood. Om die waarheid te vinden, moet mr. Van Swieten in de maneschijn fietsen. Is het zoo niet? Ja, zoo is het, maar er is nog veel meer en ik ga slapen...

III

Zich verzetten tegen het binnendringen van de buitenwereld. Men wil zijn ziel nu eenmaal niet uitleveren aan de hongerige wolven. Zij staan likkebaardend op den loer. Waarom, in Godsnaam? Vraag het hen en zij zullen het zelf niet weten. Uit bemoei-, vraat- en vernielzucht. Maar waarom zij zoo zijn, weten zij niet, evenmin als ik weet, waarom ik anders ben.

Wie heeft mijn innerlijke rust gestoord? Vanwaar dat laaiende vlammenspel in mijn binnenste? Het is een tijdelijke opwinding, die niet lang kan duren. Aanstonds zal de stilte weer aanbreken. Ik zal door een straat wandelen en alle menschen hebben zich teruggetrokken binnen hun huismuren. Deze staat van versteendheid is mijn eigen rijk, een projectie van mijn innerlijk. Ik hoef daaraan niet te twifelen, ik hoef mij niet af te vragen, of de wereld misschien anders is of dat ik misschien anders ben. Om ieder individu trekt het solipsisme zijn onbreekbaren kring, zijn wurgenden strop. Een troostende gedachte, nu de phase der diepste eenzaamheid is begonnen, nu ik eindelijk het land ben binnengedreven, waarvoor ik zoolang heb gearzeld.

Maar met dezen troost is niet te rijmen het feit, dat hij

Fannie even later in tranen voor zich ziet en de groote aandoe-
ning, die dit gezicht bij hem opwekt. Hij kan zich niet her-
inneren sinds jaren aan den drang der tranen te hebben toe-
gegeven, maar nu vloeien zij redeloos, in overgroote menigte,
zoodat zijn kussen nat wordt en hij den zouten smaak proeft.

Toch is het alles eenvoudig na te gaan. Dit geschrei is een
gevolg van zijn verzwaktheid door de koorts. En die koorts
komt voort uit de verkoudheid, die hij vanmiddag moet heb-
ben opgelopen, toen hij voor het kantoorgebouw op de taxi
stond te wachten. Hij mist zelfs de kracht om zijn zakdoek
uit het pyjamazakje te nemen en zijn oogen en neus van hun
overvloed te reinigen.

Liesje komt hem zijn avondmaal brengen en hij moet een
vraag naar zijn bevinding aanhooren en beantwoorden. Zij
vult de karaf opnieuw met water en dan wil hij probeeren
iets te eten, omdat hij daarzonder zeker niet beter zal worden.
Maar hij kan het niet helpen, dat hij zoo weinig trek heeft
en na moeizaam een paar happen te hebben genomen de rest
laat staan. Hij voelt zich trouwens totaal uitgeput en daarom
knipt hij het licht uit en slaapt weldra in.

Hoe lang die zegen van verdoofdheid heeft geduurd, kan
hij onmogelijk nagaan, wanneer hij wakker is geworden,
doordat een auto met ijselijk gepiep van remmen voor het
huis stilhoudt. Hij trekt het licht aan, waarom weet hij zelf
niet, en blijft dan volkomen gedachteloos voor zich uitstaren.
Zonder eenig geluid gaat de deur open en hij merkt het niet.
Dr. De Groot is nog jong, midden dertig, een man met een
donker uiterlijk, dikke, zwarte wenkbrauwen boven rustige,

bruine oogen. Op eenige schreden afstand van het bed blijft hij staan en kijkt strak naar den patiënt. Opeens keert Bongers het hoofd naar hem toe en gilt.

— Wie is dat? Wie bent U?...

— Wind U niet op, zegt De Groot, komt langzaam naar hem toe en zet zich neer op den stoel aan zijn hoofdeinde.

Bongers oogen hebben een starre uitdrukking. Hij wil niet kijken naar dit gelaat met zijn dikke wenkbrauwen en het schijnt wel of hij niet de kracht heeft, zijn oogen er van af te wenden. Wat moet hij doen? Hoe kan hij dezen man er uit gooien?

— Misschien mag ik me even voorstellen: dr. De Groot. U is mr. Bongers, nietwaar?

— Dokter..., stamelt Bongers, wat wilt U van mij?...

— Ik kom even met U spreken.

Maar Bongers voelt verzet in zich opstaan. Waar is die verdooving, die heerlijke slaap, waarin hij zooeven nog lag? Wat moet die man hem komen treiteren? En aldoor die oogen, die verschrikkelijke oogen, die hem blijkbaar willen hypnotiseeren. Maar hij wil het niet, hij wil alleen zijn, die man maakt alles kapot!...

— Ga toch heen! U hebt hier niets te maken, ik wil U niet zien!

— Waarom wilt U mij niet zien, meneer Bongers?

— Daar hebt U niets mee te maken! Ik ben U geen antwoord schuldig, want ik heb U niet laten roepen!

— Misschien wilt U weten, op wiens verzoek ik hier ben gekomen...

— Ach, plaag me toch niet langer! Het laat me koud, ik wil niets weten...

— Ik wil U ernstig waarschuwen, dat die weerbarstige houding U van geen enkel nut kan zijn.

Er komt een minachtende trek op Bongers gezicht. — Alsof het U iets kan schelen of iets van nut voor mij is! En bovendien: ben ik niet vrij om te krepeeren?

— O, dus U erkent, dat dat gevaar bestaat...

— Meneer, ik discussieer niet meer met U. Vertrekt U onmiddellijk!

— Goed. Maar als medicus is het mijn plicht, U te wijzen op het zeer groote gevaar, dat U loopt...

Bonger voelt zich verslapt. Hij heeft zich geforceerd. Hij kan niet op tegen den blik van deze oogen, tegen deze stem, die elk woord als een bezwering doet klinken.

— Dat kan U toch immers niet schelen... protesteert hij nog.

— Pardon, dat kan mij wel degelijk schelen! Ik begrijp niet, hoe U, als ontwikkeld man, iets dergelijks kunt zeggen. Staat een dokter dan als een stuk steen tegenover zijn patiënt?

— U hebt gelijk. Voor de wetenschap is niemand veilig.

— Laten we zeggen, dat het alleen wetenschappelijke belangstelling is, al is dat niet zoo. Maar U erkent, dat de menschen ermee gebaat zijn...

— Als U dat zoo graag wilt... Nee, ik geloof niet aan die baat!

— Meneer Bonger, laten we ons niet op philosophische zijpaden begeven, maar de onmiddellijke realiteit in het oog

houden. Het is noodzakelijk, dat U herstelt en ik ben er van overtuigd, dat dit zonder medische hulp niet mogelijk zal zijn. Dat ik U geen sprookjes vertel en dat ook anderen dit gevaar inzien, blijkt wel daaruit, dat ik hier ben gekomen op verzoek van Uw directie. Uw toestand moet dus redenen tot ernstige bezorgdheid hebben gegeven.

De dokter zegt dit alles zoo nadrukkelijk alsof hij het voorleest en keek hij Bonger niet voortdurend aan, dan zou deze hebben gezworen, dat de man een boek op zijn schoot heeft en daaruit zijn volzinnen opleest.

— Ik kan Uw methode niet bewonderen, dokter. U wilt me met bangmakerij klein krijgen...

— Hoe komt U daar nu bij? Maar gesteld eens, dat ik het probeerde, dan zou dat immers bij iemand met Uw inzicht toch geen resultaat hebben?

— Heb ik inderdaad zooveel inzicht? Dan moet ik het ook goed hebben ingezien, dat ik van Uw bemoeiingen niets wil weten...

— U bent wel spitsvondig...

— Bewijst dat niet, dat ik niets mankeer? Heb ik niet de contrôle over mijn verstand?

— Die vraag kunt U zelf zeer goed beantwoorden — en de dokter kijkt Bonger doordringend aan. — Voordat ik hier naar toe ging, heb ik even met Uw directeur getelefoneerd. Hij heeft me iets van U verteld.

— Merkwaardig! Hij weet niets van me...

— Dat alleen zou al bewijzen, dat er iets met U aan de hand is. Maar hij weet, dat U een zeer teruggetrokken leven

leidt en dat U perioden hebt, waarin U Uw gedachten niet voldoende kunt concentreeren.

— Hoe komt de man daarbij? Wie heeft hem dat wijs-gemaakt?

— U bestrijdt dat dus?

— Ik bestrijd niets. Ik heb U al gezegd, dat ik wel buiten Uw hulp kan.

— En ik zeg U, dat U Uw vonnis onderteekent, als U bij die meening volhardt! Nu geen kinderachtigheden meer, meneer Bongor — en De Groot pakt hem bij den pols. — U moet dien noodlottigen cirkel om U heen verbreken!

— Wat wilt U daarmee zeggen?... laat Bongor zich ontvallen.

— Met dien cirkel?

— Ja... ik... enfin, ik lag daar vanavond juist aan te denken. Het is werkelijk geen speciale eigenschap van mij. U weet wat de solipsisten beweren...

— Dat is een leer, die men kan aanvaarden of verwerpen, maar in geen geval kan men er bij leven. Daar wordt men toch krankzinnig van, als men voortdurend in de meening verkeert, dat niets op de wereld zeker is dan het eigen Ik.

— U zegt dat alleen als een wetenschappelijke constatering. Bent U ooit in de verleiding geweest, om op dien weg te worden gedrongen? Ik wensch hier niet voor U te liggen als een interessant geval, dat U later misschien in een boekje voor behoeftige zielen kunt verwerken!

— Meneer Bongor, wat bent U toch wantrouwig en agres-sief! Meent U, dat ik louter uit laag-bij-de-grondsche, egoïs-

tische overwegingen zenuwarts ben geworden of kunt U voelen, dat daarbij ook nog zooiets als roeping te pas komt, een behoefte om menschen te helpen?

— Uw wetenschap geeft de verklaring van dergelijke behoeften. Neemt U me niet kwalijk, dat ik U dit zeg...

— Volstrekt niet. Ik beschouw dat niet als een beleediging.

— Dat bewijst, dat U me niet voor volwaardig aanziet!

Ja, dit is wel een zeer moeilijk geval. Maar dr. De Groot is geduldig, het is zijn plicht, geduldig te zijn en hij heeft dan toch iets uit den patiënt weten los te krijgen.

Bonger voelt onophoudelijk de koorts woelen door zijn hoofd. De arts heeft echter de behoefte bij hem opgewekt, eens goed al zijn lang verzwezen grieven te uiten. Laat hij den man maar niet ontzien, hij zit er voor, hij wordt er voor betaald. Hoeveel pogingen De Groot ook doet, om het gesprek in de door hem gewenschte richting te leiden, Bonger maakt opmerkingen, die hij niet onweersproken kan laten, wil hij zich voor de verdere behandeling den pas niet afsnijden.

Zoo moet de dokter voortdurend hooren, dat de patiënt aan de waarde van zijn wetenschap twijfelt. Kan zij optornen tegen wereldproblemen? Kan zij zin geven aan verschijnselen, waarvan de zin niet is te benaderen? Zij zoekt al het eenigszins buitenissige in menschen af te snijden, hen te maken tot gladde, deugdzame exemplaren van het genus mensch.

— Slaat U toch niet zoo door! onderbreekt De Groot hem, flauw glimlachend. Wat doen al die opmerkingen nu ter

zake? U moet beter worden, is 't niet waar?

— Dan vraag ik U, dokter, erkent U het bestaansrecht van den waanzin?

— Maar, m'n beste man, dat is toch geen vraag!

— O, als dat geen vraag is voor U, dan merk ik wel, dat er tusschen ons geen overeenstemming mogelijk is. Wat ik trouwens in de eerste minuut al wist. En ik heb er ook niet de minste behoefte aan!

— U hebt m'n antwoord niet begrepen. Ik bedoelde, dat Uw vraag geheel buiten het kader van ons gesprek valt. Want zelfs als ik er een bevestigend antwoord op zou geven, dan staat dat toch volkomen los van het feit, dat U moet herstellen.

— U vergeet, dat op dat oogenblik de basis aan Uw werkzaamheden zou ontvallen!

— Nee, want ik volg in dit opzicht den drang van mijn hart...

— De drang van Uw hart! roept Bonger uit, en hij voelt de wanhoop plots zijn keel beklemmen — een psychiater, die den drang van zijn hart volgt... Laat me met rust, man, laat me met rust...

Hij sluit de oogen, voelt de koorts heet door zijn lichaam slaan. Het schoone bouwsel van zijn eenzaamheid is vernield, een woeste, zwarte zee golft voor zijn blikken, ziekte, bederf, wanhoop heerschen oppermachtig...

De Groot kijkt hem aan met ongeveinsd medelijden. Het zal moeilijk zijn, dezen man weer in het spoor te brengen. Hij bezit ongetwijfeld de kracht om op eigen hand de oorzaken

van zijn ellende na te gaan, maar de wil tot een gezond leven ontbreekt. Als hij nu eens rustig kon spreken over alles, wat hem zoover heeft gebracht, zouden zij reeds een stuk zijn gevorderd. Maar daar lijkt het nu niet naar. Bonger ligt te woelen en onverstaanbare woorden te mompelen. Toch is het mogelijk, dat het gesprek hem goed heeft gedaan, hem wat lucht heeft verschaft... De wanhopige huilbui, waaraan hij nu ten prooi is, zou er op kunnen wijzen. Maar als de dokter hem kalmeert en te drinken geeft, herkent de patiënt hem niet. Wel spreekt hij eenige malen van Fannie, den eenen keer blijkbaar met liefde, een anderen keer met weerzin.

Eindelijk is hij weer wat rustiger. Hij slaat de oogen op en kijkt den dokter aan. Een zeker fatalisme schijnt zich van hem te hebben meester gemaakt.

— Ben je daar nog altijd? vraagt hij met moede stem. Wat zoek je toch? Doe maar wat je wil...

— Zoo is 't goed. Wees maar kalm, vooral kalm... Ik wil je even onderzoeken. Hij laat het gewillig toe en de dokter constateert, dat zijn keel wat is opgezet, maar kan overigens geen lichamelijke afwijking vinden. Maar hij heeft amper zijn onderzoek beëindigd, of er begint een verschrikkelijke scène. Bonger springt plots op, stompt den arts tegen de borst en wil hem bij de keel grijpen. — Moordenaar! Moordenaar! schreeuwt hij. Je hebt haar vermoord, schoft, vlegel, ellendeling! O, Fannie, Fannie, Fannie... Hij vermoordt me, Fannie! Help me toch, help me...

In de gang komen menschen toegesneld, maar De Groot grijpt den zieke stevig bij de polsen en roept: — Buiten blij-

ven! Dan drukt hij hem neer op het bed en geeft hem snel een injectie.

Ook den arts staat zweet op het voorhoofd. Even overweegt hij, of hij tot opname van den patiënt zal overgaan, maar besluit hem, voor 't oogenblik althans, hier te laten liggen. Met een paar woorden stelt hij enkele mede-bewoners van het huis gerust en bereidt hen voor op de komst van de verpleegster.

Een uur later rusten allen, die bij deze aangelegenheid zijn betrokken, behalve zuster Sophie Roos, die de wacht bij den zieke vervult. Aangezien haar taak in de eerstkomende uren niet zwaar zal zijn, verdiept zij zich met onbekommerde belangstelling in een roman van onmiskenbaar blijmoedige strekking.

Maar de voorzorgsmaatregel van den dokter blijkt niet overbodig te zijn geweest, want in den nanacht begint de zieke alweer teekenen van onrust te vertoonen. Zijn zware ademhalen gaat over in gesteun, zijn hand tast naar het glas op het nachtkastje. Zonder een woord te zeggen helpt zuster Fie hem bij het drinken en hij verzet zich daartegen niet, maar houdt integendeel haar hand vast en streelt die. Wien deze hand toebehoort, weet hij niet en hij is zelfs niet bij machte, het zich af te vragen. Uitputting en vormlooze wanhoop spelen in hem hun vernietigende spel. Een logische gedachte kan hij niet formuleeren. Allerlei beelden verdringen zich in hem, uit zijn jeugd, zijn studietijd, zijn latere leven — en dat alles tegen een vlammenden, roodzwarten achtergrond. Hij houdt gesprekken met Fannie, maar zijn woorden breken telkens af en soms komen er andere namen van vrou-

wen over zijn lippen. — Ik moet me daartegen verzetten, zegt hij opeens. Moeder heeft rust, het is goed... En dan laat hij de hand van de zuster los en begint weer te steunen en te murmelen, urenlang.

Maar zij hoort het niet, want zij legt zich te slapen in den fauteuil, vertrouwend op het instinct, dat haar zal waarschuwen, indien haar hulp noodig is. Wanneer zij ontwaakt, schijnt reeds de zon door de gesloten gordijnen en zij ziet dat de patiënt haar ligt aan te kijken.

— Goeien morgen, meneer! zegt zij.

— Goeien morgen, zuster, antwoordt Bonger. Ik heb het U lastig gemaakt, vannacht, niet?

— O, dat viel wel mee. Anders had ik niet kunnen slapen. Hoe voelt U zich nu?

— Uitstekend, dank U. Ik denk, dat Uw hulp verder overbodig is.

— Wilt U me zoo graag kwijt zijn? Ik zal U toch maar even wasschen!

Dan wast ze zijn gezicht en handen en hij vindt dit niet onaangenaam, want zelf zou hij er niet toe kunnen komen.

— Ik ben volkomen overgeleverd, zegt hij. Ik moet het goed vinden, dat wildvreemden in m'n kamer komen en zich met me bemoeien. En die verschrikkelijke dokter... komt die man nog terug?

— Ja, straks komt ie. Maar hij is heelemaal niet verschrikkelijk. U wilt toch beter worden?

— Ja, dat is zoo de normale begeerte, hè? Maar kunt U nou merken, dat ik ziek ben?

— Een klein beetje wel. Maar het zal niet lang duren!

Die menschen allemaal, denkt hij, met hun doorzichtige methoden om iemand op te kikkeren. Dan moeten ze vroeger opstaan! Overigens een zuster om te stelen.

— Hoe heet U eigenlijk, zuster?

— Zegt U maar zuster Fie.

— Zuster Fie, ik vind je een schat!

— Gelukkig, dan hoef ik niet bang te zijn, dat U me de deur uit kijkt!

— Dat heeft daar niets mee te maken. Die waardeering geldt eigenlijk alleen voor gewone omstandigheden, nu niet.

— Houdt U maar kalm, ik zal even wat brood voor U halen.

Hij wil protesteeren, want hij heeft geen trek, maar zij is reeds verdwenen. Zijn gemoedstoestand is merkwaardig gecompliceerd en het kost hem moeite, zich daarvan rekenschap te geven, maar hij kan het haast niet laten. Hij begrijpt niet, waarom de aanwezigheid van de verpleegster hem niet meer irriteert en anderzijds kan hij zich niet voorstellen, waarom hij haar assistentie zelfs eenigszins op prijs stelt. Er is een tegenstrijdigheid in deze dingen, die hij gaarne tot klaarheid zou brengen. Maar zijn hoofd doet pijn, hij is in de laatste vier-en-twintig uur misschien wel volkomen veranderd en zal geheel van voren af aan moeten beginnen. Laat hij maar denken, dat het aardige snoetje hem behaagt, wat zeker niet onwaar is, al kan dat feit nauwelijks van invloed zijn op zijn gesteldheid.

Zij zorgt er voor, dat hij iets eet en drinkt. Na eenige hap-

pen heeft hij zijn aanvankelijken tegenzin overwonnen. Hij wil nog leven, daaraan bestaat geen twijfel. Anders zou het gezicht van dit helderwitte brood hem niet een zekere verheugende sensatie geven, waarop hij echter niet dieper durft ingaan.

— Eet U niet, zuster?

— Welzeker, daar op tafel staat mijn ontbijt. Maar eerst U even helpen.

— Wees niet zoo goed voor me, kind. Dat is heelemaal niet noodig.

— Ik ben niet goed. Ik probeer m'n simpele plicht te doen en anders niet.

Ieder woord, dat er wordt gewisseld, roept een emotie in hem wakker. Daarom is het beter niets te zeggen, want hij wil zich beheerschen, voelend hoe teer hij van binnen is. Op een bepaald moment zou hij willen lachen, maar even later merkt hij, hoe dicht de tranen achter zijn oogen liggen. Het is nog mis met hem; hij is overgeleverd aan vreemden, het einde is nog lang niet in zicht... Schuif de gordijnen nog wat verder open, zuster, dan kan ik beter zien. Het is grauw weer geworden, de boom voor het huis staat heftig met zijn takken te gebaren. In zoo'n wind heeft hij gisteren die vervloekte kou opgelopen. Het moest zoo gebeuren. Wie kan zich verzetten tegen de omstandigheden? Zuster, wat ben je toch een beeld! Waarom moet een zieke man door jouw nabijheid worden getempteerd? Ze glimlacht, ze heeft fijne, brutale blauwe oogen. Lief zustersje, aanstonds ben ik beter, dan zien we elkaar niet meer en ik weet, dat ik geen oogenblik naar je

zal verlangen. Maar nu ik machteloos ben, vind ik je onduelbaar lief...

Met gesloten oogen hoort hij negen slagen van een carillon dreunen. Nu is het personeel in de vestiaire, legt jassen, mantels en hoofddeksels af. Aanstonds zitten allen op hun plaats, onderdeelen van de geldverdien-machine. Hij is er niet, men zal het nauwelijks merken. De zaak moet loopen, ongeacht menschen, en hij zal zijn laatste geld verzieken... Maar wie betaalt dien dokter, dat zusterje? Alles vanwege Vink, vanwege de maatschappij natuurlijk. Afschuwelijk — wat willen die menschen van mij? Wat hebben ze zich met m'n privé-aangelegenheden te bemoeien?... En in opwinding grijpt hij zichzelf in de borst.

— Houd U kalm, meneer, waarschuwt zuster Fie.

— Zei ik iets?

— U ligt voortdurend te praten...

En daar weet hij niets van... Wat moet dat worden?

— Als U naar huis wilt gaan, zuster...

— Als dokter komt, eerder niet.

Ze heeft haar boek weer opgenomen. In huis is geloop en gepraat van menschen, kennelijk gedempt, terwille van hem... De straatbel gaat eenige keeren over, men koopt eten en drinken, men betaalt en ontvangt, iedereen is in de weer om het leven in stand te houden. Een heel normaal en rustig leven, er is geen demonie, er gebeuren geen gruwelen. Men pleegt geen moord, gewone menschen doen zooiets niet, hij heeft het alles verzonnen... Wat? Maar daar is de afgrond van den slaap en hij glijdt snel neerwaarts, zonder gedachte of droom.

IV.

Niet vele, maar toch enkele menschen houden zich in gedachten met Bonger bezig. Daar is in de eerste plaats Fannie, die na haar abrupte vertrek zich niet onbekommerd aan haar gevoelens heeft overgegeven. Dat kan zij niet doen, wil zij eenigszins in conditie blijven. Zij wil gaarne ook dit geval als een voorbijgaande phase beschouwen en den strijd om een andere bestaansbasis hardnekkig voortzetten. Zij weet hoe men de gevoeligheden der menschen moet streelen, om een maximum aan profijt uit hen te kunnen trekken. Als het eerste lukt, slaan zij op het laatste geen acht, tenminste niet voor het te laat is. Komt het zoover, dan zijn zij òf ontnuchterd en berooid, òf gevangen in het net der liefde en rijp om in de fatsoenlijke maatschappij te worden teruggestooten.

De achteloos voorbijgaanden zijn het gemakkelijkst. Maar Fannie wil de vrijheid steeds weer op een tegenstander bevechten. Niemand kon haar beter dan Bonger tot dien strijd prikkelen. Zij is er in geslaagd, zijn steeds weer afdwalende aandacht vast te houden, maar nooit heeft zij de illusie van hem te bezitten volkomen mogen smaken. Misschien dat daardoor haar gevoelens een door haar niet bedoelde felheid hebben gekregen. Hoe het ook zij, het resultaat van de wending,

die de zaken hebben genomen, kan men wat haar betreft bestempelen met het woord minneleed. Vergeefs zint zij op middelen om het contact opnieuw tot stand te brengen. Zij ziet de schaduwen van verstandsverbijstering om Lou waren en zij beschuldigt hem dan ook niet, maar acht hen beiden zeer te beklagen.

Susie, haar benedenbuurvrouw, haalt haar des ochtends uit bed, maar Fannie toont niet de gewone toenadering.

— Meid, wat is er met je? vraagt de bezoekerster.

— Ach, niks!

— Maak dat m'n opoe wijs! Is er één met je centen van-door gegaan? Of wil je weer eens uit het leven? Maak je toch niet zoo dik! We moeten nou eenmaal allemaal meevaren!

En Susie pakt Fannie beet en omhelst haar. En Fannie ligt tegen haar schouder aan te grienen en schaamt zich daarvoor niet, want Susie is altijd een goeie vriendin voor haar geweest.

— Ach, ik weet 't al! zegt Susie opeens. 't Is zeker uit met Lou, hè? Trek 't je niet zoo an, kind! Die knul was beslist op weg om mesjogge te worden! Verleden week zat ie beneden bij me en toen begint ie me allerlei onzin uit te slaan. Hij zei, dat ik een paard was en ik lachte me dood, maar toen werd ie kwaad en wou me smoren...

— Dat heb je me al lang verteld, maar wat kan mij dat nou schelen?

— Sjonge, is 't zoo erg met je? Zie dan, dat je 'm weer lijmt!

En verder weet Susie er ook niets op, evenmin als Fannie.

Dan is er nog Van Swieten, die zich ook levendig met Bon-

ger bezighoudt. Het is een onbaatzuchtige belangstelling, want voor zichzelf heeft hij geen reden tot klagen. Zijn geprikkelde stemming heeft hij afgelegd nadat hij zich, alvorens te gaan slapen, het lijden van Bonger goed had ingedacht. Een mensch onder dergelijke omstandigheden en die vermoedelijk kind noch kraai op de wereld bezit... En naast hem ligt Trees, rustig sluimerend, en in de zijkamer liggen zijn kinderen, in wie zich een wereld van hoop en verwachting opendoet...

In den morgen herinnert hij zich dit en heeft er nog ten volle begrip voor. Hij kan zich dan ook niet duidelijk maken, waarom hij zich in duistere en gevaarlijke ondernemingen wou begeven. Maar wie heeft daarvan gerept? Noem het nieuwsgierigheid of belangstelling — in ieder geval is het een onschuldige uiting van menscheijkheid.

Kareltje mag als steeds op het zadel van zijn fiets zitten en hij loop er naast en rijdt hem zoo naar school. Welk een geluk, onder den hemel te mogen gaan en vrij adem te halen. Wat beteekent dat? Intrigeert hem het geval-Bonger dan werkelijk dermate? Is in Kareltjes ontkiemende begaafdheid niet een dergelijk risico inbegrepen? Hij kust het ventje harteijker nog dan anders bij het afscheidnemen, maar verwijt zich tegelijkertijd, dat hij een dwaas is. Ten eerste, omdat Kareltje gezond en opgewekt is, ten tweede, omdat hij bij Bonger van eenige bijzondere begaafdheid nog nooit een spoor heeft kunnen ontdekken.

Om twaalf uur zal Fie wel thuis zijn. Hij is van plan, in het koffieuurtje even naar haar toe te fietsen. Het betreft ten slotte een collega met wien hij dagelijks samenwerkt...

Adjunct-directeur Beckers komt vanmorgen Bongers plaats innemen. Hij is, in tegenstelling met den man, dien hij vervangt, een gezellige prater, zoodat Van Swieten zich in aangenaamheden voelt gewenteld en het leven niet beter begeert. Ja, wat zegt U van die das, meneer Beckers? Voor twee gulden in een uitverkoop, spotgoedkoop, niet? Aardig patroon... Zoo, draagt U altijd wollen sokken? Kunt U geen katoenen verdragen?... Enzoo voort, enzoo voort. Het werken gaat er niet minder goed om, tegendeel het gaat stukken vlotter. Bonger komt ook nog even ter sprake.

— Meneer Vink vertelde me gistermiddag, dat ie een dokter naar onzen patiënt zou sturen, zegt Beckers. Hij schijnt wel iets met hem op te hebben. 't Is een uitstekende kracht, daarvan niet, maar ik vind den man niet bepaald sympathiek, wat zonderling...

— Sympathiek? Nee, eigenlijk is ie niet sympathiek, antwoordt Van Swieten, alsof hij een ontdekking doet.

Dan gaat men weer over op kleedingstukken en spijsen, die voor mannen van de wereld immers zooveel belangwekkender onderwerpen vormen. Onder al die bedrijven door voelt Van Swieten zich steeds gelukkiger gestemd, maar als de lunchklok slaat en Beckers voor dien dag afscheid van hem neemt, zet hij zich met spoed neer tot het verorberen van zijn belegde sneetjes en zijn kopje koffie.

Hij treft Fietje nog juist aan; over een kwartier moet ze alweer weg.

— Dag, Jo! Dank je wel voor de recommandatie, jongen!

— Niets te danken, hoor. Hoe is 't met den zieke?

— Zoo zoo... Ik weet niet, wat er van terecht komt. Hij is soms totaal verward, maar dan is ie weer opeens heel normaal. In hoeverre dat aan de koorts ligt, weet ik natuurlijk niet. Ik ga zoo meteen naar den dokter, die zal me wel op de hoogte brengen.

— O, was ie niet op bezoek, vanmorgen?

— Welja, maar ik ben direct naar huis gegaan, heerlijk maffen.

Dit antwoord is tamelijk onbevredigend voor Van Swieten. Maar wat heeft hij eigenlijk verwacht? Hij weet het zelf niet en aarzelt.

— Waarover heeft Bonger gesproken? vraagt hij dan.

— Lieve help, wat wil jij veel weten! Ik kan je al dat geijl toch niet overbrieven en bovendien heb ik er geen notities van gemaakt!

— Ik bedoel: als ie normaal was. Je zei toch, dat...

Fie begint luidkeels te lachen. — Hahaha! Maar als je 't zoo graag wil hooren: hij zei, dat ie me een schat vindt... Ik heb bepaald z'n hart gewonnen...

Van Swieten voelt een opwelling van wrevel. — Ja, zoo ben jij wel! Maar hij is zoo niet! Daarvoor ken ik 'm te goed...

Fie schatert weer. — Ik kan 't heusch niet helpen. Misschien was ie dan toch niet normaal... Ik vind 't overigens onbehoorlijk, om te insinueeren, dat ik een flirt ben. En dan nog wel tegenover een patiënt...

Ze kijkt hem scherp aan, ze weet er alles van, sinds lang. Brave jaloersche stakker...

Maar hij draait om als een blad aan een boom. — O, als ik je aan één gun, dan is 't aan Bonger!...

— Kijk eens aan, dat vind ik lief van je, om me aan een half gekken man te gunnen... 't Zal anders best in orde komen, maak je maar niks druk, hoor!

Gelukkig dat hij weg moet en dat zij zich moet gaan kleden. Die kleine feeks heeft hem al meer schaakmat gezet.

— Geef Kareltje kusjes van me! roept ze hem na. Hij is haar oogappel en zij is zijn lievelingstante. Van Swieten zal het doen. Hij zal alles doen om den vrede te bewaren en niet meer naar Bonger informeerden. Als Fie hem wat te vertellen heeft, moet ze maar bij hem komen.

Tevreden met deze oplossing begeeft hij zich weer naar zijn werk.

V.

Een koele hand wordt op zijn voorhoofd gelegd, hij slaat de oogen op en kijkt in die van een vriendelijken, donkeren man. Stel vertrouwen in mij, schijnen die bruine oogen onder den zwaren groei der wenkbrauwen te zeggen. Het is als in een verhaal, dat hij als kind moet hebben gehoord: van een grijsaard, die alle harten wist te openen, maar precies kan hij het zich niet herinneren en er staat ook geen grijsaard aan zijn bed.

— Hoe gaat het ermee? vraagt dr. De Groot.

— Goed, dokter, dank U...

Het baat niet meer, denkt hij, ik moet me overgeven. Het is misschien niet zoo erg...

— Voelt U zich beter dan gisteravond?

— Ja, ik denk, dat ik nu vrij van koorts ben. Misschien kan ik vanmiddag al opstaan, dan ga ik morgen weer aan 't werk.

— Meent U dat werkelijk of probeert U mij of Uzelf iets wijs te maken?

— Maar ik meen het...

— Kom, U moet serieuzer worden en de feiten onder de oogen zien. In ieder geval is het goed, dat U meent den wil tot beterschap te hebben.

— Is dat dan niet zoo, dokter?

— Die vraag kunt U zelf beantwoorden.

— Natuurlijk wil ik beter worden. Ziek blijven wil ik zeker niet!

— En als U zoover bent hersteld, dat U weer aan Uw werkzaamheden kunt gaan, zijn de moeilijkheden dan voorbij? U weet toch wel, dat U schoon schip moet maken?

— Ik begrijp U niet, dokter. Ik heb toch altijd geleefd...

— Kom, beste vrind, laten we nu niet om de zaak blijven heenpraten. Uw ziekte is het gevolg van een psychische crisis en die is niet uit de wereld geholpen, doordat U zich zoo maar weer aan Uw werkzaamheden zet. Integendeel, op die manier komt U van kwaad tot erger.

De dokter kijkt streng en Bonger voelt zich het schaamrood naar de kaken stijgen. Als een schooljongen worden gekapitteld en niet de kracht hebben, tegen te spreken, maar gebukt gaan onder de zwaarte van deze logica... Hij heeft een wonderlijk gevoel in de maagstreek, alsof zich een hand langzaam door zijn ingewanden bewoog. Steeds hoger kruipt die beroering en hij zou zich aan den blik van den arts willen onttrekken, alleen en in duisternis zijn jammerlijke zwakheid beschreien...

Maar hij vermant zich en vraagt: — Wat moet ik dan doen, dokter?

— Uw hart luchten. Mij Uw moeilijkheden vertellen.

— U weet, dat er gisteravond verschillende strijdpunten onopgelost zijn gebleven...

De dokter maakt een afwerend gebaar met de hand. — Laten we nu niet weer in abstracties vervallen, maar ons aan de feiten houden.

— Maar erkent U dan niet, dat vertrouwen een eerste voorwaarde is tot — vertrouwelijkheid?

De strijdlust steekt in hem weer den kop op, maar hij is moe, innerlijk murw geslagen en bereid alle giftige stoffen, die zijn geest vernielen, uit te braken, ongeacht tegenover wien. Deze dokter echter, die hem voortdurend met de oogen vasthoudt, is geen onverschillig iemand, maar een man met een krachtige hand, dien hij o zoo graag antipathiek zou willen vinden, vanwege zijn aarzelloosheid, en die hem desondanks met zijn onverbiddelijke geestkracht overweldigt.

Even glimlachte De Groot. — U hebt vertrouwen in mij, zegt hij. Er is geen enkele reden om mij te wantrouwen en ik meen U reeds van mijn goede bedoelingen te hebben overtuigd. Maar bovendien, U bent geen kind, meneer Bonger, U weet evengoed als ik, wat het beteekent, wanneer U ook in deze beslissende phase weigerachtig blijft, iemand, en speciaal mij, Uw vertrouwen te schenken...

Daar zijn ze weer, die nadrukkelijke, als voorgelezen, volzinnen, waarvan iedere syllabe met ijzeren kracht in zijn hersens wordt gedreven. Nog snerpt de demon in hem: behoed je voor sentimentaliteit! Maar hij kan er niets aan doen, dat hij in die oogen oprechte bezorgdheid leest om een menschenleven, dat zich op den rand van den afgrond beweegt. En dat

het gevoel, zooeven in hem omhoog gekropen, nu op zijn kaken werkt en op zijn traanklieren, dat hij convulsieve bewegingen maakt met borst en schouders, dat wederom zijn overgroote zwakheid zich in tranen uit. En gelijk gisteravond kalmeert hem De Groot en geeft hem te drinken.

Bonger zegt eindelijk, diep beschaamd en met de oogen neergeslagen:

— Ik kan er niets aan doen... Vraagt U me maar wat U wilt...

— Vertelt U me liever. Hoe U denkt, zoover te zijn gekomen. Dan volgen de vragen vanzelf.

— U bedoelt: hoe deze geestelijke evenwichtsstoornis is ontstaan? Ja, kijk U eens, die is niet nieuw, eigenlijk permanent. Zoo'n crisis is een periodiek verschijnsel, alleen misschien nu iets manifester dan vroeger. Maar dat kan ik niet zoo precies zeggen. De zaak is, dat vreemden zich er nu mee hebben bemoeid, toevallig, 't had net zoo goed anders kunnen zijn. Ik zou er wel overheen zijn gekomen, net als vroeger... tenminste, ik denk 't...

Stamelen, onzekerheid, restricties, terugkrabbelen... Hij voelt de oogen van den arts op zich gericht, ofschoon hij angstvallig vermijdt den dokter aan te zien. Waarmee moet hij beginnen? Wat weet hij? Zwijgen, zwijgen... Maar steeds sterker wordt de hypnotische macht, die hem dwingt, zijn geheimen te onthullen.

— Vertelt U eens: kunt U zich den eersten keer herinneren, dat U een dergelijke crisis hadt te doorstaan?

— Nee, antwoordt Bonger, dat zou ik U niet kunnen

zeggen. Ik heb in mijn kinderjaren zooveel doorgemaakt, maar ook gefantaseerd, dat het mij later, met den besten wil van de wereld, niet is gelukt, waarheid van verlichtsel te onderscheiden.

— Goed, maar U moet dan toch een bepaald, vroeg moment van neerslachtigheid in Uw herinnering kunnen terugroepen.

— Ja. Ik was misschien vier jaar, toen ik eens door den hond van een buurman achterna werd gezeten. Daardoor schrok ik zoo, dat ik me heb bevuild en mijn vader stuurde me voor straf zonder eten naar bed. Ik moet al voor dien tijd een hekel aan mijn vader hebben gehad, anders zou dit voorval niet zoo'n diepen indruk op me hebben gemaakt. Ik heb uren liggen huilen van woede en van wanhoop en ik weet zeker, dat ik toen den dood van mijn vader heb gewenscht. Later in den avond kwam mijn moeder mij wat eten brengen. Ze zei, dat het toch wel heel kinderachtig van zoo'n grooten jongen was om zóó bang te worden voor een hond en dan nog wel voor een lief dier als Hector, die immers niemand kwaad deed. Wat ik daarop heb geantwoord, weet ik niet meer. Ik heb gretig gegeten, dat herinner ik me, en toen mijn moeder wegging, begon ik weer te huilen, omdat ik bang voor iets was. Ik meende, dat Hector met zijn open bek vol tanden op mij afsprong en dan voelde ik opeens weer, dat het mijn vader was, die mij met ijzeren handen bij mijn bevuilde broekje greep. Mijn moeder zou zeker wel bij mij zijn gebleven, als zij ook niet bang voor mijn vader was geweest. Ik heb toen verschrikkelijke uren beleefd. Telkens viel ik in

slaap en schrok weer wakker door de ijselijke visioenen, die ik had. Ik zag Hector met het gezicht van mijn vader en ook zag ik mijn vader, die een verscheurend geblaf uitstootte. Ik meende, dat hij mij wilde vermoorden, een idee, dat mij ook later dikwijls heeft gekweld. Na dien tijd werd ik trouwens dikwijls door allerlei moordvisioenen bezeten en nu nog betrap ik mij er vaak op, dat ik den dood van mijn moeder aan mijn vader verwijt...

Bonger zegt dit alles met het hoofd zooveel mogelijk van den dokter afgewend, maar deze kan waarnemen, hoe hij beurtelings rood en bleek wordt, hoe pijnlijk het voor hem moet zijn, al deze dingen op te rakelen.

— Gelooft U, dat die haat tegen Uw vader gerechtvaardigd was? Als U nu eens tracht, de zaken objectief te bekijken, blijft Uw vader dan nog steeds zoo'n verschrikkelijk mensch voor U?

— Ik zou niet weten, hoe ik zijn gedrag zou kunnen goedpraten. Hij was een sadistische natuur, hij heeft me steeds vertrap, gekleineerd en tegengewerkt en mijn moeder heeft ie vermoord! O, die afschuwelijke momenten, wanneer ie zich verteederd wilde toonen, wanneer ie lachte of een quasi-vriendelijk woord uitte... Dan kon ik wel zijn dikken rooden nek bespringen, hem wurgen! Hij heeft mijn moeder vermoord, dokter, ik zweer U, dat ie haar dagen en nachten heeft vergald, totdat ze er onder is gekrepeerd! Denk niet, dat ik dramatiseer — er gaat geen dag voorbij, zonder dat ik me vervloek, omdat ik dien ellendeling op zijn bed heb laten sterven en hem niet met mijn eigen handen den strot heb dichtgkne-

pen... O, die godvergeten lafheid van mij!...

— U moet kalm zijn, meneer Bonger, en het verleden verleden laten. U moet U van al die ellende losmaken.

Bonger ligt te steunen, het hoofd in zijn kussen gedrukt.
— O, moeder, moeder, moeder — kom terug, kom één keer terug... Je hebt me zoo liefgehad en ik heb niets, niets voor je gedaan...

Dan keert hij zich om naar den dokter. — U denkt, dat ik maar wat verzin. Pakt U eens het groene bandje, dat daar heelemaal links in den hoek staat.

— O nee, ik voel, dat U waarheid spreekt, antwoordt De Groot en voldoet aan het verzoek. „Zonnestrallen” staat er in gouden letters op het boekje.

— Dat heeft mijn moeder geschreven in haar eerste huwelijksjaren, toen ze al lang wist, wat haar beschoren was... Liefde, vriendelijkheid, menscheijkheid, rechtvaardigheid heeft ze gepredikt en in practijk gebracht. Ik heb een aantal exemplaren van dat boekje gehad en ik weet niet hoeveel ik er aan flarden heb gescheurd, telkens als ik het inkeek en me voorstelde, hoe mijn vader er na moeders dood hoofdschuddend in zat te lezen...

— Kunt U dat wraakgevoel niet afleggen? Zoudt U zich geen goede eigenschappen van Uw vader kunnen herinneren?

— Nee. Die had ie niet en al was dat wel zoo, dan waren ze toch niet tot mij doorgedrongen...

— Heeft Uw moeder U versterkt in die meening?

— Hoe komt U daarbij! Ze vergoelijkte alles van hem en als ik me over een schimpscheut, een pak slaag of een onrecht-

vaardige behandeling bij haar beklagde, zei ze altijd: Je mag niet zoo opstandig tegen je vader zijn. Hij meent het heusch goed met je. Hij is een beetje ruw, maar innerlijk is ie niet kwaad. Men mag niemand veroordeelen... en meer van die gezegden, die me misschien kregel zouden hebben gemaakt, als ik niet had geweten, dat ook zij zelden een vriendelijk woord van hem te hooren kreeg. Ik zei tegen haar: Moeder, meent U dat nou werkelijk? Hij heeft voor U ook geen hartelijk woord over, op alles wat U doet vit hij... Ze ging er in haar laatste levensjaren hoe langer hoe bleeker uitzien en ik geloofde, dat ie haar mishandelde. Als ik 's nachts een geluid hoorde, meende ik, dat ie haar sloeg of dat zij lag te snikken. Honderd keer stond ik op het punt uit mijn bed te springen en op de gang voor de deur van hun slaapkamer te gaan luisteren, maar steeds heeft de angst, dat ik zou worden ontdekt, me weerhouden. Ik keek elken morgen naar mijn moeder, om te zien of ik geen sporen van mishandeling bij haar kon ontdekken, maar nooit heb ik over deze vermoedens durven spreken. Mijn vader was notaris en er kwamen nog al wat menschen uit het dorp bij ons over huis. Ik vond ze allemaal even afstootelijk en ik geloof, dat mijn moeder ook met geen van die menschen op goeden voet stond. Misschien verbeeldde ik me dat, maar als ik haar met een van de dames of heeren zag zitten praten, had ik altijd den indruk, dat zij zich eenzaam voelde en er naar verlangde, van het gezelschap te zijn verlost. Het ergste was, wanneer ik bij zulke gelegenheden onder het gezicht van mijn vader kwam. Dan riep ie me bij zich en streelde me over m'n hoofd en ik moest alle menschen een

handje geven. Alle verwenschingen, die ik toen kende, uitte ik in stilte tegen mijn vader en ik rende altijd zoo gauw mogelijk met vuurrood hoofd uit den kring.

— Kreeg U nooit den indruk, dat Uw vader werkelijk hartelijk was?

— O ja, maar dan haatte ik hem feller dan ooit. Voor mijn zuster was ie alles. Die was twaalf jaar ouder dan ik, wat me ook deprimeerde, omdat ik me steeds tegenover haar een kleine jongen voelde. Het was Mathilde voor en na, en ik moest even vlijtig, oppassend en deugdzaam als Mathilde zijn. Het gevolg was, dat ik haar verfoeide en ze heeft ook nooit een poging gedaan, om mijn vertrouwen te winnen. Gelukkig ging ze voor haar muziekstudie in de stad wonen, toen ik vijf jaar was, en na dien tijd kwam ze nog maar bij tusschenpoozen thuis. Maar dat nam niet weg, dat mijn vader haar naam bij elke gelegenheid prijzend noemde en mij daartegenover als een monster van luiheid en verdorvenheid voorstelde. In werkelijkheid was ik niet lui, maar mijn ambitie kon er niet door worden versterkt, dat ik bij alles wat ik deed van mijn vader te hooren kreeg, dat ik een knoeier en een prutser was. Kwam ik bij mijn moeder om troost, dan was zij er de vrouw niet naar, om vader volmondig tegen te spreken. Ze moedigde me wel aan en zei, dat ik maar mijn best moest doen, dan zou vader ook wel tevreden zijn. Maar al spoedig luisterde ik daar amper meer naar en ging alleen naar haar toe, omdat ik haar liefhad, omdat ik haar stem graag hoorde, omdat ik wist, dat zij een medeslachtoffer was.

— Hebt U nooit een kameraadje gehad?

— Nee, nooit. Op school voelde ik me volkomen vereenzaamd. Ik was een rustige, middelmatige leerling en trok nooit de aandacht. Voor mijn onderwijzers was ik bang, omdat ze me ieder oogenblik beschaamd konden maken door me voor de klas te roepen of op een boodschap uit te sturen in een andere klas. Al overkwamen me deze dingen niet vaak, ik dacht voortdurend in angst en beven aan de mogelijkheid daarvan. Voor ieder bewijs van genegenheid, dat een onderwijzer mij toonde, sloot ik mij onmiddellijk af. En trouwens niet alleen van onderwijzers, maar van iedereen, die me wilde aanhalen, mijn moeder natuurlijk uitgezonderd. Als moeder me uit haar „Zonnestrallen” voorlas: Treed de menschen met vertrouwen tegemoet — dan huiverde ik alleen al bij de gedachte, met menschen te moeten omgaan.

Het vreeselijkste voor mij was, dat ik besepte, dat moeder verdriet had, omdat ik zoo eenzellig was en gesloten. Ze probeerde me voortdurend met kinderen in contact te brengen, maar de kinderen vonden me terecht vervelend en daarom liep het steeds op niets uit, waarvan ik nooit spijt had. Eenmaal dwong moeder mij, naar een verjaarspartijtje bij de kinderen van den dokter te gaan. Ik stribbelde natuurlijk tegen, maar ze vroeg: — Wil je me dan verdriet doen? En dat wilde ik in geen geval, al moest het me mijn leven kosten. Dat heeft me dat partijtje ook bijna gekost. De andere kinderen bespotten mij, zeiden dat ik een saaierd en een sufferd was, met het gevolg, dat ik, toen er verstoppertje werd gespeeld, in een onbewaakt oogenblik het hazenpad koos. Aan gezien het nog vroeg was, dorst ik niet naar huis te gaan en

zwierf uren door de velden. Ik dacht er natuurlijk niet aan, dat de doktersfamilie aan het zoeken zou gaan, zoodra ze mij misten en dat er bij mij thuis ook naar me zou worden geïnformeerd. Dat was een van de prachtigste middagen uit mijn jeugd. Ik voelde me verheugd over mijn heldendaad en had een ongemotiveerd gevoel van vrijheid. Ik geloof, dat ik toen ook voor het eerst op de gedachte aan zelfmoord ben gekomen, doordat ik lang in een slootje stond te staren en me verbeelde, dat ik was verdronken, wat me zeer verlokkelijk scheen. Op weg naar huis merkte ik, dat ik hevige keelpijn had, maar mijn stemming was bijna hemelsch van onaan-doenlijkheid. Ik dacht: er kan me niets gebeuren — waarom weet ik niet. Wel weet ik, dat ik door een moeder in tranen werd ontvangen en door een vader, die brieschend van woe-de op mij lossloeg, zoo erg, dat toen de dokter den volgenden morgen bij mij kwam, omdat ik 's nachts hard ziek was geworden, hij mijn moeder vroeg, waar ik al die blauwe plekken vandaan had. Ik was voldoende bij kennis om te verstaan, dat mijn moeder antwoordde, dat ik zeker was gevallen. Maar waarom heb ik het toen niet uitgeschreeuwd, dat mijn vader mij had mishandeld? Ik begrijp het niet... Of eigenlijk begrijp ik het wel: het was mijn schuwheid, mijn eeuwige argwaan tegenover iedereen. Bij die gelegenheid — ik was toen een jaar of tien — heeft mijn moeder me voor het eerst openlijk beklagd. Vader was niet thuis en zij zat aan mijn bed te snikken en vergat heelemaal, dat ze zijn beleid niet mocht aantasten. Niet dat ze rechtstreeks kwaad van hem sprak, maar ze zei, dat ik te teergevoelig was, dat er misschien

niet voldoende acht op mij was geslagen en dat ik mogelijk beter in een andere omgeving had kunnen zijn. Ik weet niet hoe het feit, dat ik me dit alles herinner, te rijmen is met de zware koorts, die ik dien dag moet hebben gehad. Misschien heb ik het later gefantaseerd, maar ik meen te weten, dat ik mij, toen zij dit laatste had gezegd, aan haar vastklampte en riep: — In een andere omgeving? Zonder U? Nooit, moeder, dat nooit!... En ik heb daarbij vreeselijk gehuild, maar nogmaals, van dit, als van veel andere dingen, weet ik niet meer of het werkelijk is gebeurd of dat het slechts een verzinsel is, gevolg van mijn maanden- en jarenlang opkroppen van gevoelens.

Weken heb ik toen met longontsteking op bed gelegen en waarschijnlijk van dien tijd af heb ik nooit meer de kinderlijke uitbundigheid gehad, die ik voordien toch nog wel kon uiten, zij het dan meestal wanneer ik in mijn eentje was. Ik kon juichen om een tol of een hoepel, wanneer ik wist, dat niemand me bespiedde. Maar na mijn ziekte was ik jaren ouder en heb nooit meer aan eenige tak van spel of sport gedaan, behalve zwemmen, waartoe mijn vader me dwong.

In dezen tijd begon ik eerst recht te fantaseeren, zoozeer dat ik urenlang in de illusie leefde, in een andere wereld te zijn. Het kostte me daarna moeite, mij van de realiteit reenschap te geven. Ik beschouwde mijn moeder dikwijls als een betooverde prinses, wier goedheid door het leven moest worden beproefd. En als ik met haar sprak, borduurde ik soms op mijn fantasieën voort, zoodat ze mij niet begreep en zich ongerust over mij maakte. — Loutje, zei ze dan, er

komt op die manier niets van je terecht. Je moet leeren nuchter te zijn en practisch, anders kan je je in het leven niet staande houden... Maar ik was in een soort van voortijdige puberteit gekomen, ik vierde allerlei triomfen, versloeg draken en booze ridders, die meestal het gezicht van mijn vader hadden. Het merkwaardige is, dat ik weinig van die overwinningen genoot, want als ik eenmaal mijn tegenstander had verslagen en het bloed uit zijn wonden zag vloeien, overvielen mij berouw en angst in zoo hevige mate, dat ik met mijn ponjaard mijn eigen hart doorstak.

Het gevolg van deze droomerijen was, dat ik weinig sliep en op school bijna niet vorderde. Mijn vader schold mij weer voor luiard en liet mij elken middag een uur door den onderwijzer bijwerken. Geholpen heeft dat niet veel, want ik haatte en vreesde den man. Zijn uiterlijk, zijn gebaren, zijn adem, zijn reuk — alles was mij antipathiek. Vermoedelijk waren deze gevoelens niet gerechtvaardigd, maar ze waren een natuurlijk gevolg van mijn gesteldheid. Ik had een afschuw van alles, buiten mijn moeder en mijn droomen...

Tot dusver heeft Bongor zijn verhaal vlot en levendig gedaan, met volkomen tegenwoordigheid van geest. Maar plotseling vliegt hij overeind en zegt: — Ik ben gek!

— Wat overkomt U? vraagt dr. De Groot.

— God in den hemel! Ja, ik ben werkelijk gek! Ik dacht er heelemaal niet meer aan, dat U er was. Het kwam me opeens voor, dat ik maar wat lag te zeuren, dat mijn gepraat zinneloos was.

— Integendeel, ik volg het met groote belangstelling.

— O, dat kan wel. Maar ik haat U. U moet verdwijnen! Wat gaat U mijn leven aan? En ik ben volkomen gezond en ik doe het niet langer...

— Herinnert U zich dan niet, wat wij hadden besproken? vraagt de Groot.

— Ach, dat is alweer zoo lang geleden. Hoe meer ik me in mijn herinneringen verdiep, des te duidelijker zie ik in, dat er maar één remedie voor me is: me met rust laten...

— Dus U hebt een remedie noodig? En zooeven zei U, dat U volkomen gezond bent?

— Het kan me niet schelen wat ik heb gezegd, maar ik erger me, over U, over alles! Ik ben niet ziek, ik ben inderdaad niet ziek, want wat U als zoodanig beschouwt, is voor mij normaal. Ik wil niet anders zijn dan ik ben en of U dat nou begrijpt of niet, laat me ijskoud...

— Misschien voelt U zich op 't oogenblik zeer sterk, of-schoon U pas nog beweerde, dat U gek bent. Maar het zal niet lang duren of er zal geen twijfel meer bestaan aan Uw werkelijken toestand. Tenminste, als U op deze weerbarstige wijze voortgaat.

— Maar dat is Uw zaak toch niet? En als U zoo'n gevoelig hart hebt, valt U er dan anderen mee lastig, maar mij niet...

De Groot staat op en beproeft weer zijn oude methode. Hij kijkt den patiënt doordringend aan en zegt: — Dus nadat we al een eind op den goeden weg waren, nadat ik al eenig inzicht in Uw moeilijkheden heb gekregen, slaat U plotseling den terugweg in, die U naar den afgrond voert.

Bonger lacht luid. — Ik heb me door U laten intimideeren, maar daar is nu geen sprake meer van. Als ik zin heb om naar den afgrond te gaan, zooals U 't noemt, dan moet ik dat verantwoorden en niet U. Ik wil alleen zijn en met rust worden gelaten...

— Meneer Bongor, zegt de arts zeer rustig, dan heb ik mijn plicht gedaan. Goeden morgen.

Dan schrijdt hij de kamer uit — als een overwinnaar, denkt Bongor. Want het is bij hem als steeds: nadat hij een moeilijke zege heeft behaald, vernedert hij zichzelf. Niet dat hij spijt heeft over het vertrek van den arts. Integendeel, hij is verheugd, eindelijk weer alleen te zijn, maar hij kan zich niet realiseeren, waar hij nu eigenlijk aan toe is. Wat beteekent dit? Vanwaar deze plotselinge verwardheid? Leeft zijn moeder dan nog? Hoe komt hij daar nu bij, ze is immers al jaren en jaren geleden gestorven en die bloedhond van een vader heeft haar vermoord. Ook dat is niet waar: hij heeft den dokter leugens liggen vertellen. Hij heeft zichzelf tot een interessante, gedupeerde figuur gemaakt en daarvoor zijn vader belasterd. Het kan niet zoo zijn geweest, dat had immers geen mensch uitgehouden. Dan zou hij nu hier niet zijn en zijn handen zien, die op het dek liggen, en constateeren, dat ze er volkomen bloedeloos uitzien. Logica — om Godswil logica... Het is toch alles zoo eenvoudig, want hij is, om het zoo uit te drukken, individueeler dan ooit te voren. Hier ben ik — ginds is de rest. Een jammerlijk leven leiden al die menschen, zij merken niet, dat zij zijn omgekomen, want de wereld draait nog steeds en zij verbeelden zich mee te draaien. Hij heeft

heelemaal vergeten over de paarden te spreken, dat had hij beslist moeten doen, het is een onmisbaar detail. Hij heeft plotseling die paardenoogen ontdekt op een hellen zomer-middag, vol van verveling. Voor in den stal stond het rijtuigje van zijn vader en achterin lagen de beide paarden op het stroo. Waarom heeft hij dat niet verteld, het was een van de mooiste ontdekkingen, die hij heeft gedaan: het autonome, fiere en geduldige leven van deze dieren. Hij kan er nog over spreken, maar eerst zullen al die menschen moeten weggaan, want die hebben er niets mee te maken. Fannie mag blijven, maar ze moet eerst beterschap beloven. Nee, het gaat zoo toch niet langer, Fannie, en begin nu niet te huilen, want daar schiet je niet mee op. Over de paarden hebben we het nu al gehad, maar van Hector heb ik nog niets gezegd. Heb ik het gelogen? Nee, gestolen! Van Weiningers „Letzte Dinge"... Dat is onzinnig! Wat wist ik van Weininger, toen ik zoo'n dreumes was? Ik kan het er natuurlijk later hebben bijgemaakt, maar daarom hoeft U me nog niet zoo grof van diefstal te betichten, want ik heb U vooruit gewaarschuwd...

Dan hoort hij de vaste, indringende stem van dr. De Groot zeggen: Wanneer U zich niet in de eerste plaats overgeeft aan het geloof in de genezende krachten, die binnen Uzelf zijn, dan kan ik weinig voor U doen. Voor iemand, die niet zelf meewerkt, bestaat er geen genezing. Ik kan natuurlijk wel een koude, theoretische formule van Uw kwaal opstellen, maar U bezit nog wel de kracht om dat op eigen gelegenheid te doen. U hebt me gezegd, dat U begeert te leven. Dan moet U ook de stappen doen, die U daartoe in staat zullen stellen...

Als ik dat heb gezegd, dan zal ik het wel hebben gemeend. Maar op dat moment gaf ik mij er geen rekenschap van, dat ik achter ben gebleven, dat de trein is doorgereden. Ik vind het niet erg, want ik ben dood-, doodmoe. Als ik wat uitgerust ben, zal ik verder vertellen, maar dan moet U buiten de kamer gaan staan, want Uw aanblik is me hoogst onsympathiek. U ziet, dat er geen onwil van mijn kant in 't spel is... Raak me niet aan, man! Raak me niet aan! Nee, nee, nee!... Moeder, ik val! Help me!... Zwarte vlammen, roode vlammen, kraken, breken, sissen — rust...

VI.

Dr. De Groot is in donkere gepeinzen verzonken. Als jong arts voelt hij zich aan zijn opkomend prestige verplicht om den zieke in de veilige haven van beterschap te voeren of tenminste in die van een onwankelbare diagnose.

— Het kan zijn, zegt hij tegen mevrouw Rijnders, dat de patiënt weer onrustig wordt. Zoodra U iets hoort, telefoneert U mij maar.

En tegen zuster Fie zegt hij: — Ik vermoed, dat de patiënt rustig is, want nadat ik hem verliet, heeft men mij niet opgebeld, wat gebeurd zou zijn, indien er iets aan de hand was. Maar zou hij onrustig zijn of worden, wanneer U binnenkomt en mocht hij Uw aanwezigheid niet tolereeren, dan laat U mij dat onmiddellijk weten. Ik zal dan tot opname overgaan.

De zuster krijgt door deze mededeeling geen grootere waardeering voor den arts. Zij verliet den zieke in uitstekenden staat en dus is zij geneigd, de verergering van diens toestand aan de bewerking van den geneesheer toe te schrijven.

— Mocht de patiënt, zegt de dokter voorts, zich met U in een regelmatig gesprek inlaten, dan moet U trachten, hem

ten gunste van een behandeling door mij te beïnvloeden. We waren al een aardig eind op den goeden weg, zoodat ik een veel beter inzicht in zijn moeilijkheden heb gekregen. Maar er zijn sterk ontwikkelde complexen, die een geregeld verkeer van mensch tot mensch tegenwerken, waaruit trouwens het lijden zelf voortvloeit. Tegenover U is er natuurlijk een element van sexualiteit in het spel — U vertelde me dat immers — wat allicht de toenadering kan vergemakkelijken. Ik laat dit alles aan Uw tact en inzicht over.

— U kunt op mij vertrouwen, dokter, zegt Fie, die zich zijn woorden scherp inprent.

Zij voelt iets meer dan professioneele belangstelling voor Bonger. Natuurlijk hebben al deze uit het evenwicht geslagen beklagenswaardigen hun geheim, maar het is dikwijls op zichzelf nauwelijks de moeite waard, daarachter te komen. Uit wetenschappelijk oogpunt is alles van belang, uit menschelijk oogpunt zijn het voornamelijk de gevolgen van het lijden.

Ze overlegt dit, al fietsend, en ziet het bleeke gelaat van Bonger voor zich, het smalle, weggetrokken gezicht met de oogen, waarin een glans van verwondering is en onwil, en soms een soort hardheid, die niets anders is dan een zich tegen zichzelf verwerende melancholie.

Zij wordt voor de deur opgewacht door een slijk uitgedoste en bijgewerkte jonge dame.

— Dag, zuster. Weet U ook hoe het met meneer Bonger is?

Fie ziet en begrijpt iets. — Nou, nog niet zoo heel best.

't Zal nog wel een tijdje duren. Maar het zal wel lukken...
Hadt U al gebeld?

— Ja, maar het meisje wist niets en ik mocht toch niet bij Bongers. Ze zei, dat U elk oogenblik kon komen. Komt U iederen dag om dezen tijd?

— Dat ligt eraan. Ik weet niet hoelang de patiënt hier blijft en of hij mij nog noodig heeft.

— O, zegt Fannie, maar hoe blijf ik dan op de hoogte? — En zij kijkt de verpleegster eenigszins hulpeloos aan.

— Komt U 's morgens om een uur of elf bij mij thuis informeerden. Dan ben ik er zeker.

En zij noemt haar adres en vraagt dan, of zij misschien met Fannie te doen heeft.

— Ja, heeft ie 't over me gehad?

— In zijn koorts, af en toe...

Inmiddels heeft zij gescheld en de deur wordt geopend. Dan gaan zij uit elkaar, elk in de richting, waarheen de plicht haar roept.

Fie heeft een vreedzaam wederzien met haar beschermeling, want deze slaapt en in geen uren ontwaakt hij. Koorts heeft hij nauwelijks, hij is volkomen rustig, zoodat Fie de lectuur van haar boek kan voortzetten. Daartusschendoor bepeinst zij de ontmoeting met Fannie en tracht zich te herinneren, wat Bongers in zijn ijlen aangaande haar heeft gezegd. Maar zij kan zich geen redelijk woord te binnen roepen en kent dus slechts als feit, dat deze menschen belang in elkaar stellen, misschien verliefd op elkaar zijn en dat Fannie, naar allen schijn, een vrouw van verdachte zeden is. Dit laatste

komt haar, in verband met Bongers, zeer natuurlijk voor. Waarom kan zij niet zeggen.

De schaduwen van den avond kruipen over de stad, een droefgeestige schemering verhult langzaam de dingen en Fie kan de letters van haar boek niet meer ontcijferen. Hoewel zij het betreurt, dat zij die paar bladzijden niet even kan uitlezen, heeft zij geen lust, het licht op te steken. Het is alsof de zwaarte van het lot van den mensch, die zonder bewustzijn in haar nabijheid ligt, ook haar bedrukt. Dat is een nieuwe gewaarwording voor haar, want zij bezit juist de natuur, die dwars tegen ziekte en dood in, veerkrachtig en opgewekt blijft. Maar haar rondom Bongers sfeer tastende instincten bespeuren een emanatie van troosteloze, verstikkende eenzaamheid, waarin iedere lach, ieder gebaar van vreugde tot een tragische grimas wordt. O, die naar den zelfkant van den geest verdwaalden, wier handen zich strekken naar de ondergaande zon, maar steeds luider hamert het noodlot hen in: vergeefs... vergeefs... vergeefs... het licht komt niet terug, nooit meer... Wie hieraan toegeeft, is verloren, wie hiervoor begrip heeft, kent het alomvattende medelijden, zoo niet de liefde.

Ja, maar dit zijn gedachten, die niet passen in de nuchtere sfeer van het beroep, waarvan het ontleedmes het symbool is. Met een huivering denkt zij aan de morbiditeit, die dicht onder de huid van het zoogenaamde gezonde leven woekert. Men houdt zich staande, men is voor het oog van de wereld en zelfs in eigen oogen een heel normaal mensch. Dan is de aanblik van een zwakke, een meegesleurde, beangstigend en

afschuwwekkend, dus loopt men snel voorbij en knijpt, bij de geringste gedachte aan het geziene, de oogen stijf toe. Maar in een enkel geval is er, ondanks waarschuwing, een onweersaanbare aantrekkingskracht tot het ziekelijke, misschien door analogie van karakter of door een of andere geheime zielsbehoefte, die hier meent den teugel te kunnen vieren en daarmee het kostelijke gebouw van een menschenleven te kunnen omverwerpen.

Deze overpeinzingen doen haar hart bijna stilstaan en alleen met zeer radicale middelen kunnen zij worden bestreden. Dus verjaagt zij de schemering door de gordijnen dicht te trekken en licht te maken in de kamer. Natuurlijk gaat zij hierbij te luidruchtig te werk, anders zou de zieke niet juist nu wakker worden. Zij hoort hem luid gapen en draait nu ook de lamp boven zijn bed aan. Met groote, vermoeide oogen staart hij haar aan, zonder iets te zeggen, wel eenige minuten lang. Ze voelt angst voor die blikken en meent, dat dit slechts kan komen doordat hij zijn bezinning volkomen is kwijtgeraakt.

Maar haar hart springt op van vreugde, als hij haar heel normaal begint aan te spreken.

— Lief zustertje, zegt hij, ben je daar nog altijd? Ik heb het je niet lastig gemaakt, hè? Ik moet een onmogelijken tijd hebben geslapen.

— Heelemaal niet onmogelijk. Dat is goed voor U, daar moet U beter van worden.

— Ja, zeg dat wel.

Dan zwijgt hij even en kijkt haar onderzoekend aan. — U

meent er natuurlijk niets van. U houdt me voor gek en U hebt waarschijnlijk niet eens ongelijk!

— Maar, meneer, dat is toch geen manier van spreken. U bent toch zoo normaal als maar kan! Ik ben ervan overtuigd, dat U aan de beterhand bent!

Ze knikt hierbij zeer stellig bevestigend met het hoofd.

— Om U een genoegen te doen, zal ik het gelooven. Ik wil U graag een genoegen doen, ziet U.

— U kunt me geen grooter genoegen doen dan beter worden.

— Nou niet overdrijven, zustertje. Als je het eerlijk met me meent, doe je het best door dergelijke dingen heelemaal niet te zeggen. Ik geloof er niet aan — dat is de zaak...

Fie voelt zich pijnlijk getroffen door deze zeer kalm en nadrukkelijk gesproken woorden. Is een klein beetje doodgewoon, zuiver-menschelijk medeleven hem al te veel?

Hij schijnt haar gevoelens te begrijpen. — Ik heb U toch niet beleedigd? vraagt hij. Ik ben godsgruwelijk zwak, ik kan bijna niets verdragen. Het is al veel, dat ik je mooie snoetje duidelijk kan onderscheiden en een woordje met je praten.

— Waarom maakt U me toch zooveel complimentjes? En U denkt, dat ik U wat wijs wil maken!

— Ja, dat is vreemd...

Maar hij gaat hier niet verder op in en zij bestelt wat eten voor hem en geeft hem water te drinken.

— Wat ik niet kan begrijpen, zegt hij daarna, is dat ik me zoo zwak voel. Die dokter... zorg om godswil, zuster, dat ie nooit meer aan m'n bed komt...

— Nou, wat wou U zeggen van dien dokter?

— Ja, die beweerde, dat ik lichamelijk gezond ben. M'n koorts was een gevolg van een lichte kou en ik had ook een dikke keel, maar waarom hoest en snuit ik dan niet? Die kou is weg en toch voel ik me alsof ik weken ziek was geweest.

— Ik denk, dat U zich geestelijk te veel hebt ingespannen.

— Als dat zoo is, dan komt dat door dien beroerden vent. Hij heeft me m'n hart uit m'n lijf gesard en me waarachtig zoo murw gekregen, dat ik 'm confidenties ben gaan doen. Confidenties, zuster! Het ging zoo prachtig, zoo gesmeerd. Hij dacht natuurlijk, dat ie me onder hypnose had, maar opeens was de betoovering verbroken. En toen ging ik mal doen, dat weet ik heel goed. Maar het was zijn schuld en daarna heb ik gemaft en nu ben ik weer een heel klein snippertje op adem. En nou moet je eens goed luisteren, zuster...

— Ik luister, meneer.

— Je speelt natuurlijk onder één hoedje met dien kerel. Je brieft hem alles over wat ik je vertel. Zeg hem dan ook, dat ie me met rust moet laten, maar jij moet bij me blijven.

— En als ie dat nou eens niet goed vindt?

— Hij heeft niets goed te vinden! Je bent toch niet in zijn dienst?

— Nee, maar in dit geval moet ik zijn advies volgen.

— Waarom spreek je me tegen? Dat is toch niet verstandig? Ik maak me er niet kwaad om, want ik weet, dat je me niet in den steek laat. Ik ben te zwak om me zelf te helpen, daar gaat het om. En aangezien ik je lief vind, moet je blijven.

— Maar hoe wilt U dan beter worden?

— Zie je me nou voor zoo stom aan, dat ik niet zou weten, wat die vent weet? Hij mag dan al wat meer in die zaken hebben gesnuffeld dan ik, voor mijn genezing kan ie niets doen.

Fie weet hier geen raad mee. Hoe komt deze van de wereld vervreemde man op zoo'n gemoedelijken toon tegen haar te spreken? Het is in ieder geval prettig, dat hij haar waardeert. Misschien kan ze hem met een zoet lijntje nog wel iets ontfutselen, dat voor den dokter van waarde is.

— Ik geloof, dat U den dokter toch niet rechtvaardig beschouwt. Het is hem er werkelijk ernst mee, dat ie U wil helpen.

— Ach ja, daar hebben we 't al over gehad. Voor mij is maar één ding van belang: dat de menschen me met rust laten. Ik wil desnoods aannemen, dat die man braaf, goed en welmeenend is, maar dat ergert me juist...

— Is onverschilligheid U dan werkelijk sympathieker?

— Die doet me oprechter aan. Ja, dat hoef ik je wel niet allemaal te vertellen, maar ik doe het toch, alleen omdat ik je lief vind.

— U bent een echte charmeur!

— Juist, dat is het woord! Den heelen dag gaan de huizen de telefoonbel, van al de menschen, die van me gecharmeerd zijn...

— Er zijn toch menschen, die belang in U stellen...

— Zeker, die kan ik zoo wel opnoemen. In de eerste plaats mijn collega Van Swieten. Die vervolgt me al jaren

met zijn sympathie. Wat ie van me wil, heb ik nooit begrepen. Maar het kan me niet schelen. Aan hem heb ik natuurlijk ook die doktersvisites te danken.

- En mijn aanwezigheid, vult Fie aan.
- Ja, die ook al. Nou zie je wat voor een mensch dat is...
- Ik ken hem minstens zoo goed als U.
- Hoe dat zoo?
- Hij is mijn zwager, door zijn voorspraak zit ik hier.

Eerst had ze gearzeld of ze het zou zeggen. Maar ze kon er geen redelijk bezwaar tegen vinden. Nu ligt Bonger haar even onthutst aan te kijken. Hij wordt nog bleeker dan hij reeds was en wendt zijn oogen niet van Fie af.

- Wat is er met U? vraagt ze ongerust.
- O, 't is niets, zegt hij eindelijk. Het verwondert me heelemaal niet. Ze kunnen een mensch niet alleen laten.
- Maar mag Van Swieten dan mijn zwager niet zijn?
- Kom, je weet wel beter. Het is zijn nieuwsgierigheid, die jou hierheen heeft gejaagd. Wat willen die menschen toch van me?...

- Zou U me dan weer willen wegjagen?
- Welnee, het laat me ten slotte koud. Je bent veel te pienter om aan het lijntje van Van Swieten te loopen...

Hoe lang zal dit nog duren? Eindeloze gesprekken, menschen die zich met hun belangstelling als slangen om hem heen kronkelen en daarbij zijn ieder oogenblik tot uitersten geneigde zwakheid. Niet fel opspringen, maar langzaam leegvloeien moet hij. Er is geen hitte in hem, geen vuur, nu althans niet, maar een egaal deinende zee, die hem misselijk

maakt, die uit hem weg moet stroomen. Waarom wordt hem de pure eenzaamheid niet gegund? Waarom vindt hij niet weer dat betrekkelijke evenwicht van zooveel jaren: alle inmenging afweren en een wezen in de nabijheid, juist voldoende om voor totale versterving te behoeden? Goddank dat hij nu zoover op den weg der genezing is, dat hij de zaken in hun werkelijke proporties kan zien en niet meer is verstrikt in waanvoorstellingen. Hoewel hij niet weet of deze bevrijding van blijvenden aard is, doet hem deze plotselinge ontdekking zooveel genoegen, dat hij zich met een betuiging van liefde tot de zuster richt.

— Zuster, ik heb je lief en ik voel me stukken beter!

— Dat vind ik heerlijk!

— Wat? Dat ik je liefheb?...

— Nee, daar geloof ik niet in.

— Niet mooi van je, om me dat kleine plezier niet te doen.

— U hebt vast wel een ander liefje en mij niet nodig. Ik heb U immers hooren ijlen...

— O, zeker over Fannie!

— Precies, en die stelt veel belang in U, want ze komt zich van Uw toestand op de hoogte stellen. Blijf die dus maar trouw.

Hij is vermoeid en begrijpt niet meer, waarom hij zooeven verheugd was. De uren gaan zeer langzaam, de wereld gaat voort, maar hij kan zich niet van zijn bed verheffen en staat volkomen buiten alles. De werkdag is alweer afgeloopen, men heeft het zonder hem kunnen stellen. Hoe lang zal men nog

geduld met hem hebben? Het ontslag dreigt, temeer daar hij dien dokter heeft afgewezen, die blijkbaar heel goede maatjes met Vink is. Hij wil den directeur een brief schrijven.

— Zuster, geef me eens het postpapier, daar uit de hoekkast. En m'n vulpen, die zit in m'n vest.

Dan schrijft hij een brief aan de directie: dat het hem al veel beter gaat, dat hij vriendelijk dankt voor de geneeskundige hulp, die hem is verschaft, maar dat hij zich daarzonder werkelijk beter kan redden. Eenige weken denkt hij noodig te hebben en daarvoor behoeft hij misschien verandering van omgeving. Zoodra hij zich in staat voelt om zich te verplaatsen, is hij van plan naar buiten te vertrekken, met de verpleegster, die hem zoo goed verzorgt...

— Lees dit briefje eens, is het niet goed?

— Het is uitstekend geschreven, maar dat de inhoud deugt, zou ik niet durven zeggen. U neemt eigenmachtig beslissingen, waarvan het allesbehalve zeker is, dat ze U ten goede komen. U mag al in conflict willen komen met den dokter, ik niet.

— Laat dien dokter toch links liggen! Heb jij me niet zoover genezen? Als je hem dat vertelt, zal ie je wel verder met rust laten.

— Ik dank U voor Uw vertrouwen. Maar ik zal de zaak met hem moeten bespreken. Hoe denkt U zich dat naar buiten trekken?

— Och, dat weet ik niet. Dat is maar zoo'n opwelling. Misschien blijven we toch beter hier... Stuur dien brief maar niet weg!

Hierna slaapt hij spoedig in. Tijdens zijn slaap komt dr. De Groot binnen en houdt een bespreking met de zuster.

— Het gaat goed, zegt Fie, in zooverre, dat hij veel kalmer is geworden en heldere perioden heeft. Het komt me voor, dat het het beste is, hem zoo te laten liggen. Hij schijnt werkelijk een grooten afkeer van iedere inmenging te hebben.

De Groot peinst. — U bent geen krankzinnigenverpleegster? vraagt hij dan.

— Nee, dokter...

— Tja, het zal dan toch noodzakelijk zijn, dat U wordt vervangen.

— Waarom, dokter? vraagt Fie, die een kleur krijgt. Gaat er dan een verkeerde invloed van me uit? Vanmiddag nog meende ik, dat U heel anders over me dacht...

— Ik kan het niet verantwoorden...

— Tegenover wien? U zult het tegenover den patiënt niet kunnen verantwoorden! Hij is nu al bijzonder aan me gehecht...

De Groot voelt antipathie tegen haar opkomen. Bereikt dit onontwikkelde meisje meer dan hij? Maar hij wil aan dit gevoel niet toegeven.

— Ik zal het morgenochtend nog eens probeeren, zegt hij ten slotte.

Den heelen nacht is de zieke rustig, behalve dat hij af en toe bijna onverstaanbaar prevelt. Als hij ontwaakt, ziet hij Fie frisch gewasschen voor het raam zitten. Ondanks zijn langdurigen slaap, voelt hij zich vermoeid. Maar hij spreekt zeer verstandig, terwijl hij langzaam zijn ontbijt nuttigt.

— Weet je, zuster, zegt hij, wat het geval is? Mijn moeilijkheden zijn nog aldoor niet opgelost. Maar er is geen oplossing voor. Dat is de vergissing van dien dokter. Zoodra ik eraan begin, raak ik in de war. Ik moet ze vergeten, heelemaal opnieuw beginnen te leven. Hij heeft zoo'n kinderachtig begrip van innerlijke zuiverheid. Hij wil me in de modder laten wroeten en bedenkt niet, dat ik gek zal worden van de stank. Voor dat gewroet heb ik hem niet noodig en om het af te leeren evenmin.

— Zult U hem dan nog eens te woord willen staan?

— Ik wil hem bedanken voor de moeite, meer niet.

— Dan zal ie mij niet langer bij U laten. U krijgt een andere verpleegster, d.w.z. als hij U niet laat opnemen. Ik wil het U zeggen, anders zoudt U zich tegenover hem weer opwinden.

— O nee, ik ben niet van plan me op te winden. Ik blijf hier en jij bij me en iets anders gebeurt er niet!

Fie is geroerd door zijn aanhankelijkheid, mede omdat zij loonend werk verricht. Zij voldoet aan zijn verzoek om bij hem te komen, opdat hij haar kan kussen, zij het slechts op de hand. En hij belooft haar, dat hij haar veel zal vertellen, van Fannie en zoo, wanneer ze maar eenmaal veilig zijn voor dien dokter.

Na een half uurtje meldt deze zich reeds en houdt met Bonger weer een vergeefsch gesprek. De zieke wil niet meer door hem worden behandeld en de zuster moet bij hem blijven. En het kan hem niet schelen, dat De Groot familie is van directeur Vink en dat hij een gevaarlijk spel speelt. Hij

wil geen aandacht schenken aan die perfiditeiten en vraagt den man ten slotte, of dit nu doktersmanieren zijn: iemand op zoo'n infame wijze te willen intimideeren...

— Nogmaals, meneer Bonger, ik sta nergens voor in!

— Ik dank U, dokter...

Is die nachtmerrie nu voorgoed voorbij? Hij wil het hopen en hij is alleen en geeft zich in zijn groote vermoeidheid weer gewillig aan den slaap over.

VII.

Fannie zit des ochtends in ietwat verformfaaiden toestand aan een mooie jurk te naaien, die bij het dichtslaan van een taxi-portier is blijven vastzitten en daarbij eenige kwetsuren heeft opgelopen. Zij streelt de fraaie groene zijde en denkt aan verschillende ernstige dingen, voor zoover zij haar aandacht niet bij het werk heeft.

Dat zij vermoeid is, komt niet door het werken, maar door het vele plezier, dat zij in de achter haar liggende uren heeft gesmaakt en waarop slechts weinig slaap is gevolgd. Ondanks haar ongelukkige liefde zou zij reden tot tevredenheid hebben, indien zij zichzelf zooiets permitteerde. Maar goed, eenige voldoening schenkt het haar toch, dat zij in haar soort blijkbaar niet tot diegenen behoort, die op de laagste sport van de ladder staan. Eenige burgermannetjes hebben het reeds serieus met haar gemeend en het is haar gebrek aan ernst, of misschien iets anders, dat de niet onaanlokkelijke zaakjes deed afspringen. En dan is daar de verhouding met Lou, die toch een jongen van ontwikkeling is en die bovendien van het gewone genre sterk, soms wel al te sterk, afwijkt. Hij vormt een soort op zichzelf en komt volkomen tegemoet aan haar behoefte tot fel begeeren. En ze wil die heele af-

scheidsscène wel vergeten, want die was erg dik gespeeld en een mensch kan beter gewoon doen. Dat is de hopelooze fout, die ze heeft gemaakt: inplaats van tranen, had ze haar tanden moeten laten zien. Met haar twee handen kan ze 'm zóó uit z'n moerassig gewroet optrekken, dat ie haar neemt.

Maar er zijn andere zorgen en die maken het leven nog wat moeilijker. Want daar is die meneer Wijsman, Fritsje noemt ze 'm, ondanks zijn vijf-en-vijftigjarigen kalen kruin. En als het niet vanwege die liefde was, dan zou ze daar rechtuit verheugd om zijn. Want Fritsje is iemand van aanzienlijken stand en ruime geldmiddelen. Ze kent hem al een maand of drie en als hij hier in de stad niet zoo vreemd was geweest, had ze hem misschien nooit gekregen. Maar ze heeft hem dan toch en hij is pluk- en kneedbaar. Dat heeft ze vooral gemerkt in haar beroerde momenten. Dan kon hij zóó bezorgd naar haar ontevreden snoetje staren, zoo vreeselijk lief, dat ze hem graag z'n kop had afgeslagen. Maar het betere instinct zegt haar, dat dat onverstandig is, want liefde is geld waard. En gisteravond heeft hij haar afgehaald en haar een fuif laten beleven, zooals ze nog weinig heeft meegemaakt. Er was in een groot hotel een feest in intiemen kring. Intiem, vanwege den hoogen entrée-prijs, die werd geëischt. Er waren dan ook louter dames en heeren, die kans zien uit een royale beurs te leven en daarom had Fannie er haar mooiste japon voor moeten aantrekken. In 't begin stond haar gezicht nog wat strak, door de onwennigheid en ook doordat ze te veel aan Lou dacht. Fritsje zei tegen haar: — Meid, je kijkt zoo ernstig, zoo ernstig of je verliefd bent... — Geraden! antwoordde

Fannie. En daarop sloeg hij aan het juichen, maar dat was niet opvallend, omdat iedereen zich beijverde kabaal te schoppen. — Schat, ik heb jou ook lief, zei hij. Ik ben rijk, beste kind, je kan van me krijgen wat je wilt en zullen we samen op reis gaan?... Daar begon Fannie van te duizelen, want er zijn immers zooveel deftige, aanzienlijke snollen en zij is maar een gewoon volkskind, dat nog drommels goed weet, hoe men zonder een blad voor den mond kan spreken. Daar zei ze niets van en ook over die verliefdheid sprak ze heen en over de reis. Ze hield hem op meesterlijke wijze aan het lijntje, maar werd toch vroolijk, louter door dat vorstelijke aanbod om rijke maintainée te worden. Men heeft gedanst en gedronken en met serpentines geworpen en nog een heeleboel dingen gedaan, die ze zich, daar ze in staat van dronkenschap werden gepleegd, onmogelijk allemaal kan herinneren.

Ze krijgt een zeer helder oogenblik, zooals haar wel meer overkomt en denkt: Lou is de echte serieuze kant van mij en de rest is de vroolijkheid... Een type als Frits zou ze rustig kunnen zien krepeeren, te rustiger naarmate hij haar beter in zijn testament zou hebben bedacht. Viezeriken, die met hun geld alles kunnen doen — en daarom is het ook zoo weergaloos heerlijk om geld te hebben... Je wordt dan een keurige dame en als je maar goed oppast, merkt niemand iets aan je. Stel daartegenover een leven met Lou, maar dat is onmogelijk... Wat heeft de liefde haar weer zwaar te pakken. Terwijl ze zoo aan hem denkt, beginnen de waterlanders weer te werken. Dat wordt een heel moeilijk geval voor Fannie.

Het is al middag geworden en dan herinnert ze zich opeens,

dat ze niet naar die zuster is toegegaan, om naar Lou te informeren. Dat schijnt zoo op 't oog een groote inconsequentie en het is toch alleen maar, omdat Susie haar een antipathie tegen die verpleegster heeft willen aanpraten. Ze beweerde, dat ie het daarmee aanlegt, maar eenig bewijs had ze daarvoor natuurlijk niet. Nu is het toch te laat en ze moet zich nog kleeden. Aanstands komt Susie en dan gaan ze naar de bioscoop, ofschoon Fannie liever thuis zou blijven. Nou, dat vindt Susie eigenlijk ook prettiger. Die heeft gisteravond een kou opgelopen, tengevolge van dien akeligen, guren wind, waartegen ze toch gehard zou moeten zijn. Maar in een be-roerde stemming van niks vangen ben je voor alles gevoelig. Dus zit ze voortdurend te snuiten en Fannie weet al, dat ze graag wil leenen en heeft zat en genoeg om het te doen. Susie is op haar beurt lief en laat van het juist geleende geld door haar jonge zusje, dat beneden haar kamer aan 't opruimen is, heerlijke gemberbollen halen voor bij de koffie. Overvloed maakt mild van hart en tong en dus vloeien de confidenties. Susie heeft trouwens haar oogen niet in haar zak. Ze heeft Fannie zien thuiskomen en is handig in het leggen van verband tusschen verschijnselen.

— Ja, zegt Fannie, 't was machtig leuk en als 't aan hem lag, dan werd 't nog veel leuker...

— Zie je wel! stuift Susie op, ik heb 't wel geweten! Meid, wat een bofferd ben jij toch!

Fannie glimlacht, omdat Susie haar bewonderend en liefhebbend aankijkt en er geen sprake is van boffen, maar van welverdiende eerbewijzen, die men aan een vrouw van bijzon-

dere kwaliteiten nu eenmaal verschuldigd is. En zoo'n vrouw kan zich ook veroorloven, verkwistend en luchthartig te doen, waar anderen, minder bevoorrechten, zwaarwichtige allures zouden aannemen.

— Maar, kind, hoe kan je je daarover nou moeten bedenken! roept Susie in stomme verwondering. Nou geloof ik werkelijk, dat het je dáár mankeert! — en ze wijst naar haar voorhoofd.

— En als 't me nou eens dáár mankeert? vraagt Fannie en strijkt over haar hart.

Het ernstige gezicht, dat ze daarbij zet, maakt Susie razend. Maar gelukkig krijgt deze juist een hevigen niesaanval, zoodat ze Fannie eenige minuten op antwoord moet laten wachten. Dan is ze zoover bedaad, dat ze verdere argumenten nutteloos acht, wat dus wil zeggen, dat haar woordenvloed met verdubbelde kracht losbreekt. Ze spaart geen scheldwoorden, verwijten en insinuaties, want ze is een ware vriendin en zou er om kunnen huilen, dat Fannie haar heil zoomaar in de modder dreigt te gooien.

— Draaf nou niet zoo door, probeert Fannie te sussen. Ik heb toch nog niks afgeslagen...

— Je doet het! zegt Susie, alsof ze in de toekomst heeft gelezen. Het is haar teveel: ze barst in snikken uit, wat haar vanwege haar verkouden neus erg onaangenaam is. Ze komt bijna zakdoeken tekort voor die stroomen van vocht, maar Fannie zoekt haar te troosten. Die weet, dat Susie niet om haar vriendin weent, doch om het ongelukkige feit, dat háár zulke schoone mogelijkheden niet worden geboden. Dat is

een heerlijke gedachte: nu kan zij Susie van harte koesteren en zelf de kracht vinden, om mèt haar alle droevige dingen, die er in het leven van een mensch voorkomen, te beschreien.

VIII.

Kareltje van Swieten is bij Oma op visite geweest en brengt van daar het groote nieuws mee, dat tante Fie al sinds een dag of vier, vijf haar intrek ten huize van mr. Bonger heeft genomen. En Kareltje, die nu eenmaal zeer schrander is, vroeg of Oma gehoord had hoe het met den patiënt gaat. Gistermiddag was tante even thuis geweest en ze zei, dat het een langdurige geschiedenis was.

Trees vraagt haar man: — Hooren jullie op kantoor niets van hem?

— Nee, niets, antwoordt hij.

Het bericht maakt indruk op hem. Bonger houdt hij, ondanks zijn vreemde kuren, voor een eerlijken jongen, maar Fie is een geraffineerde slang, die God weet wat met den zieke uithaalt, om er maar een slaatje uit te slaan. Hoe komt hij nu aan zoo'n leelijke verdenking? Wat heeft Fie hem gedaan, dat hij zooiets durft denken? En is er bovendien niet een dokter, die zich niet door haar in de luren zal laten leggen — zooals hij...

Het lijkt zoo eenvoudig om even pension Rijnders op te bellen en naar zuster Roos te vragen. Maar hij twijfelt er nauwelijks aan, of ze zal hem een onverschillig antwoord geven.

Daarom spijt het hem soms, dat hij zich zoo heeft beijverd om zijn schoonzuster daar in te dringen. Was zij er niet, dan zou hij minder reden hebben om over zijn onwetendheid aangaande Bonger geërgerd te zijn.

Wanneer leert hij wat tevredener te zijn en neemt een voorbeeld aan Trees, die onder alle omstandigheden de gemoedsrust blijft prefereeren, hoezeer hij die soms ook tracht te ondermijnen? Kijkt hij nu niet met een lach van vreugde en voldoening naar de kleine Annie, die de kamer rondrentelt? En laat Kareltje iedereen niet stom verbaasd staan door zijn begaafdheid, die hij toch van iemand moet hebben geërfd, maar van Trees zeker niet...? Daar kwam de jongen me gisteravond vertellen, dat hij een Sinterklaasversje heeft gemaakt en de muziek erbij. Hij had het verzwegen, totdat meneer Schoemakers, zijn muzikleeraar, het had gekeurd. Die had het erg mooi gevonden. Vanmorgen was hij ermee op school gekomen en in de zangles heeft de juffrouw het in studie genomen, ook omdat ze zooveel van Kareltje houdt. Met het Sinterklaasfeest zullen alle kinderen het zingen.

Zooiets te hooren doet tranen uit je oogen vloeien van dankbaarheid. Temeer omdat je het kind zelf niet teveel mag prijzen, want dan zou hij zoo'n verbeelding krijgen. 's Avonds komt meneer Schoemakers een half uurtje op visite. Langer kan niet, omdat hij zooveel lessen heeft. En die vertelt daar dingen, waar de ouders met stralend gezicht naar zitten luisteren. Dat liedje, weet U, is zoo pittig en geestig. De tekst ook en de muziek sluit zich daarbij uitstekend aan. Het is een genot zoo'n leerling te hebben. Mag hij probeeren het

lied uitgegeven te krijgen? Dat zal zeker niet veel moeite kosten en wat geld in 't laatje brengen. De ouderharten zwellen tot een maximum-volume en zijn meneer Schoemakers zoo dankbaar, alsof die de verwekker van Kareltsjes begaafdheid was.

— Dat liedje van jou, zegt Van Swieten den volgenden morgen, zal worden gedrukt en in de winkels verkocht. Meneer Schoemakers zal daarvoor zorgen. Op die manier zul je al geld verdienen.

— Heerlijk! juicht Kareltsje.

— Waarom? Wat zou je dan willen doen met dat geld?

— Ik wou zoo graag een fiets hebben, dat weet je toch wel...

— Die krijg je vroeg of laat wel van ons. Zou je met je eigen geld niet een goede daad kunnen doen, b.v. het beschikbaar stellen voor het Sint Nicolaasfeest van de arme kinderen?...

Van Swieten kijkt zijn zoon met doceerende blikken aan. Deze vindt dat dan wel een aardig denkbeeld, ofschoon hij hierop niet juichend ingaat. Maar dat mag men hem eigenlijk niet kwalijk nemen, want van het bestaan der arme kinderen heeft hij maar een flauw idee.

Van Swieten voelt zich echter zeer geroerd, omdat hij zoo'n prachtigen inval heeft gehad, die zeker ook op inspiratie berust. Een lichtende zuil van vaders trots en -liefde bestraalt hem op al zijn wegen. Wat beteekent Bonger? Maar hij, Van Swieten, is tenminste étappe op den weg, die leidt naar het hoogste punt.

Jammer, dat de hoogdravendste intenties en de dikste woorden bij hem slechts op korten termijn werken. Hij vindt dat zelf tenminste jammer, want er is niemand buiten hem, die daarvan iets weet of lust zou hebben, zich er in te verdiepen.

In de nabijheid van zijn tijdelijken collega Houtman (adjunct-directeur Beckers is weer naar den directorialen hemel verhuisd) wordt hij dadelijk weer nuchter en voelt zich toch volstrekt niet onbehagelijk. Houtmans prachtige golvende zwarte haren trekken ieders aandacht, maar verder is hij een onbeteekenende, goedge pennelikker. Desondanks toont hij innige belangstelling, als Van Swieten hem kond doet van de groote onderscheiding, die zijn zoon is ten deel gevallen. De man getuigt van zijn bewondering door het uiten van het woord „fabelachtig”, dat hij zoo vaak herhaalt, dat zelfs Van Swieten er kregel van wordt.

Hij heeft het woord nog in den mond, als Vink binnenkomt en dan vraagt deze: — Wat is fabelachtig?

Van ontstemming is bij Van Swieten nu geen sprake meer en stralend vertelt hij wat hij te vertellen heeft. Vink, wien het geld zeker niet aan het hart is gebakken, maakt een vorstelijk gebaar en zegt: — Die flinke baas krijgt van mij wat in zijn spaarpot! zoodat Van Swieten met van ontroerde dankbaarheid zwijmelende stem een bankbiljet van tien gulden krijgt te incasseeren.

Daar wordt dan nog een ietwat huiselijk praatje aan vastgeknoopt en Vink neemt er een stoel bij, wat maar zelden voorkomt, omdat hij het altijd zoo druk heeft. Via kinderen bereikt men het chapiter van gelukkige en ongelukkige men-

schen, van gezonden en zieken en dan tikt Vink zich opeens op het voorhoofd.

— Potztausend! zegt hij, er moet toch eens wat in die zaak-Bonger gebeuren!

— Hoe bedoelt U dat, meneer Vink?

— Och, och, wat ben ik toch ongeloofelijk vergeetachtig! Hoe lang is dat nu al geleden, dat De Groot bij me was? De zaak staat namelijk zoo, dat die man zonder eenige medische hulp voortsukkelt. Als er inmiddels geen verandering is gekomen. Maar De Groot scheen daar niet veel hoop op te hebben...

— Hé, dat is eigenaardig, vindt Van Swieten.

— Ja, en hij laat niets van zich hooren. Of hebt U soms wat van hem gehoord?

— Dat is te zeggen: mijn schoonzuster verpleegt hem, maar van den juisten toestand ben ik niet op de hoogte.

Vink bijt zich op de onderlip. — 't Is een rare geschiedenis. We kunnen er natuurlijk wel op vertrouwen, dat de man terugkomt, zoodra hij beter is, maar er moet toch een controle zijn... En dat laat hij niet toe. De Groot beweert trouwens, dat hij daar geen baat bij vindt — tenminste als ik hem goed heb begrepen...

— Hoe wonderlijk! zegt Van Swieten en hij voelt het geheim om Bonger nog geheimer worden.

— Wat moeten we daaraan doen?

— Tja..., zegt Van Swieten en zet een peinzend gezicht, maar verder weet hij er ook niets op.

— U, als zijn naaste collega, zou hem misschien eens een

bezoek kunnen brengen. En zei U niet, dat Uw schoonzuster hem oppast?

Dit denkbeeld lacht Van Swieten wel toe. Maar hij vreest, dat hij de opdracht niet zal kunnen uitvoeren en daarom antwoordt hij:

— Waarschijnlijk zal hij mij niet bij zich toelaten. 't Is zoo'n gesloten natuur... Van iedere toenadering keert hij zich af...

— Dat kan hij zich in 't privé-leven permitteeren, maar in zaken gaat dat niet op. Jammer, dat er van rijkswege geen controleerend arts naar hem kan worden toegezonden. Maar daar zijn we nog niet aan toe.

Van Swieten knikt weer met het hoofd, het eveneens betreurend, dat het ontwerp-Ziektewet nog niet zijn eindstadium heeft bereikt.

— Belt U hem eens even op! zegt Vink dan. En als hij zelf niet aan het toestel kan komen, dan maar even de zuster.

Met vreugdig kloppend hart voldoet Van Swieten hieraan.

— Spreekt U maar zelf! zegt Vink.

— Hallo!... ja, kan ik meneer Bonger even spreken, of als die niet kan, zuster Roos... Ben jij daar, Fie? Je spreekt met Jo... De directeur, meneer Vink, zit hier naast me. We wilden graag weten, hoe het met Bonger gaat... — Die slaapt op 't oogenblik, antwoordt Fie. Zeg, ze willen hem toch niet een dokter opdringen?... — Nee, maar wat denk jij ervan? Hoe zijn de vooruitzichten? Tot nu toe heeft hij niets laten weten... — Ja, dat komt, doordat hij aldoor denkt, dat hij den volgenden dag weer aan 't werk kan gaan. Hij zit er erg

over in de put... Maar, eerlijk gezegd, vrees ik, dat hij nog absoluut niet in staat is om te werken. Hij is mentaal zoo zwak...

— Eén moment... en Van Swieten keert zich van de telefoon af en vertelt den directeur, wat hij heeft vernomen.

— Vraagt haar, of hij niet op straat kan gaan. Dan kan hij even bij mij komen.

Van Swieten herhaalt dit verzoek en Fie zal het op haar beurt aan den patiënt overbrengen, die toch al van plan was, spoedig even te gaan wandelen.

Dan kan iedereen weer aan zijn werk gaan. Van Swieten is ietwat opgewonden in het vooruitzicht, dat Bonger nu gauw gaat verschijnen.

— Hoe voel je je? vraagt Fie den zieke, wanneer deze is ontwaakt.

— Heel goed, en ik geloof, dat 't mooi weer is, niet? Dan ga ik straks misschien toch eens een klein stukje wandelen.

Zij beschouwt deze woorden als een boodschap uit den hemel. Het moet wel waar zijn, dat hij heel goed is. Hij blijft, nadat zij hem het verzoek van den directeur heeft overgebracht, uiterst kalm en zegt:

— Precies wat ik had verwacht. Ze hebben me lang met rust gelaten en ik kan ze niet kwalijk nemen, dat ze eindelijk ongeduldig worden.

— En wat zeg je dan tegen den directeur? Wat doe je dan?

Ze weet niet of ze blij of bedroefd moet zijn om zijn kalmte, want een idylle staat op het punt te vergaan.

— Wat zal ik doen? vraagt Bonger en hij spreekt zoo langzaam en droomerig, net of hij nog niet goed wakker is. — Ja, dat zal van de omstandigheden afhangen. Hoe ik er op reageer en of ik de buitenlucht en de menschen kan verdragen.

Dat is inderdaad zeer verstandig gesproken. Maar Fie meent hem toch te moeten waarschuwen, vooral geen overijlde stappen te doen. — Want ik heb over je te waken! zegt zij en kijkt hem lachend aan met haar werkelijk heel mooie oogen. Daarvan is hij blijkbaar op 't oogenblik niet zoo erg gediend, want hij staart langs haar heen. Is hij dan toch gek? vraagt zij zich af. Zijn blik is zoo afwezig, zoo leeg...

Fie heeft over hem te waken — daarover denkt hij na, dat maalt hem door de slecht functioneerende hersens. Laat hij nu weer geen domme dingen doen en zich niet door een opkomende antipathie laten meeslepen. Hij kan haar toch niet missen, ook al laat zij dat wat al te duidelijk blijken. Het andere is voorbij, men kan niet in het verleden leven en in de toekomst evenmin. Men moet steeds nuchter zijn en zich vooral niet door angst laten leiden, wat hij altijd heeft gedaan. Ja, dat is definitief voorbij. Het gaat er nu maar om, zich in deze nieuwe houding wat sterker te voelen en zoo mogelijk wat gelukkiger. Maar er voor oppassen, niet weer in zoogenaamd diepzinnige overwegingen te vervallen, want denken en redeneeren, dat is nu toch al lang bekend, daaraan gaat een mensch te gronde.

De buitenlucht doet hem geen kwaad, integendeel. De ruimte en de wind zijn een openbaring, hij voelt een fris-

schen stroom door zijn hoofd gaan. Lichamelijk is hij trouwens uitstekend, alleen misschien wat onwennig. Maar Fie loopt naast hem, ofschoon hij er voor zorgt, dat er eenige ruimte tusschen hen beiden blijft. Niet uit antipathie jegens haar, maar zij loopt in verpleegsterskleeren en hij wil niet, dat men hem voor een zieke houdt.

— Zal ik mee naar binnen gaan? vraagt Fie.

— Welja, ga maar in de wachtkamer zitten of zoek je zwager op.

Maar naar haar zwager verlangt zij blijkbaar niet, want zij verkiest in de wachtkamer plaats te nemen. Het is daar heel gezellig en leerzaam. Men aanschouwt er in wandschilderingen, hoe goed het is zich tegen alle ongemakken en risico's, die het leven biedt, te verzekeren.

Links de gang in, dan bereikt men het bureau van de directie. Eerst komt men in een kleine voorkamer, daar drukt men op een belletje. Gaat er een lichtje branden, dan is dat een bewijs, dat men nog een schrede verder mag doen en het allerheiligste betreden.

Zie, daar zitten de drie heeren: Vink en Bosma en Beckers. Zij drukken hem allen de hand en hij zegt, dat het hem al veel beter gaat. Vink begeeft zich met hem naar een nog intiemer vertrek, terzijde gelegen. Als men staat, ziet men uit op een binnenplaats. Door de ramen, die in de muren rondom deze plaats zijn aangebracht, ziet men menschen, die werken met vulpen of schrijfmachine. Maar als men zit, gaat men schuil achter het matglazen schot en kan men heel discreet over zaken spreken.

Zij zitten eindelijk tegenover elkaar in gemakkelijke fauteuils. Vink kijkt hem glimlachend aan, maar eenigszins weemoedig. Bonger glimlacht niet, want hij heeft er geen reden toe. Als men hem direct aan zijn werk had laten gaan, was het veel beter geweest. Zoo maar onopgemerkt en niemand vraagt of zegt iets...

— En, beste jongen, hoe staat het leven?

Zoo gemoedelijk heeft Vink hem nog nooit aangesproken, dus het was hem wel meenens met zijn glimlach.

— Ja, zegt Bonger, ik kan er U niet veel van zeggen. Niet veel tenminste, dat U zal bevredigen. Ik voel me goed, ziet U, maar uiterst zwak. Niet zoozeer lichamelijk, maar...

— Nee, ik begrijp het wel. Je bent nu zoolang in de eenzaamheid geweest en je hebt trouwens altijd in isolement je vermaak gezocht, dus de buitenwereld doet je wat vreemd aan. Daar moet je weer aan wennen...

— Juist, zegt Bonger en het doet hem genoeg, dat de ander hem zooveel woorden uit den mond neemt.

— Dat gaat natuurlijk langzaam. Je moet het ook vooral niet verhaasten. Het komt er op een week niet op aan en zelfs niet op een maand — als we je maar weer gezond terugkrijgen.

— Heel vriendelijk van U. Iets anders begeer ik ook niet. Ik dank U trouwens voor alles wat U voor me hebt gedaan...

— Och kom, dat beteekent niet veel. Nou dacht ik nog wel, dat ik er zoo goed aan deed, je dr. De Groot te sturen, maar dat is falikant uitgekomen.

— Ja, dat is waar. Ik wil daar niets mee te doen hebben.

Zoo'n dokter meent het natuurlijk goed, maar ik vind er geen baat bij.

— In dit geval mag dat waar zijn, principieel ben ik daar een tegenstander van. Zoomin als men eigen rechter moet spelen, zoomin moet men aan zichzelf dokteren...

Bonger blijft bleek en peinzend zitten. Wat kan hij zeggen tegen dezen man? Vink ziet zijn verwardheid en heeft medelijden met hem. Hij verwijt zich, dat hij Bonger hierheen heeft gelokt. Nergens voor noodig en de zaak zal er niet dood van gaan, als zij een poosje een ongeschikt employé moet onderhouden...

Zij nemen spoedig afscheid, want Vink moet eenige dringende zaken behandelen. Hierdoor heeft men op het directiekantoor geen tijd om over Bongers welvaren te debatteren. En zoo raakt de patiënt weer daar waar hij het liefst is: in het vergeetboek.

Fie heeft toch met Van Swieten gesproken. Ze was al spoedig op de mooie wandschilderingen uitgekeken en begon zich te vervelen. Via een bediende, die passeerde, liet zij toen haar zwager roepen. Deze gedroeg zich als een schooljongen, die voor den bovenmeester moet verschijnen.

— Jongen, wat doe je zenuwachtig! .

— Ik? Waar heb je 't over?

Hij kan toch niet zeggen, dat hij hen van een verhouding verdenkt en daar nu eens poolshoogte van wil nemen? Of is dat maar zoo'n plotselinge inval en wil hij probeeren, iets anders van Bonger te weten te komen, iets waarnaar hij al jaren zoekt en hij weet niet eens wat hij zoekt...

Het is dan prettig, nogmaals van Kareltjes succes te kunnen vertellen. Fie, die erg veel van den jongen houdt, is daarover in de wolken.

— Heerlijk! zegt zij. Knuffel hem voor me en ook Annie en geef vooral de groeten aan Trees...

— Wat blijft Bonger lang boven, zegt hij.

Hij zal ruiken, dat jij hier bent...

— Zoo... Maar wat scheelt ie nou eigenlijk? Is ie werkelijk een bijzonder mensch of verbeeld ik me dat maar?

— Ja, dat verbeeld je je waarschijnlijk. Maar als kind was ie erg knap, wel zoo knap als Kareltje...

— Je bent laag en valsch! barst hij uit. Gemeener dan ik ooit had kunnen denken...

— O, dus je hield me al voor gemeen...

Ze heeft toch spijt van haar woorden, maar er is nu niets meer aan te doen. De brave man moet maar weer goed worden.

Hij geeft haar toch een hand, voor hij naar boven gaat, maar zijn gezicht staat zoo droevig als zij het nog nooit heeft gezien. Dat was toch werkelijk niet haar bedoeling. Als ze nu even haar liefde voor Kareltje kon bewijzen, dan zou ze het doen: naar zijn huis gaan en hem een doosje chocola meebrengen of iets anders. Maar dat gaat niet. Bonger neemt haar in beslag, daar komt hij al aan. Hij heeft haar hulp hard nodig ook, tenminste naar zijn uiterlijk te oordeelen.

— Jongen, je ziet bleek! Die kantoorlucht heeft je zeker geen goed gedaan...

— Dat gaat wel over, zegt hij, maar hij neemt nu toch

haar arm.

Hij loopt er vreemd bij, let op menschen noch omgeving. Hij moet langzaam aansterken: eerst alleen maar buiten zijn, dan van enkele dingen notitie nemen en ten slotte van alles. Nu is dat nog niet mogelijk, want hij voelt oude waandenkbeelden dichtbij. Dan maakt hij een opmerking tegen Fie en noemt haar Fannie.

— Hoe kom je me nu Fannie te noemen? Weet je, dat ze een paar keer heeft opgebeld?

— Nee, als je me dat niet vertelt...

— En je zei laatst, dat het toch uit was tusschen jullie...

— Je had het me toch wel kunnen zeggen!

— Och, het sop is de kool niet waard...

Hij zwijgt dan verder en wil zich niet kwaad maken. Maar zij heeft moeite om zich niet erg verdrietig te voelen. Wat zit hij nu weer te modderen? Zoo komt er nooit iets van terecht... Het wordt werkelijk tijd, dat ze hieruit komt. Maar telkens als ze er aan denkt, voelt ze pijn. En ieder woord, ieder gebaar van Lou roept iets in haar wakker, dat met geen rationeele overwegingen in slaap is te sussen.

IX.

Hoe heerlijk heeft Fannie Fritsje er tusschen. Hij begint waarlijk ongeduldig te worden. Maar ze houdt hem goed vast en zal wel zorgen, dat hij niet zoo gauw loskomt.

— Alles, alles heb ik voor je over, zegt hij. Ik heb je lief, ik kan niet zeggen hoeveel...

— Dat is ook niet noodig, schat, antwoordt Fannie. Ik geloof je wel, maar ik heb dringend een nieuwen bontmantel noodig, want het wordt bar koud.

— Je zult hem hebben, morgenmiddag gaan we hem samen koopen. Maar heb ik je niet gezegd, dat ik dien winter hier ook afschuwelijk vind en waarom wil je nou niet mee op reis gaan?

Hij schildert haar de genoegens van in een groot hotel te wonen en autotochten te maken en te baden in een lauwe, blauwe zee. Dat is erg verlokkend. Er staat haar niets meer in den weg om het aanbod te aanvaarden dan het idee, dat alles tusschen haar en Lou dan wis en zeker uit is. Frits droomt van in het buitenland te blijven en wanneer ziet ze dit dierbare landje dan terug?

— Je weet, dat m'n moeder ziek is. Het kan gauw afloo-

pen. Ik wil het nog een weekje aanzien, maar dan wacht ik niet langer...

— Dus het is voor mekaar! juicht hij en pakt haar onstuimig, ofschoon er in het kroegje waar ze zitten nog meer menschen zijn. Maar dat komt er niet op aan, of eigenlijk is het wel aardig. Zoo denkt hij misschien ook nog, dat zij een goed hart heeft en iets maalt om haar moeder, die zij eens met een pook half kreupel heeft geslagen.

In afwachting van het vertrek gaan zij allerlei prachtige dingen koopen: koffers en reisnécessaires en uitgaanskleeren en toiletartikelen en badbenoodigdheden. En omdat de ziekte van Fannies moeder zooveel geld kost en er misschien een professor moet bijkomen en het goede mensch tijdens haar afwezigheid toch niet onverzorgd kan achterblijven, schenkt hij haar een prentje, waarvoor de Nederlandsche Bank duizend gulden over heeft.

Zij denkt nu in haar vrije uren niet aan tippelen en haar vriendin Susie, benevens nog eenige andere dames, evenmin. Men zoekt plaatsen van vermaak op en daar betoonen zich verscheidene heeren in hun doen en laten geïnteresseerd. Aldus besteedt de zieke moeder haar geld in een ommezien van tijd op hoogst nuttige wijze.

Als Fannie en Susie op een vroeg avonduur in elkanders armen, alsmede in het bezit van een lichten kater ontwaken, kust en streelt Susie haar vriendin. Zij fluistert haar in, dat het zoo heerlijk is geweest en hoezeer het te bejammeren valt, dat Fannie nu spoedig moet vertrekken. Maar ze is toch blij voor Fannie en wenscht haar veel plezier.

— Wat maak je 'n haast! zegt Fannie. Ik ben nog niet weg...

— Nee, maar je gaat toch! Ik vind 't erg genoeg, niet voor jou natuurlijk, maar voor mij!

— Huil nou maar niet, het is nog niet zoover...

— Je bedoelt toch niet, dat je weer aan 't draaien bent? 't Is waarachtig zonde, dat jou zooiets overkomt...

— Nee, zegt Fannie, ik draai niet. Die zaak is al lang beklonken. Maak je maar niks bezorgd!

Dan omhelzen ze elkaar nog eens hartelijk en gaan zich daarna voorbereiden op de komende uren.

Het is nu alles beslist en als Fannie 's avonds met Frits in de kroeg zit, wordt er ook als zoodanig over gesproken.

— Kan je den dag nog niet bepalen? vraagt hij.

— Nee, m'n moeder is er niks goed aan toe. De dokter zei, dat het misschien in een dag of acht is afgelopen en ik zou het naar vinden, als ik net vóór dien tijd de beenen nam... En, lieve jongen, je moet me nog wat geld geven, want ik heb geen cent meer — alles voor m'n moeder uitgegeven...

— Zoo, dat doe je gauw...

— Gauw? Maak nou geen gijntjes of dacht je soms, dat je wat voor niemendal kan krijgen?

— O nee, 't is al goed — en met een breed gebaar wuift Frits haar bezwaren weg. Zeg maar wat je noodig hebt. Je weet, dat ik wat voor je kan missen...

En zoo slikt Fannie weer honderd gulden, want ze wil bescheiden zijn, ofschoon hij dat heelemaal niet verdient. Maar

ze zit nu toch aan hem vast en in één slag is hij zeker niet kaal te plukken. Hij beweert, dat hij tonnen bezit en die draagt hij zeker niet in zijn zak. Bovendien is dit geld voor een bijzonder doel bestemd. Het denkbeeld is plotseling in haar opgekomen om, alvorens zij vertrekt, voor Lou een cadeau te koopen, als bewijs, dat zij nog iets om hem geeft.

Ze zal in haar eentje de stad ingaan en iets heel moois voor hem uitzoeken, dat ze hem met een briefje, waarin ze haar vertrek aankondigt, zal sturen. En ze zal zich aan geen zwakheid overgeven. Het is nu eenmaal zoover gekomen en het moest zeker zoo zijn. Zij is er trouwens onder alle menschen heusch niet het ergst aan toe.

X.

Een gedeprimeerde Fie, dat is een nieuwe verschijning, ook voor haarzelf. Ze ziet Bonger beter worden, althans zoover herstellen, dat hij gedurende de uren van den dag niet meer het bed behoeft te houden. Hij staat 's morgens op omstreeks den tijd, dat allen die kantoorwerkzaamheden verrichten dat doen. En hij gaat slechts enkele uren vroeger slapen dan de meeste zijner collega's. Iederen middag wandelt hij een kwartiertje langer en het schijnt hem goed te bekomen. Het verdere deel van den dag zit hij in een fauteuil voor het raam en kijkt naar buiten of schijnt dat te doen. Men kan het er ook voor houden, dat hij zich van zijn omgeving noch van zichzelf bewust is. Maar na lange poozen van zwijgzaamheid gaat hij soms spreken en dan klinkt alles heel rustig en normaal. Het gaat over zijn winterjas, die moet worden nagezien, over zijn vulpenhouder, die lekt en gerepareerd moet worden, over allerlei kleinigheden, maar niet over zijn toestand. Ten hoogste zegt hij: — Nu gaan we weer gauw aan den slag, of iets dergelijks, maar verder laat hij zich niet uit.

Fie wil hem niets vragen. Ze vreest, dat ze dan geen aangename dingen te hooren krijgt. Naarmate hij langer in dezen vredigen staat verkeert, wendt hij zich meer van haar

af. Zij voelt het althans zoo aan en zij twijfelt zelden aan haar gevoelens. In 't eerst, toen hij daar zoo bijna wezenloos in zijn stoel zat, schoof zij haar zetel vlak bij den zijnen, streelde zijn hand en vroeg: — Hoe is 't er nu mee, jongen? Eigenlijk schrok ze van haar eigen stem, want fleemerigheid ligt nu juist niet in haar natuur. Maar ze stelde zich gerust, omdat ze het werkelijk meende. Hij vatte het blijkbaar ook zoo op, want hij zei: — Goed, dank je... trok zijn hand zachtjes, heel zachtjes terug en bleef in de onbestemdheid staren. Dan waagde ze toch nog eens een poging, waartoe ze zich als verpleegster geroepen voelde en zei: — Wil je me niet eens zeggen, hoe het nu precies met je is? We waren eerst zoo openhartig en nu is het plotseling heel anders geworden...

Toen keek hij haar aan. Zijn oogen stonden moe, maar er was geen zweem van onrust in te bespeuren.

— De natuur geneest zichzelf, zei hij. Het moet zeker zoo zijn, ik kan er ook niets aan doen. Maar ik dank je wel voor je belangstelling...

Dat was het laatste belangrijke woord, dat uit zijn mond kwam. Wat moet zij daarmee nu beginnen? Zij heeft er lang over nagedacht, over die woorden: het moet zeker zoo zijn en ik kan er ook niets aan doen... Is dat geen orakeltaal, voor allerlei uitleggingen vatbaar?

Fie maakt fraaie handwerken of verdiept zich in een van de talrijke boeken van Bonger, die er zelf, naar het schijnt, nooit meer een oog in zal slaan. De plank, waarop de volledige werken van Kant, Hegel, Schopenhauer en dergelijke auteurs staan, laat zij onaangeroerd. Maar graag verdiept zij

zich in een gezelligen roman, zooals de boeken van Dickens, die in een Nederlandsche vertaling aanwezig zijn. Het is prettig om oude bekenden als David Copperfield en Kleine Dora terug te vinden, wanneer men met een zoo somber zwijgend iemand in één vertrek is. Soms als zij tersluiks naar hem kijkt, bekruipt haar de gedachte: Wat voor bijzondere dingen heeft hij in zijn hoofd? Of romantiseer ik en gaat er misschien heelemaal niets in hem om?

Zij wil het zoo graag met hem probeeren, hem helpen tusschen de moeilijkheden door te laveeren, trachten van zijn bestaan iets beters te maken dan dit, wat men een schaduwbestaan zou kunnen noemen. Het is wel heel droevig, hem daar zoo doodstil te zien zitten. Vooral wanneer de avond opkomt, heeft Fie al haar krachten noodig om zich niet te laten overheerschen door de sfeer van somberheid, die er van hem, van deze heele omgeving uitgaat.

Ze heeft wel eens een verzetje noodig en dus schrijft ze aan Lien, haar vriendin, met wie ze nog samen in het ziekenhuis heeft gewerkt. Als Bonger dan om negen uur, halftien naar bed is gegaan, wipt zij er uit en gaat nog een visite maken bij haar vriendin of pakt met haar een laatste voorstelling in de bioscoop. Als een mensch weer eens ongedwongen heeft gepraat en gelachen, voelt hij zich tegen een heeleboel narigheid opgewassen en vol moed stapt Fie na haar escapades weer het huis binnen.

Hij slaapt rustig. Hij kan het doen, omdat hij alle verontrostende dingen naar een verren achtergrond heeft verschoven en niet van zins is, hen weer op het eerste plan toe

te laten. Hij stelt er geen prijs meer op, zich een juist begrip van zijn toestand te vormen, omdat dit een fictie is en het resultaat van veel inspanning slechts meer verwardheid. Verstandig is naar je impulsen te handelen en er maar op te vertrouwen, dat die niet verkeerd zijn. Hij kan zich beheerschen, veel beter dan hij ooit heeft vermoed en het kost hem zelfs geen moeite. Hij zwachtelt zijn wezen in weldoende stilte, maar zonder angst, dat anderen of hij zelf die zullen verbreken. Zwakke naturen hebben inbreuk op hun diepste innerlijk te vreezen, dat heeft hij ondervonden. Maar hoe sterker men zich voelt, des te minder hoeft men te vreezen, dat ongenooide gasten het gebied zullen binnendringen, waarvan de aanraking, zelfs met de eigen gedachten, zoo uiterst pijnlijk is. De denkmachine heeft zich geheel anders moeten instellen. Het instrument functionneert nog niet feilloos, maar de haperingen worden minder. En binnenkort zal hij volkomen op een redelijk, rustig leven zijn afgericht.

Fie schijnt er dan ook niet meer aan te twijfelen, of hij kan met alle gerustheid alleen worden gelaten. Hij heeft nergens bezwaar tegen, zij mag gaan waarheen en wanneer zij wil. Zoo gebeurt het zelfs, dat zij op een middag uitgaat, voordat hij zijn wandeling zal gaan maken. Daar had ze eerst een inleiding voor noodig: dat ze even naar haar vriendin wou, die jarig is en nu juist een uurtje vrij heeft. Misschien wil hij wachten tot ze terugkomt, het duurt zeker geen uur. Maar hij kijkt haar glimlachend in haar mooie oogen en zegt, dat ze zich absoluut niet hoeft te haasten.

— Amuseer je maar, zegt hij. Je hebt je hier al zo lang

verveeld, dat je wel een klein verzetje nodig hebt.

— Erg lief van je — en ze drukt hem waarlijk de hand — dus je blijft op me wachten?

— Maak je niet ongerust. Ik voel me heusch in staat om alleen te gaan. Er zal me niets overkomen...

Ze schijnt zich daarbij neer te leggen. En als zij weg is, glimlacht hij weer, omdat hij zich ontevreden voelt nu hij alleen is. Het is ook zoo merkwaardig, dat hij nog steeds een verpleegster om zich heen heeft, terwijl hij toch al lang niet meer ziek is. Dit gaat ook voorbij, het is een kwestie van korten tijd.

Op straat blijkt het weer zoo zacht te zijn, dat men eerder aan lente- dan aan wintermaand zou denken. Hij voelt zich krachtig, zelfs bijna opgewekt en wie kan hem nu nog de vele beproevingen aanzien, die hij heeft doorstaan? Alle winkels schallen het uit, dat men bij hen cadeaux kan koopen. Daar is het nu de tijd voor. Veel menschen, vooral dames, zijn druk in de weer met het opnemen der étalages. Heerlijk is het om te zien, hoe gemakkelijk al deze menschen leven, hoe zij alles als vanzelfsprekend aanvaarden en datgene wat moeilijkheden of pijn zou kunnen veroorzaken, automatisch wegduwen. In de café's zitten heeren achter hun bittertje of kleintje koffie en spreken over koersen en politiek. Het leven blijft zichzelf te allen tijde gelijk en het was inderdaad waanzinnig, te meenen, dat het ooit tot fossielen staat zou overgaan.

Zou hij er goed aan doen, Fannie even op te zoeken? Hij komt waarschijnlijk op een geschikt moment bij haar en

voelt zich juist in de stemming daarvoor. Maar, bij God, is het geen toeval, dat hij haar een tiental schreden verder voor de uitstalling van een goudsmidswinkel ziet staan, ijverig verdiept in de bestudeering van de geëxposeerde voorwerpen? Zij ziet er luxueus uit, in haar bontmantel, waarvoor de vrouw van een millionnair zich niet zou hoeven te schamen.

— Waar sta jij zoo aandachtig naar te kijken? Ben je werkelijk in je rijke dagen gekomen?

Met een korten kreet van verrassing keert zij zich om. — Lou, lieveling, jij!... En ze valt hem pardoos om den hals, zonder op de passeerende menschen acht te slaan.

Daarop volgen natuurlijk van weerszijden uitingen aangaande de toevalligheid van deze ontmoeting en informaties naar elkanders welstand.

— Wil je wel gelooven, dat je er beter uitziet, dan den laatsten keer dat ik je heb gezien! zegt Fannie.

— Ja, dat wil ik wel gelooven, want ik voel me nu ook stukken beter.

— O, wat fijn, wat fijn! jubelt zij.

— Waarom? Had je me soms noodig?

— Of ik je noodig had? Jongen, ik ben letterlijk vergaan van verlangen naar je. O, als je eens wist...

— Wat wist?

— Laten we hier even gaan zitten, dan vertel ik je alles.

Ze zitten dan heerlijk knus tegenover elkaar in het café. Fannie brengt hem verslag uit van haar wedervaren met Frits, wiens bestaan hem reeds bekend was.

Hij denkt: ze is honderd keer beter dan haar gemiddelde

soortgenoot, ze is een persoonlijkheid...

— De man heeft volkomen gelijk, zegt Bonger. Niet dat hij zich op sleeptouw laat nemen, maar dat hij je wil hebben.

Daarvoor krijgt hij een hartelijk knietje.

— Maar weet je, vertelt Fannie verder, nog deze week had het er van zullen komen. Alles staat klaar en hij trappelt van ongeduld...

— Nou, en je gaat natuurlijk!

— Ja, over z'n graf! Ik wist wel, dat het tusschen ons weer goed zou komen, maar natuurlijk was 't een raar geval.

— Je bent toch immers vrij. Ik zal je heusch niet tegenhouden...

— Spook! Weet je wat ik voor dien winkel deed?

— Kijken natuurlijk. Je bent Frits zeker een zilveren tasch of zooiets aan 't afpingelen.

— Nee, ik heb 'm een honderdje afgegraaaid voor een afscheidscadeau voor jou. En daarvoor was ik nou op de been.

Hij wil daar natuurlijk niets van weten, maar Fannie staat er op, dat het wordt gekocht. Ze had juist zoo'n prachtigen gouden cigarettenkoker ontdekt, toen hij haar wegtroonde.

— Kind, ik rook op 't oogenblik heelemaal niet. En als ik er weer toe kom, kan ik het wel met de gewone verpakking stellen, zooals vroeger.

Maar enfin, voor dezen keer dan, ter eere van hun ontmoeting. Ze wandelen dan weer op straat, stevig gearmd. Fannie hoopt, dat ze Frits zullen tegenkomen. Maar Lou voelt daar niets voor, omdat het scènes zou geven. Ze koopen den

cigarettenkoker en die kost maar f 85.—. Zodoende houdt Fannie nog f 15.— over, precies de prijs van een zilveren beursje, naar Fannies speurende oogen opmerken. Zoo heeft ze tenminste niet den last van nog geld terug te ontvangen.

— Wanneer gaan we nou samenwonen? vraagt Fannie.

— Dat heeft toch niet zoo'n haast? Ik moet eerst weer aan m'n werk zijn. Amuseer je nou nog een weekje alleen, dan zie je me wel verschijnen, want ik moet m'n kuur beëindigen.

De schemering begint al te vallen en het wordt iets frischer. Het is goed, dat Bongers thuis is, al voelt hij zich ook perfect. Voor de straatdeur klappen hun zoenen luid door de stilte, maar er is niemand die het ziet of hoort.

Boven echter heeft Fie voor het raam gestaan en hen zien aankomen. Ze weet hoe lang hij weg is geweest. Het dienstmeisje vertelde haar, dat Bongers kort na haar de deur was uitgegaan. Duizend angsten en zelfverwijten vervulden haar. Overreden door een auto, uit een gracht opgehaald, bewusteloos in elkaar gezakt — verschrikkingen zonder einde zag ze gebeuren. En nu komt dit er nog bij, dat ze hem daar met die meid ziet opdagen. Die heeft hij opgezocht, daarnaar gaat zijn hart uit! Heeft hij haar zelf niet verteld, dat hij nooit andere liefde dan deze heeft gezocht en begeerd? Als verlamd valt ze in haar stoel en bijt de lippen op elkaar. Waar zij ook aan had gedacht, hieraan niet.

Hij komt binnen en zegt: — Dag, Fie... Maar zij kan geen woord uiten, omdat zij hem liefheeft, onzinnig, onduldbaar — en hij versmaadt haar, hij wil niets van haar weten. En

houd je nu nog even goed, verbijt je pijn, druk je nagels in je handpalmen — maar het gereutel, het geschok, het gesnik zijn niet te weerhouden. Hij voelt ontsteltenis en twijfelt of hij dit werkelijk ziet of dat het een hallucinatie is. Hij denkt niet aan Fie, maar aan Fannie, die het hier immers ook zoo hartstochtelijk heeft uitgesnikt en aan alles wat daarop is gevolgd. Maar hij moet kalm zijn en zich niet in de war laten brengen. Het is wel degelijk Fie en ze was waarschijnlijk bang door zijn lange wegblijven. Of is het iets anders?

Hij gaat dicht bij haar staan, maar raakt haar niet aan. Zij ligt met het hoofd voorover in de handen. Dit zijn de onvermijdelijke consequenties, zoo heeft hij het voorvoeld, al kon hij niet denken, dat het zich zoo dramatisch zou openbaren. Hij moet afstand bewaren, er is toch niets aan te veranderen. Inmenging zou hem alleen maar ontzaglijk kunnen schaden. Desondanks is het hem of er gloeiende vonken van ontroering in zijn kalme, koele binnenste vallen. Maar hij wil ze dooven, onmiddellijk, anders zal het vuur weer oplaaien. En dat gaat goed, wanneer hij zit en de oogen toeknijpt en niets ziet, hoort of denkt. Het is een wonderbaarlijk middel. Zoo sterk concentreert hij zich, dat hij bijna op slag buiten bewustzijn is en diep in slaap.

Als hij ontwaakt, is het licht op en Liesje bezig de tafel te dekken. Fie zit in den anderen hoek van de kamer, bij den radiator van de verwarming. Hij kan haar gezicht niet zien, want dat gaat schuil achter een uitgevouwen krant. Hij voelt een lichte hoofdpijn, waarschijnlijk doordat hij te zwaar heeft geslapen. Eerst als het eten is binnengebracht, komt haar

gelaat weer te voorschijn en hij ziet, dat haar oogen dik zijn van het huilen. Maar zij lacht tegen hem, terwijl zij haar handen gaat wasschen.

— Dag, Lou, ik heb je nog niet eens begroet...

Onbegrijpelijke vrouw, maar gelukkig dat ze zoo doet.

— Neem het me niet kwalijk, zegt ze dan. 't Is nu over, hoor!

— Ik neem het je niet kwalijk, integendeel. Je had alle reden om ongerust te zijn over mijn lange uitblijven.

Dit antwoord kan beteekenen, dat hij niet vermoedt door haar te zijn bespied. En dit ergert haar plots. Zou hij meenen, dat zij, als onverschillig mensch, zich zoo ongerust over hem zou hebben gemaakt? Houd nu op, word niet onredelijk, anders komt de ellende terug. En voorbij dingen moet men voorbij laten.

Ze zitten te eten, hij langzaam en lusteloos, want hij heeft niet veel trek. Het kost hem grootę moeite, zijn bezinning te bewaren. Waarom heeft hij ook in dat café niet direct zijn overjas uitgetrokken, maar is eerst een poosje daarmee bij de verwarming blijven zitten? Die hoofdpijn kan de voorbode zijn van een nieuwe kou en alles wat daarmee aan koorts en erger is verbonden. En, wat hem sinds langen tijd niet is gebeurd, hij ziet geen anderen uitweg dan door praten aan zijn gedachten te ontkomen.

— Smaakt het niet? vraagt Fie.

Daar gaat hij gretig op in. — Niet zoo erg. Ik heb wat hoofdpijn. Ik heb een afstraffing verdiend...

— Wat helpt een afstraffing? Ik heb wel geweten, dat je

er niet goed aan deed, maar nu is daar niets meer aan te doen. Laten we hopen, dat je er geen nadeel van ondervindt... Nee, dat zal je zeker niet!

Zij zegt dit met veel overtuiging en hij merkt op:

— Het is toch goed, dat je nog bij me bent...

Dit doet haar hart van vreugde opspringen, want zij hoeft nu niet meer naar een argument te zoeken, om er van door te gaan. En laat zij er dan maar zonder liefde nog eenig voordeel van hebben...

Hij praat verder met een langzame, vermoeide stem en eten doet hij niet meer. Hij wil er zich alleen van vergewissen, dat hij kalm blijft, dat hij ook op een ander den indruk maakt kalm te zijn.

— Wat hebben we vandaag? Dinsdag, niet?...

— Ja, Dinsdag.

— En Maandag wou ik weer naar kantoor gaan. Dat is dus nog bijna een volle week. Waarom kan dat niet?

— Wie zegt, dat dat niet kan? Natuurlijk ga je Maandag weer aan 't werk.

— Het is dom van me, het was heelemaal niet noodig, zoo lang weg te blijven.

— Och kom, dat hindert niets! Zoo moet je weer wennen aan 't dagelijksch leven.

— Ja, dat zal wel. Maar jij scheen er ook nog niet goed aan te kunnen wennen. Ik heb je niets kwalijk te nemen, ik had moeten weten, dat jij ongerust werd.

— M'n gerechte straf. Had ik er maar niet tusschenuit moeten gaan. Toe, eet nog wat, je hebt nog niets op!

En zonder op haar aansporing te letten, gaat hij voort:

— Je hebt je zoolang voor me opgeofferd, veel te lang. Het wordt hoog tijd, dat je je weer vrij kan roeren. Mea culpa...

— Wel allemachtig! zegt Fie en ze kijkt hem met strenge oogen aan. Je zit je toch geen nieuwe ziekte in te praten? Het mag en het zal niet gebeuren!

En ze meent het werkelijk, terwijl ze het zegt. Maar hij begrijpt daar heelemaal niets van, hij weet nauwelijks wat hij uitspreekt, ofschoon er niets onlogisch in zijn woorden is. Hij praat en praat. Er is niets aan te doen, hij heeft zich teveel ingespannen vanmiddag, zich weer 't heertje gevoeld. En nu is hij het slachtoffer, dat alles over zijn lippen laat vloeien, wat hij wilde verzwijgen en verstikken. Dat hij Fannie heeft ontmoet, vertelt hij echter niet. Wel dat het leven zwaar is en de liefde daarin het zwaarste. En dat hij zijn hart wil pantseren om veilig te zijn, maar wien kan dat wat schelen? Men loopt langs hem heen en stoot en schopt hem en hij kan dat niemand kwalijk nemen, integendeel. Zou men hem ontzien, dan was het zeker nog veel erger... Is er geen door-komen aan? Wie breekt den cirkel?...

— Ach, arme jongen, zegt Fie, en tranen versmoren haar stem, wat kan ik voor je doen?

Zij beheerscht zich ook niet, doordat zij zulke ontroeringen heeft ondergaan. Maar dat zal hem niet hinderen. Hij ligt met gesloten oogen achterover in zijn stoel en zijn gezicht is vertrokken van koorts en pijn. Nu komt zeker de hardste tijd, want scherp blijft in hem het bewustzijn, dat het er om

gaat: nu of nooit! Als deze ronde voor hem is verloren, valt er niets meer te winnen...

In haar is de brand van de wanhopige liefde, die alle vreugden en teleurstellingen vergeet en nog slechts dit eene weet: dat zij zichzelf moet redden, omdat ieder moment dat zij gefascineerd blijft door dit lijden, het gevaar vergroot, dat zij de merkteekenen ervan voorgoed zal blijven dragen.

Nu kan zij eerst bejammeren, hem alleen te hebben gelaten. Anders had zij vrij kunnen heengaan en nu kan het niet meer, daar hem alles weer bedreigt, wat reeds lang scheen geweken.

XI.

Het lukt den zieke rustig te slapen en evenzoo te ontwaken. Hij is de regels van het spel, dat hij de vorige dagen speelde, nog niet vergeten, ook al is het effect naar buiten anders. Die overgroote zwijgzaamheid moet hij afleggen, wil hij zich weer sociaal mogelijk maken.

Fie treedt tactisch op, ondanks de angst voor zijn en haar lot. Zij zal zich er wel voor wachten, weer essentialia aan te roeren of een uiteenzetting daarover uit te lokken. Zij voeren gesprekken, die niet vrij zijn van behagelijkheid, ofschoon de behoedzaamheid in het begin wat al te merkbaar is en hen dikwijls naar woorden doet zoeken. Maar er steekt weinig gevaar in, als zij eenige herinneringen uit haar ziekenhuis-tijd ophaalt en op niet ongeestige wijze bepaalde doktoren en verpleegsters typeert. Hij lacht daarom zelfs en komt los met enkele voorvallen uit zijn studententijd.

Er zijn nu geen gelukkiger mensen dan zij. Ze vatten moed voor de toekomst en iets mooiers is er voor een sterveling niet denkbaar. Er resten dan nog maar een paar dagen tot Maandag. Hoewel hij zich weer goed voelt, besluit hij de hervatting van zijn werk nog even, misschien een week, maar zeker niet langer, uit te stellen. Vink had hem immers allen tijd gegeven. Hij schrijft hem een briefje en voegt daar groe-

ten bij voor dezelfde collega's, die hij bij zijn laatste bezoek niet is genaderd.

Van Swieten leest het briefje en denkt er over, Fie even op te bellen. Omtrent Bongers toestand is hij niet veel wijzer geworden. Dat uitstel voor een week is waarschijnlijk een optimistisch gebaar, hoewel Bonger niet van optimisme pleegt te stralen. Maar Van Swieten vergeet heelemaal te telefoneren. Dat kan hij niet helpen, want hij weet niet hoe het zit tusschen zijn schoonzuster en hem, na dat laatste, eenigszins onaangename gesprek. Het heeft hem heel veel pijn gedaan en ook Trees, zijn vrouw. Die heeft weliswaar niets van Fie's onzinnigen uitval vernomen. De onrust van haar echtgenoot moest zij echter ondergaan, doch daarop is, zooals steeds, de vrede weer gesloten.

Kareltje is in deze dagen extra opgewonden en lastig, zooals kinderen in den Sinterklaastijd gewoonlijk zijn. Nu heeft de jongen daar temeer reden toe, daar hij zelf de massale uitvoering van zijn feestzang zal mogen dirigeeren. Een zevenjarig ventje als leider van een stuk of honderd kinderen, waaronder reuzen van jongens en meisjes, tot dertien jaar toe! Van Swieten is daarover niet zoo heel goed te spreken, omdat het buiten zijn paedagogisch systeem valt. Maar een onderhoud met den directeur van de school stelt hem eenigszins gerust. Die verzekert den vader namelijk, dat deze niets hoeft te vreezen. Mocht Kareltje gewichtige allures gaan aannemen, dan zal hij toch niet met meer égards worden behandeld dan de andere kinderen. En het voortreffelijke systeem van de school, waarop immers alleen kinderen van goed ge-

situeerde ouders gaan, is er een waarborg voor, dat alle ondegden van de kleinen met den mantel der geldliefde worden bedekt. Tenminste, aldus kan men de woorden, zij het ietwat vrij, weergeven.

Van Swieten is dan zeer gelukkig, wat hem niet belet, thuis gekomen, zijn zoon over de knie te nemen, als vergelding voor het door onbesuisdheid breken van een kostbare vaas. De jeugdige musicus geeft echter tijdens deze behandeling geen blij, ook over vocale talenten te beschikken. En dat is niet kwaad, want tegenover veel gevoeligheid moet een behoorlijke portie hardheid en weerbaarheid staan, dat weet Van Swieten drommels goed.

Den volgenden dag doet hij zijn best, om Karelkje duidelijk te maken, dat die dirigeergeschiedenis aanvankelijk zijn instemming heelemaal niet had.

— Ik wil je zeggen, dat ik het doe, omdat meneer Hoevelaken me uitdrukkelijk zei, dat hij er geen bezwaar tegen heeft. En natuurlijk weet meneer Hoevelaken wel, wat er op school wel of niet mag gebeuren.

— Waarom ben je dan met hem gaan spreken? vraagt Karelkje.

Daar zet zijn vader een extra gewichtig gezicht bij. — Hm, ja, over 't algemeen ben ik inderdaad van oordeel, dat de ouders zich niet in kwesties, het onderwijs betreffende, hebben te mengen. Maar dit is een bijzonder geval, iets heel onverwachts, begrijp je?

— En zooeven zei je, dat ik nu niet een hooge borst moet opzetten. Als 't toch zoo'n bijzonder geval is...

— Bijzonder geval of niet, het is altijd verkeerd, als een mensch een hooge borst opzet. De een heeft zekere talenten en de ander heeft ze niet, maar geen van beiden kan dat helpen.

— En als nu eens iemand, die heelemaal geen talenten heeft, een hooge borst gaat opzetten — wat dan?

Het is waarachtig een kruisverhoor. Hij, als jurist en zeker als vader van dit kind, moest daar tegen opgewassen zijn. Bij een normaal kind zou hij het er zeker redelijk afbrengen, dat zou niet eens zoo lang doorvragen. Maar hij betwijfelt sterk of hij tegenover Kareltje wel het figuur slaat, waarop hij als vader zoozeer is gesteld. Het zijn nu eenmaal de lasten, die men als pater van zoo'n spruit heeft te dragen en juist daarom is het zoo noodig, dat hij zijn gezag nadrukkelijk doet gelden...

Maar Kareltje houdt het liever bij zijn moeder. Die deelt wel eens een standje uit, wanneer hij zijn blouse heeft vuil gemaakt of de neus van zijn schoen tegen een steentje stukgetrapt. Maar ze vertelt tenminste nooit van die gewichtige dingen, die kant noch wal raken.

Het is Zondagmorgen en Lou en Fie hebben ontbeten. De zon schijnt door de ruiten, het is helder, vriezend weer, al een paar dagen. Door de straat gaan reeds enkele jongelui met schaatsen onder den arm.

De twee menschen in de kamer zijn nu op heel hartelijken voet met elkaar, want beiden willen, ook voor zichzelf, den schijn vermijden, dat er iets aan de verhouding zou ontbreken.

— Ik voel me beter nog dan gisteren, zegt hij. Ik zou er wel zoo uit willen.

— Ik ook, maar we zullen toch maar wachten tot vanmiddag.

— Jij toch niet? Waarom ga je niet, als je er zin in hebt? Misschien wil je even naar je moeder gaan of wat dan ook...

Hij verbaast zich telkens weer over zijn eigen jovialiteit.

— Dat is lief van je. Maar loop je dan niet weer weg?

— Maar, kind, een ezel stoot zich geen tweemaal aan denzelfden steen. 't Is toch niet noodig, dat jij alleen 's avonds als ik in m'n kooi lig, er even uit kunt wippen?

— Erg lief van je, zegt Fie weer en ze lacht. Maar als ze even dorst nadenken, zou ze evenzeer kunnen huilen, vanwege het schijnschoone spelletje, dat ze bedrijven.

Maar heerlijk jong is de ochtend en tintelend de wind, waaronder geen zwartgalligheden het uithouden. Er is ruimte om haar heen in de stille straten, waar voor vele vensters de gordijnen nog zijn gesloten. Het is wel een half uur lopen naar het huis van haar zuster. Omdat ze naar de kinderen verlangt, gaat ze erheen, want kinderen kunnen tijdelijk alle groote-menschen-kwalen doen vergeten.

In de keuken vindt ze Trees, bezig met het verzorgen van de kleine Annie. Fie kust het kind. En, wat haar nooit is gebeurd, ze benijdt haar zuster om haar rustigen, huisvrouwelijken aard.

Van Swieten heeft haar blijkbaar gehoord. Hij komt de huiskamer uit en begroet haar hartelijk, bijna uitbundig. Hij is ook zoo blij, haar weer te zien. Dadelijk informeert hij

naar zijn collega en Fie zegt, dat het hem beslist zeer goed gaat. En of ze niet de kamer kan binnengaan, want ze vindt het niet aangenaam om hier in de keuken en de gang te blijven ronddraaien. Natuurlijk kan dat, maar laat ze een beetje stil zijn, want er staat een cantate van Bach aan op de radio. Karelkje luistert daar iederen Zondagmorgen naar.

Hij zit daar bijna verscholen in den grooten stoel bij den schoorsteen, met het hoofd naar den muur gewend. Als men hem zoo ziet, begrijpt men reeds, dat hij in staat is, ouder-trots wakker te roepen. Fie heeft ook veel muzikaal gevoel en daarom gaat ze muisstil aan tafel zitten. Ze ziet in het radioblad, dat de cantate „Bleibe bei uns, denn es will Abend werden” wordt uitgevoerd. Hoewel ze eigenlijk heelemaal niet godsdienstig is en zich nauwelijks de bijbelpassage herinnert, waarin deze woorden voorkomen, voelt ze ontroering in zich opstijgen, terwijl ze daar zoo zit, het hoofd op den arm geleund. Want zoo ooit de nood van den mensch in weinige woorden is uitgedrukt, dan is het wel hierin. Avond worden — de almachtige nacht komt op, de duisternis. En de mensch, die niet buiten het licht kan, strekt wanhopig de armen naar de zon, naar God, want de grenzenlooze zwartheid gaat hem verzwelgen. De duisternis van den geest komt op en het machteloze levensinstinct worstelt nog om het behoud van het licht, van de rede, van God. Zij herinnert zich hoe zij jaren dagelijks tusschen zieken en stervenden was. Als boven de tuinen van het ziekenhuis de nacht verscheen, was het soms zeer moeilijk om het geloof in en den wil tot levensvreugde te behouden.

Dat zijn van die overpeinzingen, maar dat die overeenstemmen met het karakter van de muziek, gelooft zij zelf niet. En ook hooren ze niet bij haar eigen karakter. Maar wat vroeger uitzondering was, schijnt nu gewoon te worden. Nee, meer dan schijn kan dat niet wezen. Want als na een twintig minuten de uitzending is geëindigd, voelt ze zich weer heelemaal opgekikkerd. Kareltje wrijft zijn oogen even uit en ziet haar dan pas zitten.

— Tante Fie! juicht hij en stormt op haar af, rechtstreeks in haar armen. — Wat ben je lang niet hier geweest — niks aardig van je!

— Zoo, krijg ik een standje? Zal ik dan maar weer weggaan?

— Ja, dat zou je wel willen! Maar ik houd je vast!

En hij grijpt haar met zijn kleine knuisten stevig bij haar polsen.

— Kareltje, niet zoo wild! waarschuwt zijn vader. Vertel eerst eens, hoe je die uitvoering vond.

Dat is een vaste plicht. Elke week moet de jongen zijn meening ten beste geven en Van Swieten toetst die aan zijn eigen oordeel, omdat hij zich toch ook wel eenig inzicht mag toeschrijven. Hij luistert met strak gelaat, als Kareltje vertelt, waarom de sopraan niet ten volle zijn bewondering kon wegdragen en welke gedeelten niet best werden gezongen.

— Wat een knappe jongen ben je! zegt Fie, maar dat bezorgt haar een vermanenden blik van haar zwager.

— Hij hoopt knap te worden, is 't niet? zegt hij tegen zijn zoon.

Maar Kareltje haalt de schouders op en antwoordt niet. Het lijkt Fie of ze nu nog meer van hem houdt, ofschoon ze weet, dat deze opwelling zeer onpaedagogisch is.

— Kareltje, ga naar boven, je werk maken! commandeert Van Swieten.

Maar Kareltje klampt zich aan tante vast en fleemt om nog even bij haar te mogen blijven.

— Tante is nog niet weg. Ik heb iets met haar te bespreken. Straks kan je nog even bij haar komen.

Van Swieten neemt hem bij de hand en brengt hem de kamer uit. Fie vindt die strengheid absurd, ook omdat het kind op haar is gesteld en hij toch niet het respect voor zijn vader heeft, waaraan deze zooveel waarde hecht.

— Geloof me, zegt Van Swieten, eenigszins als excuus — ik moet hem wel zoo aanpakken. Hij is nu ook al brutaal genoeg.

— Probeer 't dan eens op een andere manier. Maar ik wil me natuurlijk niet met je opvoedingssysteem bemoeien...

— O, maak je maar niet ongerust. Hij blijft er wel onder! Heerlijke jongen overigens — en zijn gezicht glimt weer van onverholten genoegdoening.

Dan vraagt hij haar: — Weet je, dat er Woensdagmiddag groot feest is?

— Sinterklaasfeest zeker?

— Ja, maar Kareltje dirigeert zelf het lied, dat hij heeft gecomponeerd, je weet wel. Alle kinderen zingen het onder zijn leiding. Wat zeg je daarvan?

— Wat kan ik zeggen? Je bent een kraan van een vader!

— Plaag me nou niet altijd. Je moet beslist komen luisteren! Ik heb er ook een uurtje vrij voor gevraagd.

— Ik moet bij m'n patiënt zijn.

— Kom nou! Hij is toch zeker bijna hersteld. Hij komt toch alweer op straat.

— We maken 's middags samen een wandeling. Ik kan daar niet van afwijken.

— Breng 'm dan mee! Misschien ben jij zoo knap, dat je 't gedaan krijgt. Ik heb altijd bot gevangen, bij iedere uitnoodiging...

Dit denkbeeld lacht Van Swieten opeens buitengewoon toe. Het zal heerlijk zijn, als hij Bonger kan toonen, welk een begaafd kind hij heeft. Misschien dat daardoor zijn onverschillige houding jegens den vader ook zal worden beïnvloed.

— Ik wil er met hem over spreken, zegt Fie. Ik zelf zal het natuurlijk graag hooren. Maar plicht gaat voor pret, nietwaar?

Hij is zulke degelijke taal niet van haar gewend, maar de lichtelijk spottende klank in haar stem ontgaat hem toch. Hij denkt weer: Die twee hangen aan elkaar. Dat ziektegeval is langzamerhand een amoureuus geval geworden. Ze verdient het trouwens, ze is lief en ik heb Kareltje...

— Ik ga, zegt Fie, het wordt mijn tijd.

— Dus ik hoor nog van je of je komt.

— Als we komen, zie je ons wel verschijnen.

— Nee, ik moet het minstens toch even den directeur van de school laten weten. De ouders hebben toegang, maar verdere familie en kennissen...

— Als vader van den dirigent heb je een streepje voor. Trouwens, die directeur zakt in de knieën voor iederen ouderlijken wensch...

— Bel me toch maar even op. Die hoonende opmerkingen van jou zal ik maar niet beantwoorden...

Dan snelt ze nog even naar boven, waar Karelkje in de kinderkamer muziektheorie beoefent. En waarom ze al weggaat, hij had zoo graag een verhaaltje van haar gehoord. Maar ze heeft geen tijd, de volgende week waarschijnlijk, dan is tante weer vrij. En of zij dan nog even wil hooren, hoe prachtig zijn spaarpot rammelt. Er zit ook een biljet van tien gulden in, maar dat geeft natuurlijk geen geluid. Ja, daar weet tante alles van; ze zal zorgen, dat er nog wat bijkomt en wil er een gulden indoen.

— Niet doen, tante, zegt Karelkje. Geef het geld liever voor het feest van de arme kinderen. Die hebben nog niets van me gehad. Ze zouden de opbrengst van de uitgave van m'n liedje krijgen, weet je, maar daar komt voorloopig niets van. 't Was een idee van vader...

Fie kust hem en zegt: — Hier heb je den gulden en stuur hem dan maar zelf.

Voor Van Swieten is het ietwat bitter, als de jongen hem den gulden komt brengen en hem daarbij herinnert aan zijn goede intentie, die hem zelf geheel was ontschoten.

— Heel aardig van tante Fie, zegt hij, maar er mag gerust iets uit je spaarpot bij. Daar had je ook wel uit jezelf aan mogen denken...

XII.

Het gaat vreemd naarmate de school-uitvoering naderbij komt. Want Van Swieten leeft in onophoudelijke geheime en openlijke opwinding, maar bij Kareltje is daarvan geen sprake. De vader acht het natuurlijk niet noodig, zijn zoon ook tot eenige opgewondenheid aan te sporen, al vindt hij het eenigszins beschamend voor zichzelf, dat hij zijn zenuwen minder in bedwang kan houden dan de kleine jongen.

Op school is alles prachtig voorbereid. Dit is eerst recht een gelegenheid om te toonen, van welk een hoog gehalte het soort lieden is, dat deze instelling helpt in stand houden. Zelfs het onderwijzend personeel voelt zich aangedaan, als het aanschouwt hoe door goed betaalde kruiers de gymnastiekzaal in een feestlokaal wordt herschapen. Zij geven daarbij natuurlijk aanwijzingen, vooral de directeur, die zich, wanneer het schoolbestuur niet om den hoek gluurt, meester op zijn gebied voelt.

Alle kinderen zullen een fraai geschenk krijgen. Men heeft daarvoor niet om dubbeltjes en kwartjes hoeven te bedelen bij de ouders of op straat bij wildvreemde voorbijgangers. Ook heeft men geen subsidie van eenig overheidslichaam hoeven af te wachten. Het is hier beter geregeld dan waar ook, want het staat in de reglementen precies beschreven.

Nu schrijden de knapen en meisjes binnen, keurig uitgedost. En dan zijn daar de mama's en ook enkele papa's en tantes zelfs en grootmoeders, al mogen deze laatsten officieel niet tegenwoordig zijn. Maar dat weet niemand, behalve Van Swieten. De directeur drukt handen en buigt en straalt, een monument van beleefdheid, vriendelijkheid, toegewijdsheid en andere deugden. De heeren van het schoolbestuur, voor zoover drukke zaken hen niet hebben belet te verschijnen, kijken alles na, alsof er nu nog iets zou kunnen worden veranderd. Van Swieten dribbelt er eenigszins links achteraan, omdat hij toch ook achter de coulissen mag komen, vanwege de medewerking van zijn zoon. De voorzitter van het schoolbestuur, dr. Balke, onderhoudt zich met hem en complimenteert hem. Van Swieten verzekert, dat hij het inderdaad ook iets buitengewoons vindt, wat zijn zoon heeft tot stand gebracht. Maar Trees zit rustig en zonder uiterlijke teekenen van opwinding op haar plaats en wacht op de dingen die komen. Het moederlijk gevoel leeft in haar en ze zal de laatste zijn om de kwaliteiten van haar jongen te kleineeren. Maar ze vindt het niet noodig, daarvan ophef te maken.

Van Swieten komt aangedraafd en iedereen kijkt naar hem, omdat hij er zoo verhit uitziet. Maar men weet, dat hij een respectabel man is en lacht hem dus niet uit.

— Zijn Fie en Bonger er nog niet? vraagt hij zijn vrouw.

Trees, hatelijk, bukt zich en speurt onder de stoelen. — Nee, ik zie ze niet...

Als haar man niet alle vloeken uit zijn studententijd had vergeten, zou hij er nu zeker eenige denken, zoo niet uiten.

Maar hij verwijdert zich alweer in de richting van de gang. Daar loopt hij meneer Pereboom tegen het lijf, ook al een bestuurslid, en die vraagt hem: — Zoekt U soms het toilet, meneer Van Swieten?... Daardoor wordt hij eenigszins ont-nuchterd en wandelt met den bezadigsten tred, waarover hij op dit oogenblik beschikt, naar zijn plaats.

Het wachten duurt lang, want het tijdstip van aanvang is al verstreken en men denkt blijkbaar nog niet aan beginnen. — Waar blijven ze toch? Ik begrijp er niets van..., mompelt Van Swieten telkens. Hij kan het niet langer uithouden en gaat weer naar den uitgang.

— Haal je maar geen kou op je hals! voegt de zorgzame Trees hem nog toe, maar hij schijnt het niet eens te hooren.

Even later is het eerste glorieuse moment van dezen middag voor Van Swieten aangebroken. Daar verschijnt hij met zijn zuster en haar patiënt. De goede man straalt van voldoening, praat levendig en heeft oog noch oor voor iets anders. Want de voorzitter heeft het podium beklommen en begint te oreeren. Maar Van Swieten verschuift vele stoelen en spreekt woorden ter introductie van Bonger bij Trees, zoodat een luid „Ssst!” hem tot fatsoen moet brengen.

Zoo Van Swieten voldoening voelt, omdat Bonger hier zit, deze zelf vindt het in de eerste plaats verwonderlijk in deze omgeving te zijn. Het valt hem in, dat Fie toch veel meer macht heeft dan hij ooit heeft toegegeven. Het verschaft ouderlijke, en dus getrouwde, gevoelens, hier te zijn en dat heeft zij bewerkstelligd. Het is zelfs niet onaardig, het is iets nieuws en dat heeft hij hard noodig.

Als de voorzitter zijn plicht heeft gedaan, schrijdt de Sint binnen. Alle kinderen staan in een kring en zingen een lied van welkomst. Sommige van de grootste kinderen lachen vroolijk, zelfs als de zwarte knecht zijn hoofd om den hoek steekt. Slechts de kleinsten staan er bevend bij. De aandacht van de familie Van Swieten met haar aanhang is natuurlijk op Kareltje gericht. Fie wijst Bonger met den vinger naar hem. Ze kunnen juist zijn snuitje zien en het staat heel ernstig, ofschoon de jongen niet in het geloof aan den Goedheiligman wordt grootgebracht. Van Swieten is immers rationalist. Het valt den vader tegen, dat zijn zoon erbij staat, alsof hij werkelijk iets te vreezen heeft. Waar is nu die brutale, weerbarstige rekel? Maar Fie verwondert zich daarover niet, want ze weet hoe hij in sprookjes en verhaaltjes kan opgaan. En dit gematerialiseerde verhaaltje beklemt hem zeker, althans in de eerste oogeblikken.

Het is ook zoo aandoenlijk, want verschillende kleinen worden beurtelings toegesproken, met loftuitingen en vermaningen, die streelend zijn voor het oor. En die lieve schatten, die dreumesen, die den grooten man een handje geven — het is waarlijk om een traan weg te pinken. Een slecht mensch, dien deze scène niet met heilige ontroering vervult. Trees krijgt er een blauwe plek van in haar arm, door haar echtgenoot van opwinding er in geknepen. Ze geeft hem een onzachten stoot terug, maar ze kunnen nu niet verder op dit debat ingaan, want Kareltje is aan de beurt om met des Sints aanspraak te worden gezelfd.

— En jij, Karel van Swieten, van jou heb ik een paar

ondeugende dingen gehoord — o, heel weinig maar, gelukkig...

Kareltje schijnt juist op dit gewichtige moment heelemaal niet onder den indruk, want hij hoort rustig het relaas zijner pekelzonden aan: dat hij twee jongetjes heeft laten afkijken van zijn schrift en dat hij een keer in wildheid door het bloemperk van den schooltuin is gerend. En hij toont ook geen opwinding als de Sint, met plechtige verheffing van stem, het prijzende gedeelte zijner toespraak aanvangt. Dat hij een ijverige leerling is, betwist Kareltje, in stilte natuurlijk, want zijn vader moet duchtig achter hem heen zitten en dat weet hij heel goed. En dat hij zoo'n knappe jongen is, weet iedereen al lang en wanneer het telkens wordt herhaald, loopt hij maar kans, dat de anderen hem voor een braaf boontje gaan uitmaken en jaloersch op hem zijn.

— Hij staat er nogal nuchter bij, zou ik zeggen, fluistert Bonger tegen Fie.

— Ja, fluistert ze terug, maar hij is ook zoo'n eigenaardig type. Of uitbundig, of dood-onverschillig. Je moet hem weten aan te pakken...

Dan zegt de meneer, die den bisschop speelt, nog dat Kareltje zoo'n muzikaal ventje is en dat de aanwezigen het aanstonds zullen ondervinden. De jongen moet maar op dien weg voortgaan, dan wordt hij nog een groot man...

Hier voelt Van Swieten iets van protest in zich opstaan. Natuurlijk mag zooiets ten aanhoore van een groot auditorium worden gezegd, maar dan moet Kareltje er niet bij zijn. Intusschen lachen enkele bekenden de gelukkige ouders vrien-

delijk toe en deze glimlachen terug, ieder op zijn wijze.

Er is alweer een volgend exemplaar aan de beurt en Bonger vraagt zich af, of hij hiervoor moest komen. De volwassenen spelen natuurlijk weer de mooie rol en de kinderen zijn figuranten... Het ergste is, dat de kinderen blijkbaar daarmee tevreden zijn. Maar hoe zouden ze anders later behoorlijke menschen kunnen worden?...

Als het grabbelen aan den gang is en er gelegenheid bestaat, zich van harte om de kinderpret te verheugen, zegt hij tegen Fie:

— Ik schaam me dat ik vroeger ook zoo ben geweest...

En Fie, die hem goed begrijpt, antwoordt:

— Als je je toch wil schamen, doe het dan omdat je medemenschen de kinderen zoo opvoeden. Maar het is toch schattig. Je moet van kinderen kunnen houden, ondanks alles.

Zoo is het met liefde in het algemeen, denkt hij. Hij kijkt Fie van terzijde aan, die verstandig genoeg is om veel te kunnen inzien en daarbij niet zoo dom, zich den smaak in het leven te laten bederven.

Onder het tumult door, buigt Van Swieten zich, achter drie stoelen om, naar Bonger over.

— En, Bonger, vind je het niet verbazend aardig? Dat is misschien wel iets heel nieuws voor je!

— Nou, toevallig ben ik ook kind geweest, al heb je dat misschien nooit gedacht. Maar ik vind het toch heel aardig en ik zie wel, dat je zoon een knappe jongen is...

Die lof is Van Swieten toch iets te doorzichtig, maar hij lacht als een boer, die kiespijn heeft. Wat is die Bonger spot-

ziek vandaag! Zie hem daar eens zitten naast Fie. Die twee worden een paar en hij, Van Swieten, zal zich gelukkig voelen als het zoover is...

Plotseling breekt de draad van deze gedachten af, want Sinterklaas verkondigt, dat hij nu graag het lied zal hooren, door den kleinen Karel van Swieten te zijner eere vervaardigd. Men ziet de kinderen zich opstellen, naar de partij die zij hebben te zingen, want de compositie is zoowaar tweestemmig. Terwijl vele harten in spanning kloppen, klimt Kareltje, schijnbaar doodbedaard, op zijn dirigeerstool en met een kort gebaar, waarin een kenner als Van Swieten den geboren meester ontdekt, legt hij de roezemoezende schare het zwijgen op. Een wenk aan de onderwijzeres, die op de piano begeleidt en de inleidende maten weerklinken. En daar zet het verrukkelijke koordje in, uit volle borst, en ieder is in de gelegenheid, onder den indruk te komen van de aan edele metalen denken doende stemmetjes der kleinen. En zelfs alles wat gezag heeft binnen deze wanden, bestuur, vermogende ouders, directeur en personeel, is bevangen door dit wonder, gewrocht door een knaap in zijn achtste levensjaar. Vier coupletten lang duurt de spanning en Van Swieten en zelfs Trees zitten met rood hoofd te luisteren... Ook Fie voelt zich aangegrepen, terwijl, last but not least, Bonger zich niet kan verzetten tegen de charme, die er uitgaat van dit rustig en bescheiden dirigerende kereltje en de door de kinderen met verve gezongen, pittige melodie.

Het is geen land van louter zon, waarin dit alles plaats vindt, maar 't is dan toch van een onweerstaanbare bekoring,

die met veel, misschien zelfs met alles in de wereld verzoent.

Er breekt daarna wat men pleegt te noemen een storm van applaus los. De dirigent maakt dankend buigingen en diverse in de buurt der familie Van Swieten gezeten menschen keeren zich naar haar toe, complimenteeren en schudden handen. Allerliefst, charmant, kranig, ja zelfs geniaal, zijn de woorden, die haar om de ooren worden geslingerd. Van Swieten heeft moeite om zijn aandoening meester te blijven en Trees, toch steeds een toonbeeld van rust, laat twee groote tranen rollen.

Fie zegt tegen haar patiënt: — Engelachtig, niet? en deze antwoordt: — Ja, bijzonder lief, heel muzikaal — omdat hij toch ook zijn meening moet uiten.

Kareltje is al nauwelijks meer te zien. Hij staat tusschen de andere kinderen in en zingt met hen den Sint nog eenige liederen toe. Deze spreekt nog even zijn bijzondere tevredenheid over het gehoorde uit, zooals het een persoon van aanzien betaamt, en wordt dan uitgeleid.

Over Kareltjes prestatie wordt echter niet meer gesproken; op uitdrukkelijk verzoek van diens vader, die na de uitvoering geen officieel huldebetoon wenschte. Zoo is het trouwens mooi geweest. Niemand zal het voorloopig vergeten, zelfs al zijn hierna nog een goochelaar en een muzikale clown aan 't woord.

Van Swieten moet, nog eer de uitvoering is geëindigd, wijken voor de roepstem van den plicht, die hem naar kantoor teruggedrijft.

— In ieder geval hoop ik je Maandag weer te zien, zegt

hij tegen Bonger, maar als je inmiddels soms zin hebt om thuis op visite te komen — heel graag...

Hij lacht daarbij heel vriendelijk en Bonger heeft plots de behoefte om de zaal uit te rennen, de straat op... Inplaats daarvan uit hij de burgerlijke phrase van dank en dat hij zich niet teveel mag vermoeien. Dit hier is al iets buitengewoons...

Trees kan zich nu naast hem zetten. Zij vindt hem ook wel sympathiek en bovendien meent zij evenzeer, een band tusschen hem en Fie te ontwaren. De kinderen lachen voortdurend luid, dus kan zij wel een woordje met hem wisselen.

— U moet toch eens komen, als U beter bent!

— Ik ben geen man van visites, maar in ieder geval dank ik U vriendelijk...

Hij is dadelijk prettig door iets getroffen, namelijk dat zij niet de prestatie van haar zoon oprakelt. Een rustig vrouwtje, niet zoo slim als Fie, maar niet onaantrekkelijk.

Als de uitdeeling der cadeaux plaats vindt, staan allen op. Bonger constateert dat hij in 't geheel nog niet moe is. Het is aardig om te zien, dat vele kinderen evenveel aandacht hebben voor de geschenken van hun vriendjes en vriendinnetjes als voor hun eigen present. Een klein jongetje, dat blijkbaar met zijn bouwdoosje niet tevreden is, probeert een kameraadje diens bromtol te ontrukken. Maar daar het feest is en de vrijpostige knaap het zoontje van den voorzitter van het schoolbestuur, komt de kleine duivel er met een angstvallig opgeheven onderwijzersvinger af.

Kareltje is zeer tevreden met zijn grooten bruinen bal en doet het ding dadelijk hoog opspringen, zonder aan het risico

voor kostbare dameschoeden en heerenschedels te denken.

— Kareltje, hou op! beveelt Trees en zij kijkt hem aan met oogen, waarin Bonger iets van het vuur, dat ook Fie bezit, ziet schitteren.

En inderdaad, na nog slechts drie keer den bal zachtjes te hebben laten opveeren, voldoet de jonge musicus aan het bevel. Men staat reeds in de gang en zijn moeder trekt hem zijn ijsmutsje over de ooren. Dan ziet hij opeens Bonger naast zijn tante staan.

— U bent zeker meneer Bonger, hè?

-- Ja, toevallig wel.

— Waarom toevallig?

— Nou, ik had toch net zoo goed Sinterklaas kunnen heeten?

— Daar hebt U heelemaal geen gezicht voor! beweert Kareltje en zijn moeder trekt hem aan zijn arm.

— Kareltje, niet vrijpostig worden!

Maar hij luistert daar niet naar, want terwijl zij naar buiten wandelen, begint hij opeens over zijn ervaringen op het podium te vertellen, alsof hem die nu pas weer te binnen schieten.

— Heb ik niet goed gespeeld? vraagt hij.

— Wat bedoel je? vraagt zijn moeder.

— Nou, ik heb toch gebogen en geglimlacht...

Daar lachen ze om, want dat vindt hij zeker belangrijker dan de uitvoering van het lied.

— Het was heel mooi, zegt tante Fie.

— Ja, jij neemt me in de maling, dat weet ik wel. Jij

houdt meer van die kale koppen, zooals meneer Hoevelaken.

— Mag je zulke dingen zeggen? vermaant hem Trees. Wat moet meneer Bonger wel van je denken?

— Ja, zegt Bonger — en hij komt naast het kind loopen, omdat hij hem een lekkeren, pienteren jongen vindt — wat moet ik van je denken?

— Wat U wil. Gedachten zijn tolvrij.

— Ik merk het al. Jij durft, omdat Zwarte Piet juist weer is verdwenen. Maar als je ondeugend bent, komt het toch wel op het lijstje voor het volgende jaar.

Fie heeft veel plezier in het geval. Zij kon zich niet voorstellen, dat Lou zoo vlot met het kind zou kunnen omgaan.

— Sinterklaas bestaat niet, zegt hij serieus. Maar het was eigenlijk veel leuker, als hij wel bestond...

Dat geeft Bonger even een schok. Die idiote verstandelijke opvoedingsmethodes!

— Flinke jongens hebben Sinterklaas niet nodig! leeraart Bonger, die zichzelf niet herkent. Die doen zoo wel alles wat hun gezegd wordt.

— Dan ben ik vast geen flinke jongen!

En hij lacht tegen zijn moeder, die niet weet hoe ze zich moet houden. Maar omdat Jo er niet bij is, besluit ze hem maar te laten gaan.

— Jij houdt zeker erg veel van tante Fie, hè? vraagt hij Bonger.

Kareltje toont ook in dergelijk soort vragen zijn begaafdheid en hij heeft er reeds menigen volwassene mee in verlegenheid gebracht.

— Ja, zegt Bonger, ik houd wel van tante Fie. Zou jij je dan kunnen voorstellen, dat iemand niet van haar hield?

Fie heeft een kleur, maar dat kan ook door de kou komen en doordat Trees haar vertrouwelijk glimlachend aankijkt.

— Nee, zegt Kareltje, daar heb je gelijk in.

— Kareltje, je mag groote menschen niet tutoyeeren! Dat is je toch al zoo vaak gezegd!

Trees moet wel de taak van haar man vervullen, ofschoon niet van harte.

— Ik vind het niet zoo erg, verklaart Bonger en Fie stemt daarmee in, waarmee het ouderlijk gezag op dit punt hopeloos is ondermijnd.

— Moeder vindt het ook niet erg, beweert Kareltje en stompt dan meteen den bal, dien Trees onder haar arm heeft gehouden, de straat over. Bonger speelt den galanten ridder, die op Trees' gegil het trottoir afsnelt om Kareltje in het rechte spoor terug te trekken.

— Had mij dat toch laten doen! zegt Fie. Ben je niet moe?

— Een beetje, maar we gaan hier toch op de tram.

En als ze daar twee aan twee staan te wachten, zegt Kareltje opeens:

— Mag ik met jou mee? Ik vind je een leuken man!

— Nee! snijdt Trees af. Meneer Bonger is pas ziek geweest en hij kan geen kinderen om zich heen hebben.

Maar Fie kijkt smeekend beurtelings naar Trees en Lou, want ze vindt het een kostelijk idee om het kind mee te nemen.

— Wat mij betreft, ik heb er geen bezwaar tegen, zegt hij.
— Dan breng ik hem na 't eten weer thuis. Vind je dat goed? vraagt Fie haar zuster.

— Ha! juicht Kareltje, die steeds gretig gebruik maakt van de afwezigheid van den vaderlijken leiband.

Dat is een heel nieuwe gewaarwording voor Bonger, als hij daar in de tram zit met het kereltje tusschen hem en Fie in. Niets belet den medepassagiers om hen als een getrouwd en met een stamhouder gezegend echtpaar te beschouwen. En alle overwegingen hebben niet kunnen verhinderen, dat hij juist nu, weer bijna zoo sterk als vroeger, in menig opzicht misschien sterker zelfs, iets bekoorlijks in deze vrouw ziet, dat hij zal missen als ze uit elkaar zijn.

Kareltje zit er nu stil bij, alsof hij ergens over nadenkt, en Fie glimlacht, zonder dat ze het weet. Het was een heerlijke middag en het heerlijkste is nog, dat Lou is meegegaan. Er zijn meer menschenlijke kanten aan hem, dan op het eerste gezicht schijnt.

— Zoo, zoo, zegt mevrouw Rijnders, die zelf opent, wat krijgen we nu voor visite?

— Ik heb mijn ondeugenden neef meegebracht, zegt Fie.

— Ja, hij eet bij ons, voegt Bonger er aan toe, want zijn moeder wil hem niets meer geven!

Kareltje lacht en zegt: — U moet er niets van gelooven, hoor!

Het is wel iets bijzonders, als hij daar in de kamer rond-draait en met zijn nieuwsgierige oogen maar niet uitgekeken raakt.

— Wat heb jij veel boeken! Jij kan zeker mooie verhaaltjes vertellen...

— Er staan niet veel mooie verhaaltjes in die boeken.

— Tante Fie kan wel verhaaltjes vertellen.

— Ja, dat weet ik. Ze heeft er mij ook al heel wat verteld...

Fie geeft hem een zachten duw, maar hij trekt Karelkje op zijn schoot en vraagt:

— Wat vind jij dan mooi? Vertel me maar eens iets van wat je gehoord hebt. Ken je niet van het leelijke jonge eendje?

— O ja, dat heb ik zelf gelezen. Met een stukje papier en een potlood erbij gaat het nog beter.

— Sjonge, kun je ook al teekenen?

— Wist je dat niet? vraagt Fie, die zwelt van voldoening. Maar ze weet zelf eigenlijk weinig van die zonderlinge manieren van Karelkje.

— Waarom zal het nu beter gaan? vraagt Bonger nog.

— Och nee, het gaat niet beter, maar het is leuker, als je het meteen voor je ziet.

— Zoo'n soort bioscoop dus?

Karelkje haalt de schouders op en begint. En dan teekent hij eerst de moedereend, die op het vreemde ei zit te broeden, dat maar niet wil uitkomen. En daarna het leelijke stompertje, dat zooveel vernederingen te verduren krijgt, en de kippen en de ganzen en het meisje en de kat en alle personages, die in het mooie sprookje voorkomen. Bonger luistert er met ontroering naar, terwijl het ventje voor de tafel zit en ijverig

teekent op het groote vel papier. In zijn naïeve, kinderlijke woorden klinkt het verhaal nog mooier dan zooals het is geschreven. Bonger herinnert zich hoe zijn eigen moeder hem dit vertelde; daarom heeft hij het nu ook genoemd. De gelijkenis werd hem destijds ook uitgelegd en hij heeft erom geschreid. Want hoe graag was hij zelf niet een zwaan geweest. Maar tot op den huidigen dag is hij eend gebleven...

— ... En hij was van alle zwanen de mooiste, vertelt Kareltje, en de kinderen bewonderden hem allemaal en gaven hem het lekkerste eten. En het leelijke eendje was daar erg blij om, maar toch was hij niet trotsch, want wie goed is, kan niet trotsch zijn. Maar toch jubelde hij, want zoo'n geluk had hij niet gedroomd, het leelijke eendje...

En hij teekent de kindertjes aan den vijver en de slanke zwanen in het water. Het is alles kinderlijk, zijn stemmetje, zijn woordkeus, zijn prentjes. En toch is er iets ernstigs in dit alles, zooals toen hij daar op het podium de kinderen aanvoerde.

Als hij geëindigd heeft, spreekt Bonger noch Fie een woord. Kareltje kijkt hen aan en zegt dan:

— Jullie moeten misschien nog hooren, wat het betekent...

— Nee, zegt Bonger, het was prachtig, hoor, heel mooi...

— Laat het hem even uitleggen, vraagt Fie, maar Lou wil het niet hebben. Moet er dan nog bij geschoolmeesterd worden? We weten het immers en uit den mond van een kind klinkt het zoo onnatuurlijk...

— Uit zijn mond niet! Hij is zoo wijs...

Maar Kareltje zit al te teekenen: een arme man en er staan menschen om hem heen met spottende gebaren. En dan teekent hij een plaatje, waarop hetzelfde mannetje is afgebeeld met een hoogen hoed op en een wandelstok in de hand en twee poppetjes, met zakdoeken wuivend, staan naast hem.

— Hier, zegt hij en reikt Bonger het papier over, wat hier onderaan staat, beteekent het. Het is de geschiedenis van Andersen...

De plaatjes zijn ongetwijfeld grappig, maar niet onhandig geteekend. Het is zeer duidelijk, wat ze willen zeggen en de bedroefde uitdrukking op het gelaat van den spottenden man is zelfs aandoenlijk.

— Dat is mooi, zegt Bonger. Als jij dien armen man had gekend, zou je hem dan niet tegen die kwade menschen hebben verdedigd?

Kareltje schudt ontkennend het hoofd. — Ik zou waarschijnlijk met ze mee hebben gedaan...

En hij teekent weer verder, nu een scheepje. Maar dit prachtige antwoord gaat Bonger recht naar het hart.

— Ken je dat mooie gedicht van Revius? vraagt hij Fie. „’t En zijn de Joden niet, Heer Jesu, die U cruysten...” Zoo is het met hem. Hij weet, dat hij ook den heilige zou hebben gemarteld. Een zeldzaam kind...

Fie laat hem het gedicht in een bloemlezing opslaan, want ze kent het niet. Ze vindt het mooi, in zijn heftige zelfbeschuldiging, en plots schiet haar een thema te binnen uit de cantate, die ze Zondagmorgen heeft gehoord. Ze wordt vroom op haar ouwen dag...

Maar Kareltje staat op en gaat naar Bonger toe, die weer in zijn stoel heeft plaats genomen.

— Wat zou jij hebben gedaan? vraagt hij.

Bonger weet direct, waarover het gaat en antwoordt:

— Waarom denk je, dat ik anders dan jij zou hebben gehandeld?

— Dat denk ik niet. Ik wou alleen maar hooren, wat je zou zeggen... Ik zou veel liever hier blijven en moeder ook hier laten komen.

— En je vader dan? Denk nu eens aan dien armen man, die zoo door alle menschen werd geplaagd.

Daar zet ook Kareltje een heel ernstig gezicht bij. Meneer Bonger heeft gelijk. Het zou leelijk zijn om vader alleen te laten en hij luistert nog wel altijd zoo graag naar zijn piano-spel. Dan blijft hij stil en Bonger geeft hem een groot boek met platen, die hij aan tafel gaat zitten bekijken.

De beide volwassenen zitten gewichtig met elkaar te fluis-teren. Over opvoeding en begaafde en domme kinderen. Slechts een enkelen keer, als een waarschuwing uit een ver-gaande wereld, hoort Bonger in zich het roepen van de een-zaamheid, die niet daar kan zijn, waar zich vrouwen en kin-deren bevinden.

Een nieuwe verrukking is het, gedrieën aan tafel te zitten. Kareltje is stil. Zijn groote bruine oogen glanzen onder het kunstlicht, zijn donkerblonde haren hangen over zijn voor-hoofd. Hij lijkt toch op zijn vader, uiterlijk althans.

— Mag ik bij U terugkomen? vraagt hij opeens.

— Welzeker, als je er nog niet genoeg van hebt... Maar

hoe moet dat? Want 's avonds moet je naar bed en anders ben ik nooit thuis.

— O ja, U bent er toch zeker op Zaterdagmiddag!

— Nou, niet altijd. Maar als je je visite aankondigt, zal ik m'n tijd voor je reserveeren. Je moest eens weten hoe druk ik het heb...

— Waarmee?

— Kareltje, dat mag je niet vragen! vermaant Fie.

— O, dat wil ik hem wel vertellen. Ik moet van al die boeken, die hier staan, de woorden tellen. En telkens als ik bij het tienduizendste ben, mag ik een wensch doen.

De jongen kijkt hem met een ongeloovigen glimlach aan.

— Weet je wat ik als eersten wensch zou doen? Dat ik niet verder zou hoeven te tellen!

Daar hebben ze allen dolle pret om. Dan vraagt het kind of Bonger hem een verhaaltje wil vertellen.

— Ik kan je maar één verhaaltje vertellen en wel een heel kort. Ik heb alle verhaaltjes, die ik had, verloren. En weet je hoe dat kwam? Kijk, ik bewaarde ze allemaal hier in dit vestzakje. Daar was ik natuurlijk erg voorzichtig mee. Dus je kan wel begrijpen, hoe ik laatst schrok, toen ik ontdekte, dat er een gaatje in de voering zat. Ik ging direct aan 't zoeken, maar er zat niets meer in. Ze waren zeker weggelopen...

Bonger maakt daarbij komische gebaren, zoodat de anderen het uitschateren. Fie staat telkens opnieuw versted. Bonger is voor haar op 't oogenblik net zoo'n wonder als de kleine baas. Misschien heeft hij zelf niet eens geweten, wat er aan talent in hem sluimerde...

Na het eten moet de schemerlamp op, er is nog net een half uurtje en Kareltje komt bij vader, pardon bij Bonger, op schoot.

— Maar nu moet je heel goed luisteren, want dit is een splinternieuw vertelsel. Zoo nieuw, dat ik niet weet, of 't al klaar is. Nou, dan hoor je het slot wel een volgenden keer.

En dan volgt er iets wat Bonger snel onder het eten heeft bedacht, of liever teruggeroepen uit een ver verleden, toen hij eens zooiets heeft verzonnen of gedroomd:

Heel, heel lang geleden was er een groot koninkrijk. De koning woonde in een paleis, dat niet van steenen was gebouwd, maar van zuiver goud. De vloeren waren van kostbaar marmer en ingelegd met diamanten en edelgesteenten. Niemand mocht daarover loopen, alvorens zijn voeten te hebben gewasschen en dan was het ook nog geen pretje. Bij den ingang was een groote vijver en op den rand daarvan moest iedereen zich neerzetten en zijn voeten wasschen, die het paleis wilde binnengaan. Er stonden steeds honderd wachters voor, om er op te letten, dat niemand dezen plicht verzuimde. Want wat was het eigenaardige? Iedereen geloofde, dat de koning onsterfelijk was. Hij zou alleen worden gedood door iemand, die hem aanraakte, zonder eerst zijn voeten te hebben gereinigd. Het was trouwens niet gemakkelijk om bij den koning te komen. Die zat den heelen dag in zijn prachtige troonzaal onder den troonhemel. Hij gunde zich geen tijd om eens op zijn gemak een uurtje in de prachtige tuinen van het paleis te gaan wandelen. Die waren er dus alleen voor de hovelingen en soms verbeeldden die zich wel, dat de koning

over de tuinen niets te zeggen had, omdat hij er toch niet kwam. Maar heusch, als je die troonzaal had gezien, dan zou je den koning niet beklaagd hebben. Hij was zoo hoog — die zaal natuurlijk, niet de koning — dat het onder het groote glazen dak zoo koud was als op een hoogen berg. Maar de menschen op den vloer merkten daar niets van, want beneden leefde men in een warm land. En dan had je eens moeten zien, wat een heerlijke spijzen er den heelen dag voor den koning werden binnengebracht. Den heelen dag? zul je vragen. Ja, het was werkelijk zoo, maar dan moet je niet vragen, hoe dik de koning wel was. Die troon, waarop hij zat, moest wel van heel zwaar goud zijn gemaakt, dat ie niet inzakte onder het gewicht van den koning. Toch waren er menschen, die zich ongerust maakten en zich afvroegen, waar dat op die manier met den vorst heen moest. Want bedenk wel: hij was onsterfelijk en dus was er geen kans, dat er een grens aan zijn uitzetting zou komen. Nu was het wel voorloopig niet te vreezen, dat hij de heele groote zaal zou vullen, maar stel je eens voor, dat de troon onder hem zou inzakken! Zelfs het beste materiaal kon op den duur tegen zoo'n druk niet bestand zijn. Goed, dan maken ze maar een anderen troon, die honderdmaal zoo stevig is. Ja, dat denk je maar! Want die troon was heilig, er mocht geen andere voor in de plaats komen en als hij zou instorten, zou meteen het heele koninkrijk vergaan. Ten minste, dat geloofde iedereen en dus was het ook waar. Je ziet wel, dat het een moeilijk geval was. Den koning dooden ging ook niet, omdat er niemand met ongewassen voeten het paleis binnen kwam. De wachters voor

de poort zorgden er wel voor, dat dit ook niet zou gebeuren, want ze kregen allemaal elken dag honderd goudstukken, om hun trouw te beloonen.

Het was een moeilijke keus, want het zag er naar uit, dat het erom zou gaan, of het rijk op te offeren, teneinde den koning in stand te houden, of den koning op te offeren, teneinde het rijk in stand te houden. En bij alle eerbied en liefde, die men voor den vorst voelde, waren de meeste menschen er toch meer op gesteld, zelf hun hachje te behouden. Een koning zou men wel weer vinden en dan zou men er wel voor zorgen, dat hij niet zooveel te eten zou krijgen, dat er opnieuw gevaar voor het land zou kunnen ontstaan.

Maar er was een man in het land, die raad wist. Dat was niet zoo'n man als er twaalf in een dozijn gaan. Toen hij geboren werd, had z'n moeder een boodschap gehoord, een stem van een onzichtbaar persoon. En die had niets meer of minder verkondigd, dan dat dit knaapje eenmaal koning zou zijn over het groote rijk. Daar schrok de moeder van, want ze wist, dat de koning onsterfelijk was, tenzij men een list gebruikte om hem te dooden. En wie dat probeerde, liep zelf ook gevaar er zijn leven bij in te schieten. Die stem mocht haar eens hebben bedrogen, dan zou haar zoon het leven laten. En ze had hem dan maar liever zoo, zonder dat hij koning was. Daarom sprak ze nooit een woord met hem over die verkondiging bij zijn geboorte. Dat was erg dom van haar, in de eerste plaats, omdat de stem heelemaal niet had gezegd, dat de tegenwoordige koning vermoord zou moeten worden. Maar waarom het ook dom was, dat ze haar zoon

niets zei, is dit: naarmate hij ouder werd, werd hij hoe langer hoe onrustiger. Hij groeide wel op tot een grooten man, maar zoo mager, dat, als toen de verrekijkers al waren uitgevonden, men zeker door hem heen zou hebben kunnen zien. Die magerheid maakte hem uiterst geschikt voor koning, maar daar dacht de man zelf niet aan. Hij wist alleen maar, dat het hem iederen dag minder ging aanstaan, om het vee te weiden en te melken en zijn moestuintje te verzorgen. Want dat waren de werkzaamheden, die hij moest doen. Dikwijls hoorde zijn moeder hem nu 's avonds steunen en zuchten. Maar ze kon wel eenigszins vermoeden, waardoor dat kwam en aangezien ze hem niet wilde missen, zei ze niets. Ja, zoo gaat het als een moeder niet het hoogste gebod opvolgt. Op het laatst echter ging de zoon er zoo slecht uitzien, dat het er allen schijn van had, dat hij dood zou gaan. En toen dacht de moeder: Als hij dan toch zou moeten sterven, laat hij dan zijn kans eens wagen. Nu vertelde ze hem alles. De zoon was niet kwaad, omdat zij het zoo lang had verzwegen, want hij begreep, dat zij het uit liefde voor hem had gedaan. Hij was erg blij met die tijding en voelde de kracht in zich om wel honderd koningen van hun troon te verwijderen. Hij had den vorst nooit gezien en alleen maar bij geruchte van diens omvang vernomen. Ha, dat stond hem wel aan: zoo heerlijk dik in vet en vleesch te zijn verpakt! Hij was zoo zielig mager en had het altijd koud, ofschoon hij, zooals je weet, in een warm land woonde. Als hij maar eenmaal koning was, dan zou hij net zoo doen als de tegenwoordige koning: den heelen dag lekker eten en zorgen, dat er niemand bij hem kwam, zonder

zijn voeten te hebben gewasschen. En ja, dat was nu juist de kunst, die hij moest volbrengen. Nu moet ik je erbij vertellen, dat de man zijn voeten nog nooit had gewasschen en zoo was hij dus geknipt voor zijn taak. Natuurlijk had hij dat niet nagelaten om zich voor te bereiden, maar het was zoo'n gewoonte in zijn familie, om de voeten in origineelen staat te laten. Erg vies, zul je zeggen en daar heb je schoon gelijk in. Je kunt je indenken, wat een werk die man zou hebben, om den koning op de voorgeschreven wijze te naderen.

Wel veertien nachten achtereen deed hij geen oog toe, om een middel te beramen, teneinde zijn doel te bereiken. Maar pas in den vijftienden nacht, toen hij eindelijk van vermoeidheid insliep, werd hem in den droom het middel gezegd. Zijn moeder moest een paar heel fijne zijden, vleeschkleurige kousen voor hem maken, zooals ze tegenwoordig wel door de dames worden gedragen. Maar nu zijn die dingen niet meer zoo duur als destijds. Ze moesten er hun beide koeien voor verkoopen, om aan de fijne zijde te komen. Maar dat hinderde niet, want als hij eenmaal koning was, zou hij elken dag wel vijf koeien voor zich laten slachten, om maar lekker te kunnen eten. En die kousen waren zoo gemaakt, dat ze precies om iederen teen afzonderlijk pasten. De oude vrouw had er een heel werk aan, maar dat kwam haar wel toe, omdat ze de boodschap zoo lang had geheim gehouden. Eindelijk waren ze dan toch klaar en de zoon trok ze aan. En als een bewijs, hoe prachtig ze waren gemaakt, kan ik je vertellen, dat de vuile huid van de voeten niet eens door de zijde naar buiten scheen. Zoo toog hij op weg en kwam aan het

paleis. Toen de wachters hem zagen, zeiden ze tegen elkaar: — Hè, zoo'n koning! Daarmee zou het rijk niet vergaan! Want een magerder man hadden ze nooit gezien. Toch kwam er dadelijk een wacht op den man af en hield er toezicht op, dat hij zijn voeten in den vijver wiesch. — Daar hoef je niet veel aan te wasschen! zei hij, en zoo leek het inderdaad. — Ik heb eerbied voor de wet, antwoordde de magere man, en als ik honderd keer per dag het paleis binnenga, wasch ik met plezier honderd keer mijn voeten!

Daar ging hij, en de marmeren vloeren met de schitterende edelsteen en blonken hem tegemoet. Zoodra hij den drempel had overschreden, voelde hij zich gebieder binnen deze muren. Maar hij was toch voorzichtig en wachtte zijn moment af. Hij kroop in een nisje en trok daar zijn kousen uit. En uit angst, dat iemand zijn vuile voeten zou zien en hem reeds hier zou tegenhouden, rende hij in galop naar de troonzaal. Zijn voeten lieten een zwart spoor op den prachtigen vloer achter, zoodat menige edelsteen er dof van werd. De magere man vloog de zaal binnen en bleef vlak voor den troon staan. — Wat doe je hier, ellendig, mager scharminkel! schreeuwde de dikke koning, die juist aan een bordje kippensoep wilde beginnen. — Eruit met dien smeerpoes, eruit! Maar het leek wel of al zijn dienaren aan hun plaats waren vastgenageld. Zij bewogen niet en dat was alleen maar uit verrukking, omdat daar zoo'n magere man stond, die, wanneer hij koning was, het rijk zeker nooit in gevaar zou brengen. — Eruit met hem! schreeuwde de koning weer en zijn hoofd werd hoe langer hoe rooder, wat, zooals je weet, vooral

bij dikke menschen zeer gevaarlijk is. Maar er bleef den koning niets anders over, dan zelf op te staan. Hij waggelde op den magere toe en riep: — Uit mijn oogen! Daarbij gaf hij hem een duw. Maar nauwelijks had hij hem aangeraakt, of hij zakte in elkaar en was morsdood. En niemand wist, of hij door woede was gestorven of doordat hij iemand met ongewassen voeten had aangeraakt. Dat deed er ook niet toe. Men droeg hem ijlings uit de zaal en alsof het zoo behoorde, klom de magere man op den troon en zette de kroon op zijn hoofd, die de vorst had laten vallen. En zoo was hij koning en alle menschen juichten hun mageren vorst toe. Maar het eerste wat hij deed, was het bord kippensoep opeten, dat zijn voorganger had laten staan. En toen vroeg hij er nog meer van en nog meer en ook pasteien en vruchten en gebak en reeds den volgenden ochtend had hij een gezellig buikje. En hij at zoolang hij koning was en dat heeft wel duizend jaar geduurd. Maar toen zakte de troon ook in en verging het rijk, door de dikte van den koning, en dat is nu de heele historie...

Deze vertelling heeft zeer op den lachlust, zoowel van Kareltje als van Fie gewerkt. Het is ook een mirakel, hoe Bonger zich daar plotseling als een compleet verteller heeft ontpopt. Hij is er zelf ook verbaasd van en weet niet in welke wereld hij leeft.

— Je moet nog veel meer vertellen, zegt Kareltje, terwijl Fie hem zijn jasje aantrekt.

— Ik zal zorgen, dat ik een heel vertelselboek bij elkaar heb, tegen den tijd dat we elkaar weer zien, belooft de gastheer.

XIII.

Arme Frits. Er bestaat geen geplaagder mensch op de heele wereld. Het zweet loopt hem van de kruin, als hij er aan denkt, hoe die doortrapte Fannie hem aan het lijntje houdt. Want ze bedriegt hem met open oogen, heeft telkens andere uitvluchten om het vertrek uit te stellen en hem geld uit de portefeuille te kloppen. Nee, zoo dom is hij niet, dat hij dat spelletje niet zou doorzien. Maar wel zwak genoeg, om nog als een hondje haar te volgen. Met zijn middelen zouden honderden vrouwen op slag bereid zijn, hem achterna te gaan, waarheen ook. Maar op deze eene heeft hij zijn zinnen gezet en hij kan zich niet voorstellen, waarom zij niet doet, wat elke normale, verstandige vrouw zou doen.

— Fannie, zegt hij op een middag, je bedriegt me op een schandelijke manier!

— Ober, nog een koffie! roept Fannie. En dan wendt ze zich tot haar begunstiger. — Maar, Fritsje, wat zijn dat nou voor woorden?

— Ja, ik laat me niet langer in de maling nemen! zegt hij en zijn kleine blauwe oogen nemen een strenge uitdrukking aan.

— Dat moet je me toch eens precies uitleggen, verzoekt Fannie onverstoorbaar.

— Ik had liever, dat jij het me uitlegde! Ik heb nu al een vijftienhonderd gulden aan je zieke moeder verspild...

— Hoe noem je dat? vraagt Fannie in edele verontwaardiging. Verspild?... Lieve Fritsje, het is noodzakelijk, dat je met een beetje meer respect over mijn mama leert spreken...

— Ik laat me toch niet meer door je van de wijs brengen! Je zou me graag kaal willen plukken en dan laten stikken. Laten we er maar geen doekjes meer om winden...

— Doe waar je zin in hebt. Ik antwoord niet op zulke verdachtmakingen!

— O, en je vergeet zeker, dat ik al wekenlang wacht op je allergenadigste toestemming om mee op reis te gaan. Alsof dat niet een reusachtig voorrecht voor je is! Telkens kom je met andere smoesjes aandragen. Ik heb er genoeg van!

— Dat spijt me, zegt Fannie en glimlacht ironisch.

Daar kan hij niet tegen en hij brengt zijn gezicht dicht bij het hare. — Vertel me nou eens eerlijk, is er soms iemand, dien je liever hebt dan mij? Zeg het me, dan weet ik, waaraan ik me heb te houden...

— Maar jongen, je weet toch wel, dat er geen twee zooals jij in het heele land rondloopen! Denk je, dat ik zoo'n kans zou laten voorbijgaan? Een lieve, knappe, rijke man, die me alles aanbiedt wat hij heeft... Nee, hoor, je hoeft geen concurrentie te vreezen. Als dat met m'n moeder maar eenmaal voorbij is, dan komt het voor mekaar. En, weet je, ik heb vanmiddag van die beeldige hoedjes gezien. En ik had geen cent meer in m'n zak. Verschrikkelijk, niet? Toe, wees nou eens lief...

En ze kijkt hem zoo vleierend aan, dat hij zijn hart voelt smelten. Maar tegelijkertijd zou hij haar wel willen pijnigen, want ze is hem de baas, die feeks! Nee, hij smelt niet, ze is hem niet de baas! Nu zal hij eens sterk zijn. Kijken, wat ze dan doet.

— Het spijt me, kindje, antwoordt hij en kijkt op het blad van de tafel, maar ik geef je niets meer. Zoodra we samen in den trein zitten, kan je van me krijgen, wat je hartje begeert...

Het zal een toer zijn, hem nog lang vast te houden. Nee, het lukt haar heelemaal niet meer. Want ze krijgt dien avond geen cent van hem los en den volgenden middag komt hij de zaak uitmaken.

— Ik heb weer rheumatiekscheuten gekregen, vertelt hij Fannie, ik kan niet langer wachten. Ga je mee of niet?

En hij kijkt Fannie aan met oogen vol angstige verwachting, ondanks zijn stelligen toon. Dan wil Fannie weer een grooten boom opzetten. Hij is echter ongeduldig en pakt haar beet. Daardoor verandert zij niet te zijnen gunste, eerder is het tegendeel het geval. Of ze hem niet na mag reizen, ze was vanmorgen bij haar moeder en die knapt een beetje op. Misschien is met een dag of drie alle gevaar geweken...

— Ik ga morgenochtend, zegt hij. En jij gaat mee of je komt heelemaal niet! Nou?...

— Dus dat is je laatste woord? En je vergeet hoeveel ik van je hou, hoeveel je van mij houdt?...

Hij is een kerel van ijzer, want als hij het nu niet is, zal zij hem tot gesmolten boter maken.

— Fannie, zegt hij nog eens, morgenochtend ga je, ja of nee...

— Nee, zegt Fannie en begint echt te huilen, ik kan het niet doen. Ik mag m'n arme moeder niet in den steek laten. Fritsje, luister nou toch, ik heb je zoo lief... Geef me het geld voor de reis, ik zweer je, dat ik uiterlijk over een week bij je ben... Ik zal het zoo heerlijk vinden, om met je samen te zijn... Ik kan niet zonder je, je bent de liefste, de hartelijkste, de royaalste, de beste, dien ik ooit heb ontmoet...

En zoo jammert zij met groote virtuositeit wel een kwartier door. Maar Frits zit zwijgend tegenover haar, wat een veeg teeken is. En als ze voelt, dat haar gejammer weinig helpt, krijgt ze eerst recht reden om te grienen. Want nu is het hopeloos uit tusschen hen — en waar blijft Lou?...

— Fritsjelief, m'n schat — zeg toch eens: mag ik je na-reizen?...

Ze valt hem om den hals en dan ziet ze door haar tranen heen, dat hij ook tranen in zijn oogen heeft. Dat stimuleert haar verdriet weer, want hoe zal ze zichzelf ooit kunnen vergeven, zoo'n weekdier te hebben laten loopen? Maar hij schudt van neen en zegt, dat hij het nooit zal begrijpen, maar het is uit, want hij vertrouwt haar niet meer. Dan staat hij op en nu vindt Fannie nog even gelegenheid, om hem een andere zijde van haar natuur te laten kennen. Ook zij staat op, heur haren hangen wild om haar hoofd, haar roodgehuilde oogen fonkelen, haar vuist komt met kracht op de oude tafel neer. Slechts de filmoperateur ontbreekt hierbij.

— Dus je gaat heen? schreeuwt ze. Je laat me in den

steek, nadat je me maandenlang met je mooie praatjes hebt vastgehouden? Nou ken ik je pas, mannetje! Bah!... en ze spuwt hem pal voor de voeten.

Maar nu gaan den goeden man eindelijk de oogen heelemaal open. — Ellendige stinkhoer! zegt hij, met grenzenlooze verachting in zijn stem, bloederige uitzuigster, moet jij me uitspuwen!...

Dan lacht hij hoonend en gaat voort: — Gelukkig, dat ik dat heb kunnen meemaken! Nou weet ik wat me bespaard is gebleven!...

Hij maakt de deur open en daalt de trap af, bedolven onder een vloed van scheldwoorden uit Fannies mond. Susie komt beneden uit haar kamer geloopt. Ofschoon zij bejammert, dat Fannie zoo'n stomme streek heeft uitgehaald, mag zij niet nalaten haar solidariteit met haar vriendin te toonen en voegt haar portie aan de nog steeds van de bovenste verdieping dalende scheldwoorden en verwenschingen toe.

Nog denzelfden avond zit de heer Wijsman in den trein, alleen, en met een duren eed op het hart, zich nooit meer met een vrouw in te laten.

Maar Susie is door het gebeurde zoo aangegrepen, dat zij, nauwelijks nadat de man de straatdeur achter zich heeft dichtgetrokken, de trap opvliegt, recht op Fannie toe en deze met nagels, vuisten en invectieven te lijf gaat. Fannie is deze gelegenheid om haar overkropt gemoed nog wat meer te luchten zeer welkom, zoodat ze elkaar bewerken, totdat ze met blauwe plekken, bloedige schrammen en gescheurde kleeren zijn overdekt.

Fannie is de eerste, die het opgeeft. Ze laat zich uitgeput op den divan vallen, maar ze heeft dan ook meer opwinding dan Susie achter den rug. Ondanks haar pijnlijken toestand, kijkt ze Susie niet zonder dankbaarheid aan. Deze is echter minder filosofisch gestemd. Ze valt met haar hoofd op de tafel en huilt en steunt, omdat ze nog nooit in haar leven, iemand zoo'n kans zoo godvergeten heeft zien verpesten. Die gedachte maakt haar weer zoo razend, dat ze andermaal op haar vriendin afvliegt. Maar Fannie geeft, achterover op den divan liggend, Susie een schop tegen de knie, zoodat het schepsel kreunend in elkaar zakt.

Fannie heeft daar geen spijt van. Het was ruimschoots mooi en de zaak is zoo ook al miserabel genoeg. Nu Susie machteloos is, helpt ze haar met liefde bij de verzorging van de pijnlijke knie, hoewel ze voor dank slechts schimpwoorden oogst. Maar och, men kan niet altijd kwaad blijven, want vriendschap is veel schooner dan vijandschap. Als ze wat zijn opgeknapt, voelen ze zich in harmonie met elkander: beiden treurend om wat verging.

— En hoe zit het nou met Lou? vraagt Susie.

— Weet jij het? vraagt Fannie terug, in diepe neerslachtigheid. Ik begrijp er geen steek van. Hij zou Maandag alweer aan 't werk zijn gegaan en vandaag hebben we Donderdag...

— Dus je gelooft het nog altijd niet, van die zuster?...

— Ach, meid, lig toch niet te zaniken! Ik heb 'm verleden week nog gesproken...

— Hij is misschien nog niet beter. Bel eens op, raadt Susie.

Dat zal ze dan maar doen. Ze kleedt zich aan en begeeft zich naar den sigarenwinkel om het hoekje. Zoodra ze gehoor krijgt, vraagt ze meneer Bongers te spreken, onder de uitdrukkelijke toevoeging, dat het niet de zuster, maar meneer zelf moet zijn. — Ik spreek zeker met juffrouw Koopmans? vraagt mevrouw Rijnders, die een goed geheugen voor stemmen heeft. — Ja, zegt Fannie kortaf, maar denkt: wat gaat jou dat aan?

Ze belt op een geschikt moment. Bongers is juist van zijn middagwandeling met Fie teruggekomen en heeft ernstige dingen met haar besproken. Dat komt doordat Kareltje zoo'n diepen indruk op hem heeft gemaakt en nog meer het feit, dat hij zoo goed met kinderen kan omgaan. Hij voelt zich in staat om tal van verhaaltjes, luimige en ernstige te verzinnen en aan kinderen op te disschen. Met een blik of een gebaar van een kind is hij meer dan beloond.

Dit is op zichzelf niet zoo'n nieuwe ontdekking voor hem. Met dit verschil, dat hij vroeger geen weerstand vermocht te bieden aan overwegingen, die hem kwamen pijnigen bij alles wat hij deed. Overwegingen, die hem het leven zoo zwaar maakten en die hij nu, naar hij hoopt, voorgoed achter zich heeft gelaten, of liever beheerscht. Dan is daar nog Fie en wat zij wil is allesbehalve een raadsel voor hem. En ook niet het feit, dat hij eenigszins anders tegenover haar is komen te staan. Als vroolijke, bijdehande vrouw beteekent zij iets voor hem. Maar die andere wereld, het vagebondeeren langs het leven — met Fannie, dat verrukkelijke, voor zinnelijkheid, avontuur en strijd geschapen wezen... En de genadige rust

van alleen te kunnen zijn en niemand, die zich om je bekommert. Ook daartoe voelt hij zich zonder risico in staat. Hoe valt dit alles te verzoenen?

Fie vermoedt dezen strijd in hem. Zij is een verstandige vrouw, die ongeduldig is, maar, zoo noodig, kan wachten. Hij zal dagelijks met haar zwager in contact komen en indien die hem niet uit eigen beweging naar zijn huis lokt, zal zij hem daartoe weten aan te sporen. Lou moet Kareltje nog aan het klavier hooren en hij zegt zelf immers, dat hij hem weer graag eens bij zich zal hebben. Zoo kneedt men een eenzaam en zwerfziek man tot echtgenoot en vader. Zoo doet men hem laveeren langs alle gevaren en brengt hem in veilige haven. Ach, die droom is zoo schoon en hij zal in vervulling gaan — anders is haar naam niet Sophie Roos...

Zij spreken dan zoo af, dat Fie Zaterdagmiddag zal vertrekken. Hij zegt, den Zondag vóór hij weer aan 't werk gaat, voor zichzelf te willen hebben. Voor jezelf of voor Fannie? denkt Fie en haar hart klopt heftig. Hij schijnt haar gedachten wel te raden, wat overigens niet zoo moeilijk is en zegt:

— Als ik me niet één dag voor ik weer in 't gewone leven stap, ook weer gewoon mensch mag voelen, dan ben ik bang, dat het niet zoo goed zal gaan. Want, zie je, nu ben je toch nog altijd de verpleegster. Naderhand, als alles weer op rolletjes loopt, natuurlijk niet meer...

Dat stelt Fie gerust, want bij die woorden kan men zich van alles denken, vooral prettigs. Lou denkt over dien Zondag niet verder na, maar als hij aan de telefoon wordt geroepen, weet hij er opeens alles van. Fie is juist weer de deur

uitgegaan, een paar boodschappen doen, zoodat hij zoo vrij is als een vogeltje in de lucht.

— Dag, lieve kindje, hier is Lou...

— O, Lou, hoe gaat het met je? Jongen, waar blijf je toch... Ik had je al lang verwacht...

Fannie is hoogst nerveus en hij hoort, hoe zij moeite heeft om niet in tranen uit te breken.

— Maar meisje, wat is er aan de hand? Ik ben weer zoo goed als beter en we zien elkaar heel gauw...

— Is de zuster er dan niet meer?

— Wat heeft die er mee te maken? Zoo'n klein beetje jaloersch zeker, hè? Dat vind ik wel aardig...

— Klets nou niet zoo lang! maant Fannie. Ik verlang zoo naar je!...

— Je zal me hebben — Zondagmorgen kom ik. Misschien al Zaterdagavond, maar reken daar niet op, want 's avonds waag ik me niet zoo graag...

— Draai er niet om heen! Laten we dan voor Zondagochtend afspreken. Kom je bij me?

— Ja, ik kom, lieveling. Ik vind het heerlijk, dat je zoo jaloersch bent...

— Kreng!

Aldus besluit Fannie dit geanimeerde gesprek. Ze huppelt naar huis en valt haar vriendin om den hals, wat deze met een kreet van pijn beantwoordt. Fannie heeft haar dien middag een mep op den schouder gegeven, die ze nog duchtig voelt.

— Meid! jubelt Fannie, Zondag komt ie — Zondagmorgen!

— Wie? vraagt Susie onnoozel. Frits?...

— Loop naar de hel met Frits er bij! Maar ga eerst even mee naar boven, dan zal ik je wat moois laten zien.

Daar is Susie natuurlijk zeer benieuwd naar. Fannie loopt naar de kast en grabbelt in eenige mantels en tasschen. Ze scharrelt alles bij elkaar, wat haar aan contanten van Frits rest en gooit dat op tafel.

— God zal me lief hebben! roept Susie uit, hoeveel is er?

Fannie gaat aan 't tellen. De twee briefjes van honderd heeft ze bewaard voor na Frits' afscheid. Maar dan zijn er nog een paar papiertjes van twintig en van tien, benevens wat los zilvergeld. Tweehonderd-zesentachtig gulden in totaal! Wat gaan ze nu doen? Dat is niet moeilijk te raden. Ze gaan naar de Hanekorf, het lekkere kroegje, waar altijd een hoop kornuiten zijn te vinden. Die weten, dat, wanneer Fannie binnenkomt, de avond goed is. Daar vliegt het heele stel al op haar af: Jan en Toon en Piet en Gerrit en Hannie en Fransje en Lenie — al die beste, brave menschen, die hard voor den kost moeten ploeteren en evengoed als zij wel eens een verzetje willen hebben. Fannie vertelt, dat ze die ouwe vetspons den bons heeft gegeven en dat het tusschen haar en Lou weer dik in orde is. Deze mededeeling bezorgt haar eerst vermanende blikken, want het is niet bewezen, dat Lou tegen Frits opweegt — integendeel. Maar als ze daarop laat volgen, dat ze nou eens emmes en tof haar verandering van levensstaat moeten vieren, dan is er geen vijand van haar meer in het lokaal. Eerst rijdt het troepje gespuis in taxi's naar den bioscoop, omdat de geestelijke genietingen voor de materieele

komen. Daarna werkt men eenige tientallen kroegen af, in elke volgende met een grooter gezelschap belandend, zoodat, als men de Hanekorf weer bereikt, Fannie schoon door haar geld heen is en daar nog voor een bedrag van ongeveer vijfen-twintig gulden op de lat laat schrijven.

XIV.

Nu is er niets dan vrede en ongedwongen plezier allereigen. De patiënt voelt zich weer in het bezit van zijn arbeidsliefde. Maar nu niet meer om afleiding en verdooving te vinden, maar uit begeerte, om zijn plaats in het gareel weer in te nemen. De arbeid om de vreugde, die hij schenkt, zooals het ongeveer in een gevleugelde uitspraak heet.

Zaterdagmorgen staat hij weer aan het telefoontoestel. Maar nu is hij de aanvrager en directeur Vink de opgeroepene. Deze verheugt zich van harte, als hij verneemt, dat Bongers Maandag a.s. weer aan het werk hoopt te gaan. — Wilt U wel gelooven, dat ik er niet zoo gauw op had gerekend? vraagt hij. Ja, dat gelooft Bongers graag. Hij had er zelf ook niet op gerekend, hij kon trouwens niet meer rekenen... Maar dat gaat Vink natuurlijk geen steek aan; hij wou hem alleen maar even deze goede tijding overbrengen.

Daarna keert hij terug tot Fie, die reeds eenigen tijd in de weer is, om haar zaken te pakken en zich daarbij zeer goed houdt. Het is middag geworden. Fie is klaar en ze zitten tegenover elkaar, zwijgend, zooals gelieven het kunnen doen. Want Fie heeft zijn hand genomen, zij het dan slechts bij wijze van voorbarig afscheid, maar de schijn is er toch. En hij voelt hoe krachtig die hand is en hij ziet haar oogen en

haar mond, die spreken van een onstuimig, nauw beheerscht verlangen. Haar borst gaat iets sneller op en neer dan gewoonlijk en hij is ook maar een man en voelt een bijna onbedwingbare neiging in zich opkomen, om haar te omvatten en naar zijn, en zeker ook haar, behagen met haar te doen. Maar niet uit liefde, want zoo hij de genade deelachtig wordt, zal het door de kinderen zijn en niet door de vrouwen. Nu weet hij plotseling, dat hij niet was genezen, voordat hij op het Sint Nicolaasfeest kwam. Het was tot dat oogenblik een verdringen van moeilijkheden, maar de levenwekkende illusie was nog niet in hem geboren. Nu is zij er en dit te beseffen doet hem zijn hand langzaam aan Fie's greep onttrekken. Want wie in eenige liefde groot wil zijn, mist de kracht tot een andere liefde. En indien hij zich op dit moment zwak toonde, zou haar hartstochtelijk smachten in alle hevigheid over hem losbreken en hem misschien ruïneeren.

Fie heeft het opflitsen van de begeerte in zijn oogen gezien en hoe hij zich daarna langzaam aan den ban onttrok. Zij voelt zich diep teleurgesteld, want zij had eenige, misschien veel, verwachting op dezen middag gebouwd. En alles wat er tusschen hen is gepasseerd, wil zij snel nagaan, uit een behoefte om een troostend moment op te roepen. Maar er is zooveel gebeurd en het schijnt alles zoo somber, verward en tenslotte onbeteekenend, vergeleken bij dit oogenblik...

— Ik ga maar, zegt ze eindelijk, hoewel het nog een half uur voor den afgesproken tijd is.

En dan staat zij op, want hij zegt niets en kijkt haar alleen maar aan, met oogen, waarin zij onzekerheid, maar vooral

géén onverschilligheid meent te lezen. En dan — ja, er is niets aan te doen, maar even moet zij hem verkeerd begrijpen en meenen, dat hij tot dat zielige soort mannen behoort, dat alle initiatief aan de tegenpartij overlaat, uit angst... Zij buigt zich over hem heen, zoomaar, zonder waarschuwing, en neemt zijn hoofd tusschen haar handen en kust hem. Meer had zij niet willen doen, dan had men het nog voor een hartelijk afscheid kunnen houden. Maar alles neemt zijn onweerhoudbaren loop: gevoelens en tranen en woorden zelfs.

— Ik hou zoo van je, zoo ontzettend veel...

Het is zeer gevaarlijk, wat zij doet, want in hem komt een opwelling, uit de maag omhoog naar de keel en naar de oogen: en alles is somber en hopeloos en chaotisch als vroeger. Hij ziet menschen en werelden — een oneindigheid van gebeurtenissen in één moment. Maar daarboven uit stijgt een misschien niet volkomen nieuwe, maar toch verrassende sensatie: de drang om zich uit te spreken, in eenvoudige woorden, tegenover een hem in spanning aanziend kindergelaat. En daarom kan hij mild zijn jegens Fie. Het is tragisch voor haar, dat hij haar gevoelens onbeantwoord moet laten. Ze is op zijn schoot beland en hij houdt haar vast en kust haar, maar zonder hartstocht, alleen uit een behoefte om te troosten. — Ik heb het geweten, zegt hij, maar waarom ben je niet verstandig gebleven? Je had toch moeten bedenken, dat ik maar een poovere zwerveling ben, die geen genegenheid kan verdragen en amper iets schenken. Ik dacht, dat je zooveel inzicht had en speciaal in mijn geval, maar de liefde is sterker dan wat ook. Dat is prachtig, maar het kan ook ongeluk-

kig zijn. Tenslotte zijn we allemaal verlatenen, eenzamen, die troost noodig hebben en steun bij elkaar zoeken. Maar ik heb helaas zoo weinig te geven en als ik me forceer, zullen we beiden ongelukkig worden...

Fie snikt nog, maar ze hoort toch wat hij zegt en het is zoo goddelijk, om in zijn armen te liggen.

— Maar hoe wil je dan leven, jongen? Hoe zul je dan op de been blijven? Je denkt misschien, dat het louter jaloerschheid is, dat ik erover spreek, maar dat is niet zoo. Je gaat natuurlijk weer naar Fannie terug en hoe langer ik over haar voorkomen en manieren nadenk, des te duidelijker zie ik in, dat ze een misdadigster is.

— Ja, dat is ze. Maar maak je daarover niet ongerust. Je begrijpt dat niet, ik kan het je niet kwalijk nemen. Maar in de eerste plaats — het spijt me, dat ik het moet zeggen, maar het is nu eenmaal zoo — houdt Fannie, op haar wijze, evenveel van me als jij. Nee, schud nou niet je hoofd, want je moet me toch goed genoeg kennen, om te weten, dat ik op haar liefde heelemaal niet ben gesteld. Dat is een feit, waaraan ik onschuldig ben en wat ik in haar zoek en vind, is iets waarvoor ik me moet schamen. Het is iets... maar ik weet niet...

Ach, Heer, moet hij dat werkelijk zeggen? Als ze het zoo niet begrijpt, zal ze het na een uitleg ook niet vatten. En niemand is ermee gebaat, integendeel, het is pijnlijk, die verschrikkelijke dingen aan te roeren.

— Ik weet het, zegt Fie, al heb je geen hoogen dunk van m'n inzicht. Je bent niet slecht, wat dan in maatschappe-

lijken zin slecht is, maar je hebt je eenmaal teveel van alles voorgesteld. En als compensatie heul je met het gespuis. Maar dat is zelfbedrog, want al heb ik daar geen kennissen onder, er moet daar evenveel liefde en goedhartigheid en haat zijn als onder alle kringen...

— Het zal wel zelfbedrog zijn, je zegt het goed, maar het is niet moeilijk, om alles tot zelfbedrog te herleiden. Wat mij betreft, ik weet, dat alles illusie is, maar zonder illusie is geen leven mogelijk. Het is m'n geluk, dat ik dit duidelijk heb leeren inzien, duidelijker althans dan vroeger.

— Malle jongen, je bent toch veel te wijs om jezelf een rad voor de oogen te draaien! Je zal er nog wel eens over nadenken...

— Als 't maar even kan, zal ik dat niet doen. Met nadenken kom je niet verder.

— Dan moet je als een dier leven!

— Dat is wel de consequentie, maar dat gaat nu eenmaal niet zoo gemakkelijk. Maar laten we niet meer aan 't philosopheeren slaan. We weten nu alles van elkaar en hoeven ons tenminste niet met elkaars geheimen het hoofd te breken. Jij bent 27 en ik 30 jaar, dus er ligt waarschijnlijk nog een zee van tijd voor ons. We moeten het ons zoo aangenaam mogelijk maken — een laag-bij-de-grondsche wijsbegeerte mischien, maar als je eenmaal op de hoogste toppen bijna bent doodgevroren, moet je wel probeeren, je op den beganen grond staande te houden. Zoo'n vrouw als jij krijgt een man, wanneer ze maar wil, en zeker een beteren dan ik...

Hij lacht, maar zij niet, want die scherts gaat er zoo maar

niet bij haar in. Ze is bezorgd voor hem, want zijn illusies lijken haar te vaag, te abstract, om hem werkelijk van nut te kunnen zijn. Hoe zal hij het contact met kinderen vinden, als hij zich van de menschen afsluit? Hoe kan hij iets van liefde geven, als hij alle liefde afwijst? En als ze eindelijk tot vertrekken gereed staat, voelt ze sterker dan haar liefdessmart, het medelijden voor hem, die er oogenschijnlijk weer goed aan toe is, maar geen stootje zal kunnen verdragen. Er hangt nog wat dauw voor haar oogen, maar het is toch niet meer zoo erg als daarstraks.

— Kom vandaag over een week met Karel'tje, zegt Bonger. Ik reken erop! En zie maar, dat je gauw weer werk krijgt. Vergeet ook niet, je declaratie bij de maatschappij in te dienen.

Ze dankt hem voor zijn attenties en hoopt maar, dat hij nooit meer ziek wordt en heel gelukkig zal zijn.

— Niet zooveel woorden, kind, we zien elkaar immers nog wel en heel gauw...

Dan nog een rondgang door het huis, bij mevrouw en de meisjes. Beneden in de conversatiekamer staan bloemen, ter eere van Bongers herstel. Het is een compleet feest en er wordt dan nog een glaasje wijn bij gedronken, ofschoon Fie gekleed zit en weigert haar mantel weer uit te doen. Ze wil heel gauw weg, vanwege haar roode oogen. Maar mevrouw Rijnders vindt het heelemaal niet vreemd en andere pension-gasten zijn er niet. Bonger is op 't oogenblik de eenige.

— Dat is toevallig, zegt de oude mevrouw Roos. Er is geen tien minuten geleden een pakje voor je bezorgd met de

boodschap, dat het eventueel kan worden geruild.

Fie beeft en trilt, want dat is werkelijk een verrassing. Door de vele emoties heeft ze aan zoiets absoluut niet meer gedacht, al is het op zichzelf zoo merkwaardig niet. Een gouden horloge, een prachtstuk! Ze staat stom van verbazing over zoo'n juweel en dan springen haar voor de zooveelste maal vandaag de waterlanders in de oogen.

— Sjonge! schudt de oude dame het hoofd, wat een prachtig dingetje is dat! Moet je daar nou om huilen? Och, och wat mooi! Maar waarom heeft ie je dat niet zelf gegeven?

Fie antwoordt niet. Ze zit maar naar het horloge te kijken, dat ze in haar hand houdt, en bijt de lippen op elkaar. Nee, ze begrijpt geen snars van hem, al kan ze nog zoo vernuftig redeneeren. Hij is een raadsel, maar zij is ongelukkig, ondanks het vorstelijke geschenk. Daarom gaat ze snel haar boeltje opbergen, dan is ze alleen en kan niemand haar met hinderlijke vragen naderen dan zijzelf.

Maar natuurlijk kan ze niet zoo voortgaan. Het leven moet zijn loop hebben en als men het maar op de juiste wijze beschouwt, is het nooit hopeloos. Weer geheel in haar eigen woning geïnstalleerd en opgefrischt, gaat ze in de buurt telefoneeren om aan den plicht der dankbaarheid te voldoen.

Bonger heeft al dien tijd peinzend zitten staren naar het vaasje met witte rozen, dat mevrouw Rijnders bij hem heeft neergezet. Misschien voor het eerst in zijn leven heeft hij het gevoel in staat van genade te verkeerren, hoewel zijn ironie op haar hoede blijft en geen sentimentaliteit tolereert. Maar alles wat rein is en zuiver en onbewust zich geeft, heeft zijn liefde.

Vroeger waren het paarden en weiden en slooten en nu zijn het de kinderen en de bloemen, waaraan hij de illusie van schuldeloosheid en ongereptheid ervaart.

In deze serene stemming met Fie te spreken, moet eenigszins ontnuchterend werken. Zij heeft zich nauwelijks in bedwang en praat zeer geagiteerd. En dat om iets dat toch werkelijk niet zooveel heeft te beteekenen. Maar ach, het moet wel opwindend zijn, een blauwtje te loopen. Voor het overige is er amper iets te vreezen. Het komt maar zelden voor, dat een mensch de omstandigheden te zwaar worden en Fie is zeker niet zoo'n ongelukkige. Men kan van alles tragiek maken, maar doe het niet, want de eenige, die er door wordt gegrepen, ben je zelf.

En het is heerlijk te verzinken in gepeinzen en op lichte voeten komt alles aangeslopen, wat eenmaal zwaar en zwart en norsch was. Men begrijpt niets van dit wonder, maar dat is ook niet noodig. De vurige obsessies hebben zich gesublimeerd tot schoone verbeeldingen, die pijnlijk kunnen zijn, maar men geniet desondanks van hun schoonheid. Daar zijn feeën en elfen en kabouters en golvende wouden en korenlanden onder het hooge middaglicht. En maannachten en paleizen in droomspheer en eenzame, moede zwervers, slapend aan de wegen en in hooibergen. God in den hemel! Wat een overvloed van heerlijkheid! Hoe komt hij daartoe, wie heeft hem dit zoo plotseling ingeblazen? De werkelijkheid niet ontvluchten, maar haar hullen in vormen, waarin zij minder schrijnend verschijnt. Er desnoods iets aan toe voegen, wat er niet in zit, maar wat men er in zou kunnen wen-

schen. En wat zou dat hinderen, want wie is ooit door waarheidsliefde gelukkig geworden? Tenzij hij zich wilde offeren — maar Bonger ontbreekt het ideaal. Als hij nu maar met de menschen kan omgaan en zij het hem niet onmogelijk maken, op de door hem gewenschte wijze te leven...

Hij wil echter niet te veel prakkizeeren en daarom haalt hij een boek van de plank, hoewel hij niet had gedacht, ooit nog tot lectuur te zullen komen. Het kan geen toeval zijn, dat hij Jan Ligtharts „Jeugdherinneringen” in handen neemt, een boek, waaraan hij sinds jaren geen aandacht meer had geschonken. Hoe frisch, hoe eenvoudig, hoe vol menschenliefde en humor is dit proza! Het doet een gevoel van kracht door hem stroomen, maar het kan ook wel zijn, dat dit gevoel zonder eenig verband met de lectuur in hem ontstaat. En dan schiet hem, midden tusschen het lezen door, het verhaal weer te binnen, dat hij Kareltje heeft verteld. Hij moet er om lachen en er komen hem nog allerlei koddige bijzonderheden voor den geest, die hij den jongen niet heeft laten hooren.

Dan doet hij iets, waarover hij zichzelf verbaast. Hij haalt zijn schrijfblok en zijn vulpen voor den dag en slaat aan het schrijven. Daar kan niemand iets aan doen, het gaat vanzelf en het is een vreugde, ofschoon hem op sommige oogenblikken tijdens dezen arbeid tranen in de oogen komen. Zoo gespannen is hij bezig, dat hij niet het verstrijken van den tijd bemerkt, voordat het zoo donker is geworden, dat hij bijna niets meer kan zien. Het hindert hem even, dat hij het licht moet opsteken, maar weldra is hij het vergeten en werkt verder. Er ligt een hoopje volgeschreven vellen naast hem en zijn

hand en arm zijn doodmoe, als hij eindelijk zuchtend op-
houdt. Het is heel iets anders geworden dan hij zich had
voorgesteld en hij begrijpt dat zelf niet. Maar er moet iets
goeds in zitten, want hij heeft er zich met al zijn kracht aan
gegeven. En als het nevelige gevoel, dat om zijn hoofd hing,
langzaam is weggetrokken, begint hij te fluiten, omdat hij
zich gelukkig voelt en bevrijd. Dan juist wordt er met een
bescheiden geluid op zijn deur geklopt en Liesje komt binnen.

— Komt U weer beneden eten, meneer?

— Welzeker, kind! Wat dacht je? Ik kom dadelijk, hoor!

En mevrouw Rijnders zegt:

— Wat heerlijk, dat U er weer bent!

— Ja, dat ziekzijn begon U zeker te vervelen?

— Mij vervelen? Wat moet, dat moet! Ik denk eerder,
dat het U begon te vervelen. Ik ben echt blij voor U...

Dat is waar ook, mevrouw Rijnders is voortdurend vriendelijk voor hem geweest en heeft hem eenige keeren fruit gestuurd, waartoe zij als hospita niet was verplicht.

— Ik moet U nog hartelijk bedanken voor Uw vele attenties gedurende den tijd dat ik ziek was!

— O, niets te danken, meneer Bongers! U bent overigens heelemaal niet verwend. Bezoek hebt U niet ontvangen, nietwaar?

— Nee, ik was er niet op gesteld. U hebt er geen idee van, hoezeer je naar rust verlangt, als je zoo overspannen bent.

— O ja, dat begrijp ik heel goed. Zuster Roos was wel goed voor U, is 't niet?

En mevrouw Rijnders kijkt haar gast heel onschuldig aan.

— Meer dan ik heb verdiend! antwoordt Bonger zeer serieus en daar begrijpt mevrouw Rijnders niets van. Er heeft zich iets afgespeeld tusschen die twee, het zou ook onmogelijk anders kunnen zijn. Maar ze is niet onbescheiden genoeg, om op dit punt in te gaan. Dat voelt Bonger en hij waardeert het in haar. Ze is ten slotte een lieve vrouw, die nu al eenige jaren hospita over hem speelt. Hij heeft tot dusver nauwelijks notitie van haar genomen. Zij is een kinderlooze weduwe van ongeveer 45 jaar en heeft het op 't oogenblik zeker niet gemakkelijk, nu hij nog maar de eenige gast is.

— Hoe lang ben ik hier nu al alleen? vraagt hij. Wanneer is meneer Rusting weggegaan? Dat was, meen ik, m'n laatste pensiongenoot...

— Ja, meneer Rusting was de laatste. Het is nu vier maanden geleden, dat ie vertrok.

— Zoo zoo. En doet U geen moeite, om weer iemand te krijgen?

Mevrouw Rijnders is zeer verheugd over deze ongekende belangstelling van haar doorgaans zoo gesloten en eenzelvigen kostganger. Men kan nooit weten, of hij niet nog eens over interessante dingen gaat praten.

— Och nee, zegt ze, ik maak me niet zoo druk om nieuwe klanten. Ik heb nog een klein pensioen van m'n man en waarvoor zou ik me inspannen? Kinderen heb ik toch niet.

— Dat spijt U zeker? vraagt hij, getroffen door deze opmerking, die nochtans zeer terloops werd gemaakt.

— Och nee, nu niet meer. Vroeger, ja... Het is heerlijk

om ze te hebben — of houdt U niet van kinderen? vraagt ze, denkend, dat hij volkomen vreemd tegenover deze gevoelens zal staan.

Hij kijkt even peinzend op zijn bord.

— Ja, zegt hij dan, ik houd veel van kinderen. Maar het lijkt me een groote verantwoordelijkheid om ze te hebben. Die zou ik liever niet op m'n schouders dragen.

Hij zou er aan willen toevoegen: Ik heb het idee, alsof ik nu pas begin te leven, maar deze gedachte komt hem dwaas voor, terwijl hij haar denkt, en nòg dwazer om haar tegenover deze vrouw te uiten. Zoo zou hij van het eene uiterste naar het andere springen. En hoe kan hij spreken over dingen, die hem zelf nog niet duidelijk zijn geworden? Hij evolueert snel, maar in welke richting weet hij nog niet precies.

Later komt hij op de gedachte, dat het geen toeval kan zijn, dat zich plotseling deze neiging voor kinderen in hem heeft geopenbaard. Want door een gunst van de natuur, wordt hem een soort van tweede jeugd geschonken, als om zijn verzuimde jeugd goed te maken. Deze ontdekking roert hem zeer, al begrijpt hij, dat hij niet opnieuw kind zal worden. Maar als hij slechts iets in zich mag hebben van den zin tot verwondering, die het kind eigen is, is het reeds een genaderijke beschikking. Het zal merkwaardig zijn, deze ontwikkeling tevens met een gerijpt menschenverstand te kunnen overzien. Onder de millioenen is het slechts een enkeling gegeven, met het kind te leven in diens eigen wereld. De anderen beschouwen het vanaf hun hoogte. En zelfs wanneer zij een groote liefde voor het kind bezitten, komt het niet in hen op,

het kinderlijke te beschouwen als iets, dat er om zichzelfs wil is en niet om tot een maatschappelijken vorm te worden omgekneed, met andere woorden: te worden verwoest.

Dit zijn Bongers overdenkingen onder het genot van de eerste cigaret, die hij zich na zijn ziekte weer veroorlooft. Dan zet hij zich aan het overlezen van zijn verhaal en hij schept er nog veel behagen in. Hij zal het Kareltje voorlezen en hij zou het wel direct willen doen. Want diens reactie er op acht hij van meer waarde dan die van hemzelf.

Hij moet glimlachen, als hij bedenkt, dat Van Swieten, indien deze een dergelijke opvatting bij zijn collega vermoedde, zeer waarschijnlijk zijn zoon den verderen omgang zou verbieden met een mensch, die zulke alle moraal omverwerpende ideeën huldigt.

XV.

Het is heerlijk, er op dezen zonnigen, tintelenden Zondagmorgen vroeg uit te gaan en het geluk te ervaren van te leven. Het moet nu al een poosje vriezend weer zijn. Hij gaat rechtstreeks naar Fannie, die hij zeker uit een zaligen slaap zal moeten wakker schudden. De deur van het huis, dat zij mede bewoont, is vrijwel steeds geopend, zoo ook nu. Hij stommelt de drie hooge trappen op, als een dief in deze doodsche stilte. Tallooze malen klopt hij vruchteloos op de deur en eerst nadat hij dit lang niet nieuwe getimmerte met zijn vuist den ondergang nabij heeft gebracht, hoort hij binnen beweging.

— Wie is daar? roept de blijkbaar zeer verstoorde Fannie.

— O, blijf maar maffen. Ik ga al weer...

— Nee! gilt ze en rukt de deur open. Lou! schat! ben jij daar! Je bent zeker uit je bed gerold...

Ze omhelst en kust hem, dat het pijn doet. Ze ziet er wel wat minder frisch uit dan in opgeglansden staat, maar hij vindt haar daarom des te liever. En ze draagt een prachtige, echt zijden pyjama, die dan ook door Frits als cadeau voor de reis was bedoeld.

Deze scène moet wel een éclatant hoogtepunt vinden en

dus ondergaan zij beiden de vervoeringen der liefde. Maar naderhand komt de filosofie, die echter niet zwaarmoedig is. Bonger is verheugd, omdat hij weer in het bezit is van zijn functies. Er is buiten Fannie geen vrouw, in wie hij de liefde kan zien als een essentieele uiting, maar desondanks met een ondefinieerbaar, navrant element van twijfel — omdat hij weet, dat haar honger eindeloos, onbevredigbaar is. Die wonderlijke mengeling van hartstocht en cynisme in Fannie heeft hij eindelijk klaar onderkend, die worsteling om het absolute, tegen alle vernietigende redelijkheid in, te bereiken. En dat zij hem liefheeft, is maar van bijkomstig belang. Het is heelemaal niet uitgesloten, dat haar gespannenheid zich morgen op iets of iemand anders zal richten.

— Ik heb je nog nooit zoo goed gekend als nu, komt Fannie los.

— Ja, ik voel me uitstekend. En ik heb niet eens een dokter gehad. Die verpleegster heeft het alleen klaar gespeeld...

— Mij 'n biet! Je bent hier en je blijft bij mij! Als we nou met het nieuwe jaar eens samen gingen wonen...

— Kan je gelooven! Ik moet toch minstens een maand tevoren opzeggen. En eerlijk gezegd, ik heb zoo'n idee, dat je liefde, als we eenmaal samen zouden zijn, gauw zou uitwoeden.

— Ja, hoor eens, die wijsheid gaat boven m'n pet!

Ach, hij begeert zoo'n verhouding met Fannie immers niet. Hij wil niet volkomen aan haar zijn overgeleverd. Daarom zegt hij haar, dat de toestand van thans heel goed bestendig kan blijven. Nu begint ze hem uit te schelden en zegt, dat hij

haar exploiteert. Zij kan maar in de modder blijven baggeren... Inderdaad, maar zal hij haar nog kunnen waardeeren, als ze daaruit is?

— Ik ben het zat, dat eeuwige geduvel met jou! barst zij uit. Ik kan me begrijpen, dat je gek was. Je maakt het een ander ook...

— Je slaat den spijker op den kop, lieve kind. En daarom krabbel ik terug.

Dus moet ze blijven ploeteren in dit leven, met het heftige zelfverwijt van een levenskans te hebben vergooid terwille van een dwaas — en om dien dwaas nog minneleed te voelen... Het maakt haar zoo moe en machteloos, ze ziet het leven zoo somber in, dat ze haar arm, dien ze had opgeheven, om hem een stomp toe te dienen, weer laat vallen, als verlamd.

— Ga maar heen, zegt ze, het kan me niks meer schelen...

En hij weet geen andere oplossing dan hieraan dadelijk gevolg te geven en begint zich te kleeden. Zijn onvermogen om uit de ontelbare mogelijkheden, die dit bestaan biedt, er een te kiezen, waarin alle scheidsmuren tusschen mensch en mensch wegvallen, heeft dit teweeggebracht. Inplaats van een weg te kiezen, die onder zonlicht en door duisternis voert, wil hij teruggrijpen naar een, grootendeels imaginair, paradijselijken staat. Zoo maskeert zich levensonmacht, en vóór alles gebrek aan schuldbesef en boetvaardigheid. En toch kan hij niet begrijpen, hoe het onstuimige snikken, waaraan Fannie zich heeft overgegeven, hem zoo ongeroerd laat, nee juist een verheugend gevoel van vrij te zijn in hem opwekt. Door zijn

hoofd speelt een wonderlijk, cynisch sprookje, dat hij wil schrijven, zonder verwijl, en daarom haast hij zich om weg te komen.

Hij trekt zijn jas reeds aan, het moment van scheiden heeft geslagen. O God, het komt — natuurlijk... Met een dierlijken gil springt ze het bed uit en werpt zich voor zijn voeten.

— Lou! Lou! ga niet weg! Laat me niet in den steek... Ik kan niet zonder je leven... Ik verzuip me, als je weggaat...

Tranen, tranen, en al haar trots en hoogmoed schijnen daarop te zijn weggevloeid. Hij tilt haar op en kijkt haar in het gezicht. Maar zij kan hem niet aanzien, want de tranen willen niet ophouden te stroomen. Hij zet haar in een stoel neer en geeft haar te drinken.

— Wees toch kalm, kind. Begrijp toch, dat we niet het onmogelijke kunnen doen, jij niet en ik niet...

— Ik kan niet buiten je! Alles heb ik voor je opgegeven, m'n leven is voor jou en anders voor niemand meer...

Bevend omklemt ze zijn polsen en hij voelt, dat zoo ze al overdrijft, ze toch veel meent van wat ze zegt.

— Wees dan redelijk, Fannie. Ik heb het immers niet willen uitmaken. Laten we zooals vroeger zijn, maar bind me niet vast. Ik kan daar niet tegen en jij zal er ook niet tegen kunnen.

Dat vindt ze goed, zegt ze, nog schokkend. Het moet dan maar, want als ze hem niet meer heeft... Ze heeft zich door Susie laten uitschelden en mishandelen, ze heeft Frits den bons gegeven, allen die haar kennen hebben haar bespot —

maar niemand kon immers weten, wat ze voor hem voelt...

Hij denkt weer aan het verhaaltje, dat hij wil schrijven. Maar het zal niet cynisch zijn, wel zeer melancholisch, en wrang misschien. Van den prins, die na vele tegenslagen eindelijk voor het land van zijn geliefde prinses komt. En dan moet hij de diepe, wild stroomende rivier overzwemmen, om haar te bereiken, bij welke poging al zooveel minnaars zijn vergaan. Alleen wie het zuiver koninklijke bloed in zich draagt, zal over komen. De prinses staat op den oever en aanschouwt hoe de nieuwe pretendent met den stroom worstelt. Reeds kan zij zijn gelaat onderscheiden en het is onberispelijk van adeldom en zachtmoedigheid. Haar hart klopt snel, zij zal hem in haar armen sluiten, zoodra hij aan land is. Maar zie, ook dezen waarachtigen prins is de taak te zwaar. Slechts enkele meters van den oever begeven hem zijn krachten, hij wordt meegesleurd, maar nog in de laatste minuut van zijn leven groet hij haar met oogen vol liefde. En dan, wanhopig, verscheurd door wroeging, stort de prinses zich in den wilden stroom. De dooden drijven naar zee en niemand heeft hun lijken ooit gevonden.

Deze romantiek wil hij sober en simpel op papier zetten en alle huilerigheid vermijden. Met starre blikken kijkt hij naar Fannie en hij hoort niet meer wat ze zegt. In zijn maag roert het zoo wonderlijk en dat komt doordat hij het verhaal moet opschrijven.

— Fannie, zegt hij daarom, ik moet naar huis. Nee, ik ben niet kwaad op je. Ik heb nog iets te doen — voor kantoor, voor morgen... Om een uur of vijf, half zes zal ik wel klaar

zijn. Kom dan bij me, dan kan je meteen blijven eten...

Fannie zou wel willen pruilen, maar ze stemt toe, om de zaak niet weer te bederven. Ze kussen elkander. Maar Bonger ziet zijn prins en prinses voor zich en Fannie het nieuwe, gedroomde leven, dat in rook vervliegt.

Het is nog maar elf uur, alle tijd dus, maar toch heeft hij haast. Hij neemt op het pleintje om den hoek een taxi en geeft mevrouw Rijnders snel instructies.

— Roept U me maar niet voor de lunch. En vanavond komt juffrouw Koopmans bij me eten, dus U laat ons wel bedienen, hè? Dank U vriendelijk!

Reeds rent hij de trap op, om aan een uitweiding te ontkomen. De creatieve drift zit hem dicht op de keel. Maar hij schrijft langzaam, veel langzamer dan gisteren, en met vele doorhalingen. Later wordt hij kalmer, rookt vele cigarettten en peinst soms een poos. Als hij het verhaal, met een zucht van bevrijding, heeft voltooid, kijkt hij op zijn horloge en ziet, dat het half vier is. Gelukkig, nog ruim een uur, eer Fannie komt. Hij is moe en wil nog even slapen. Ook heeft hij honger, maar die kan wel wachten tot straks.

Fannie is al voor twaalfen de straat op gewandeld, met extra zorgvuldig bewerkte oogen. Ze maakt een urenlange tocht, tot in de buitenwijken van de stad, waar op officieele en geïmproviseerde ijsbanen jong en oud aan het schaatsenrijden is. Ze staat er lang naar te kijken en merkt naderhand pas, dat ze versteend is van koude. Dan gaat ze maar naar Lou. Ze wil een half uurtje voor den afgesproken tijd bij hem zijn. Misschien valt er iets te ontdekken. Maar daar ontmoet

ze Susie, die bij een van hun vriendinnen op bezoek is geweest. Da's waar ook: Leentje woont sinds kort in deze buurt en nog wel in een zeer net benedenhuisje.

— Meid! waar kom jij vandaan? roept Susie uit.

— Van huis, antwoordt Fannie laconiek.

— Maak dat me zuster wijs! Je moet al vroeg zijn weggegaan. Ik heb je ten minste niet meer gezien. Je was toch met Lou — of...

Susie aarzelt, want haar vriendin kijkt stuursch. Aha! dus er is weer wat aan den knikker! Verwondert haar niks, wist ze al van tevoren!

— Nou, dringt Susie aan, want ze wil het toch weten — was je niet met 'm uit?

— Nee, ik ben juist op weg naar 'm toe. Vanmorgen was ie bij me, maar toen lag jij nog in je vuil!

— Jij zeker niet! Ach, wat een nonnetje! spot Susie. Weet je wat Leentje van je zei?

— Ze kan de pest krijgen en jij d'r bij!

Fannie draait haar vriendin den rug toe en loopt in tegenovergestelde richting weg. Dan moet ze een heelen omweg maken, zoodat ze toch niet voor half zes bij Lou kan zijn, wat haar nog meer ergert. Ach, eigenlijk kan 't haar niks verdijen, ze weet zoo haar sof wel.

Mevrouw Rijnders maakt zelf open en lacht vriendelijk, met dat lachje, waarvan Fannie ten volle de huichelachtigheid proeft. O, da's toevallig, meneer Bonger had juist gevraagd of ze er nog niet was.

Ze lacht, ze is weer de aantrekkelijke, vroolijke Fannie. En

hij rekt zich uit, nog niet goed zijn kostelijken slaap te boven.

— Ik ben zoo blij, zegt Fannie, want ik heb een rot-mid-dag achter me.

— Dan hoop ik, dat deze uren het goed maken.

Maar ze moet haar verdenking toch uitspreken. Die ver-pleegster...

— Ik zei toch, dat ik moest werken. Geloof je me niet?

— Jawel... natuurlijk...

— Nee, dat doe je niet! Hier, kijk dan!

En hij haalt de papieren uit de kast, uit ijdelheid. Waarom anders?

— Wat is dat nou eigenlijk? 't Lijkt wel een verhaaltje.

— Is 't ook. Heel onschuldig, voor de kindertjes.

Zij is toch verstandig, want ze maakt er geen aanmerking op, dat hij haar daarvoor heeft verlaten. Ze wil hebben, dat hij het voorleest, maar hij stribbelt tegen. Niet ernstig, wel-neen, want hij brandt om het aan een anders oordeel te onder-werpen en waarom zou dat Fannie niet mogen zijn?

Zij luistert met gespannen zintuigen en, volkskind als zij is, bekoort haar de naïeve romantiek van het gegeven ten zeerste. Hij leest trouwens met zooveel gevoel en ze wordt er week van. Dàt is liefde, maar wat is haar eigen pijn? Nauwe-lijks is hij klaar, of ze valt hem om den hals en kust hem onstuimig.

— Lou, lieve jongen, wat is dat mooi. Dat jìj zooiets kan schrijven... Ik begrijp het niet!

Ja, op papier is alles veel mooier dan in werkelijkheid. Maar die is toch ook te dragen. Ze eten in vredige stemming

en 's avonds zien ze samen een superproduct van de film-industrie. Bij het afscheid voor Fannie's deur kussen ze elkaar langdurig, innig, maar zonder opgewektheid. Ze weten geen van beiden, hoe het nu eigenlijk staat met hun geval. Het is een slepende ziekte, zooals het geheele leven.

XVI.

Joyeuse rentrée op kantoor. Hartelijke woorden en handdrukken van Van Swieten, die kijkt, alsof hij niet goed kan gelooven, dat zijn collega terug is. En hij heeft hem toch zoo gemist, want dat werken met een invaller is weinig gedaan. Ja, zegt Bonger, dat kan hij zich voorstellen.

Dan belandt hij boven, bij de directie. Vink toont zich zeer blij bij het zien van den herstelden employé. Bonger ziet er uitstekend uit en de directeur had eigenlijk niet gedacht, hem hier zoo spoedig weer te kunnen aanschouwen. Heel vriendelijk, en Bonger dankt hem voor de vele attenties. Voorts zijn er enkele collega's, die hem hebben gemist en zij moeten natuurlijk ook hun gelukwensen uitspreken.

Daarna zet hij zich aan zijn taak, alsof er geen onderbreking was geweest. Hier is niets veranderd. Dat kon men ook amper verwachten en daarom valt het werk niet zwaar. Ook aan zijn collega ziet Bonger niets nieuws. Diens voorkomendheid, lichte geagiteerdheid en verlegenheid zijn hem van ouds bekend. Van Swieten verlangt er hevig naar, eens vertrouwelijk met den ander te spreken. Deze is sinds zijn ziekte nog belangwekkender voor hem geworden. Karel'tje heeft zijn vader nog vanmorgen gevraagd, of hij Bonger niet wil inviteeren. Alleen maar om zijn spel aan te hooren, want voor

het overige kan de jongen wel bij hèn komen.

Het eerste uur is Bonger zwijgzaam. Hij moet zich even in de materie inwerken en heeft af en toe een beetje moeite om zijn gedachten te concentreeren. Het beeld van de ziekenkamer komt hem soms voor oogen. Dit stemt hem echter niet ongelukkig. Het doet hem goed, weer in de wereld te zijn. Alle oude dwaasheid is verdwenen, maar nieuwe is ervoor in de plaats gekomen. Dezelfde hand, die hier, met behulp van wetboeken en paperassen, de punten van een rapport over een geval van brand zit te krabbelen, heeft sprookjes geschreven. Alleen voor kinderen, de anderen hebben er niets mee te maken. Had hij Fannie maar niet... Ach, houd op!

— Een cigaret, Van Swieten?

— Graag! Goddorie! wat heb je daar een prachtig étui! Mag ik even kijken?

— Alsjeblieft, en Bonger reikt hem het kostelijke geschenk van Fannie over.

— Nou, nou... Heeft de Sint zoo goed bij je gereden?

— Zooals je ziet. Ik sta in een goed blaadje bij hem...

— Sjonge..., en Van Swieten geeft hem het étui terug, nog hoofdschuddend van bewondering.

Van wien kan hij dat hebben gekregen? Zelf koopt hij zooiets toch niet? En heeft hij zulke goede vrienden? Voor-zoover viel na te gaan, had hij er geen enkele. Fie zal toch niet?...

Bonger glimlacht, omdat hij een peinzende uitdrukking op het gelaat van zijn collega ziet. Die peinst alleen, als het over een persoonlijk zaakje gaat. Kijk, daar heb je 't al.

— Vind je Fie niet een lief meisje? vraagt Van Swieten onschuldig.

— Een schat! Ik heb tenminste niets dan liefde van haar ondervonden. Dat blijkt ook wel uit dat mooie cadeau...

— Wat bedoel je? vraagt Van Swieten snel. Dat horloge van jou?... Ja, dat is magnifiek, ze heeft het ons gisteren laten zien...

— Ach nee, dat is niets! Ik bedoel dat cadeau van haar aan mij. Dat étui...

En hij haalt het nog even uit zijn zak. Van Swieten valt bijna uit zijn stoel.

— Je meent toch niet, dat Fie je zoo'n duur ding heeft gegeven? En het kind is zoo arm...

— Dat weet ik natuurlijk niet. Ik mocht het niet weigeren, hè? Al vond ik 't ook wel wat overdadig...

— Ik begrijp er niets van, zucht Van Swieten.

— Je schijnt met dat cadeau niet veel op te hebben...

Bonger glimlacht fijntjes.

— Nee, beste jongen — Van Swietens stem klinkt bijna aangedaan — ik gun jou alles wat je zelf maar begeert, maar ik vind zooiets toch wel exorbitant voor Fie... Het is goud, ik heb het gezien...

In Van Swietens hart woedt angst. Nu heeft zijn schoon-zuster pas nog zoo'n aardig bom geld verdiend (hij zal straks den kassier nog even vragen, of hij het bedrag op haar giro heeft laten overschrijven) en daar zou ze een cadeau van misschien honderd gulden geven?... Daar moet je stapel-verliefd voor zijn. Tenzij Bonger hem in de maling neemt...

Als zij hun twaalfuurtje gebruiken, gluurt Van Swieten af en toe over zijn reeds tweemaal doorgelezen Maandag-ochtendkrant naar zijn collega. Die zit in diep gepeins op het blad van zijn schrijfbureau te staren. Er is weer een mooi verhaal in hem wakker geworden. Hij grijpt naar zijn vulpen. Nee, het gaat niet, want hij ziet plots de starende oogen van Van Swieten. Vanavond dan maar; zoo leert hij zich beheerschen. Kom, zal hij niet maar even een blokje omgaan? Het is wel koud, maar...

— Vertel me eens, Bonger, jij bent een muziekkenner, is 't niet?

— Dat zou ik niet durven zeggen. Hoe dat zoo?

Dan begint Van Swieten een boom op te zetten over Karel-tjes lied en wat Bonger daarvan denkt. Van Swieten blinkt en straalt, want de ander uit alle door hem begeerde prijzende woorden. En Bonger herinnert hem er aan, dat de jongen Zaterdagmiddag met Fie bij hem op bezoek zou komen. Och ja, dat had Kareltje thuis verteld, maar Fie had er niet over gesproken. Wonderlijk van Fie...

— Ik heb je wel eens meer uitgenoodigd, zegt Van Swieten, maar nu is het een speciaal verzoek van m'n zoon. Hij wou zoo graag eens voor je spelen...

— Wanneer zou dat moeten zijn? vraagt Bonger en Van Swietens hart klopt luid.

— Ik wil hem er graag een uurtje langer voor ophouden 's avonds, antwoordt hij. Dat haalt hij wel in.

— Ja, zegt Bonger, dat maakt niets uit...

Maar Van Swietens zichtbare voldoening beklemmt hem.

Het is lang geleden, dat hij eenige visite heeft afgelegd. Gaat het dan niet om iets anders?...

— Zou je vanavond kunnen? Er komt verder niemand... We ontvangen weinig bezoek...

— Nee, vanavond niet. Morgenavond misschien...

Daar houden ze het dan op. Nu is Van Swieten gelukkig. Hij kan de klokslag van halfzes nauwelijks afwachten, ofschoon hij een plichtsgetrouw man is. Maar zelden kon hij zoo'n goede tijding mee naar huis brengen. Bonger is wel veranderd. Hij is openhartiger, normaler geworden, zonder iets van zijn eigen sfeer te hebben verloren.

Natuurlijk bezorgt Trees hem weer een koude douche, want die toont niet de minste beweging, als haar echtgenoot haar het nieuws vertelt.

— Hij is een bijzonder mensch, verzekert Van Swieten. Je zult het wel merken, als hij hier is.

— Ik hoop het, antwoordt Trees laconiek. Zij zoekt iets anders achter dat bezoek. Het geldt natuurlijk niet hen, maar langs een omweg haar zuster. In ieder geval zal het prettig voor Jo zijn, als zijn collega eenmaal tot zijn zwager is gepromoveerd.

Kareltje komt naar beneden. Niet dadelijk het groote nieuws zeggen, maar eerst informeeren naar zijn vorderingen. De jongen geeft levendige antwoorden, terwijl hij met een catapult speelt. Die gevaarlijke dingen hebben plotseling grooten opgang gemaakt onder de jeugd.

— Wat heb je daar, Kareltje? vraagt zijn vader streng en steekt de hand uit.

— Een catapult, antwoordt Kareltje, zonder zich te verroeren.

— Hoe kom je daaraan? Weet moeder dat?

— Nee. Ik heb hem vanmiddag gekregen van Jantje Baars, want die had er twee. Alle jongens hebben er een.

— Zoo. Daar ben ik sterk tegen en die dingen zijn trouwens door de politie verboden. Geef hier!

— Och nee, dat is echt niet nodig. Ik zal er geen steentjes mee afschieten.

— Kareltje, geef onmiddellijk die catapult hier!

Van Swieten springt op en rukkt den jongen het ding uit de hand, hem aldus het voldoen aan zijn bevel onmogelijk makend.

Kareltje pruilt niet. Het was slechts een kleine plagerij van hem. Morgen zal hij weer zoo'n catapult hebben, die zijn vader zeker niet te zien zal krijgen. Maar hoe zou die ook kunnen begrijpen, dat een jongen niet bij zijn kameraadjes wil achterstaan? Hij is al zoo oud...

Nu kan Van Swieten in rust zijn dagelijksch bittertje savoureeën en Kareltje haalt, alsof er niets is gebeurd, zijn schetsboek te voorschijn en gaat erin zitten bladeren. Van Swieten voelt zich minder gelukkig dan toen hij thuiskwam. Hij bedenkt hoeveel hij van dit kind houdt en dat het dit waarschijnlijk lang niet voldoende beseft. Maar dra wordt er balsem over zijn hart gestreken. Kareltje komt met het schetsboek op hem af.

— Kijk, vader, ik heb het portret van Annie vandaag afgemaakt!

Dat is nu weer iets bijzonder liefs. Kareltje heeft zijn kleine zusje geteekend, terwijl zij in haar box zat. Het is maar een eenvoudige potloodteekening, gisteren begonnen en vandaag reeds voltooid. Maar men mist de kleuren niet, als men dit levendige portretje ziet van het kind, verdiept in het spel met haar poppen.

— Sprekend! verklaart Van Swieten, heel lief! Je houdt toch maar van je zusje, al doe je graag zoo'n beetje groote-jongensachtig...

— O, dat weet ik niet, antwoordt Kareltje en Van Swieten moet maar raden, op welk deel van zijn opmerking deze woorden betrekking hebben.

Het is nu echter een geschikt moment om den jongen met het goede nieuws te beloonen.

— Weet je wie morgenavond hier komt?

— Meneer Bonger! juicht Kareltje en valt zijn vader om den hals. Heerlijk dat je het gevraagd hebt! Dank je wel!

Deze uitbundigheid vergalt de pret weer eenigszins, want heeft de jongen die ooit jegens hem getoond? Maar enfin, later zal hij beter weten te onderscheiden en nu moet hij ernstig met hem bespreken, wat hij den gast zal voorspelen en of hij dit en dat niet nog even moet doornemen.

— Komt tante Fie soms ook? vraagt het begaafde Kareltje.

— Weet ik niet. Wat heeft die ermee te maken?...

— Och nee, zoomaar... Ik hoef nu toch zeker niet zoo vroeg naar bed, want dan krijgt ie niets te hooren.

— Ja, dat is een ernstige zaak en je moet wel bedenken,

dat het een hooge uitzondering is. Maak je nu morgen niet zoo druk, anders ben je 's avonds te moe.

En zoo keuvelt men hier voort, terwijl Bonger haastig zijn avondmaal afwerkt en, naar mevrouw Rijnders met leedwezen constateert, zoo mogelijk nog afweziger is dan vroeger. God weet of de arme man niet te gauw weer aan 't werk is gegaan. Hij staat ook onder geen enkele medische contrôle. Maar hij ziet er bepaald gezond en krachtig uit en men mag niet altijd het ergste denken.

Bonger weet van niets dan zijn fantasieën, die een duldelooze macht over hem uitoefenen en daarom moet hij er zich ten spoedigste van bevrijden. Reeds in de middaguren had hij groote moeite om zijn aandacht tot zijn werk te bepalen. Dat kan zoo niet voortgaan. Hij vreest, op den duur zijn verbeelding geen meester te zullen blijven. En wat zal er dan nog voor verschil zijn tusschen zijn huidigen en zijn vroegeren toestand? Maar het is de liefde, die in hem koortst, op een vreemde wijze, zoo dat hij geen menschen wil zien en alleen de kinderen en de dieren en de landschappen uit zijn jeugd, zij het getransformeerd. Hij is immers een tweede jeugd ingegaan, waarin ook zijn ervaringen van volwassene hun invloed uitoefenen. Hij moet zooveel inhalen, hij heeft nooit geweten hoe hij vreugde kon vinden en nu kan hij op eens zoo ontzaglijk veel genieten.

Uren en uren werkt hij, want wat een verhaal van luttele bladzijden scheen, vult vele vellen papier en het kost hem dikwijls moeite om de juiste woorden te vinden. Een wereld, primitief van verhoudingen, beeldt hij uit, maar alles wat

een mensch kan lijden, wordt er in geleden en alles wat door zuiverheid het hart verheugt, vindt daarin een plaats.

Zijn hoofd is dof, wanneer hij eindelijk ophoudt en zijn keel brandt van dorst. Het is precies middernacht en de huisgenooten zijn dus reeds lang naar bed. Daarom zal hij maar even de straat opgaan. Er is nog wel ergens iets te drinken te krijgen en de nachtlucht zal hem goed doen.

Verlaten is de nacht om hem heen. Zelfs in de hoofdstraten beweegt zich nauwelijks een mensch. In een automatisch restaurant drinkt hij staande een paar glazen bier en is blij, als hij uit deze hel verlichte ruimte weer in de donkere straat komt.

Even denkt hij aan Fannie, die hier een minuut of vijf vandaan woont. Maar hij heeft geen enkele begeerte nu dan te slapen en gaat rechtstreeks naar huis. In den droom ziet hij vele kinderen en hij is zelf ook nog maar een kind, dat toch de wonderlijkheid van het leven beseft en zich daarom van de anderen afzondert. Eenige keeren wordt hij met tranen in de oogen wakker, ofschoon hij sterk dacht te zijn.

XVII.

Het is niet waar, dat hij met spijt in het hart naar het huis van Van Swieten is gegaan. Integendeel, hij is blij, dat hij een voorwendsel heeft om zijn geschrijf te laten rusten. Het moet een vriend blijven en geen vijand worden. Alles in dit leven wil nu eenmaal met mate worden genoten.

Bonger ziet nu toch, dat Van Swieten een goed mensch is. Maar heeft hij daaraan ooit getwijfeld? De man is zoo gelukkig, hem in zijn huiskamer te kunnen verwelkomen. Hij biedt hem de beste plaats en den gemakkelijksten stoel aan. Daar houdt Bonger niet van, hij blijft liever wat onopgemerkt, maar het is niet anders vanavond. En Kareltje is hem om den hals gevallen. Die is heelemaal niet slaperig, of-schoon toch ook niet bijzonder opgewonden.

Trees is maar een kalme vrouw, wat niet wegneemt, dat zij de chocoladjes naar hem toeschuift en vraagt of hij het hier niet te koud vindt. Hij is haar sympathiek door uiterlijk en manieren. Zij constateert, dat er een vreemde rust van hem uitgaat, die ook wel onrust kan zijn en waaruit haar man waarschijnlijk die bijzonderheid heeft gedistilleerd.

Het is treffend te zien hoe Kareltje op dezen man, dien hij toch amper kent, is gesteld. Hij moet vlak naast hem zitten en is gulzig op ieder gebaar en woord van Bonger. Van

Swieten glimlacht, voldaan, omdat zijn fijne intuïtie reeds zoolang die zielsverwantschap van deze twee menschen heeft vermoed, hoewel niet zonder ongerustheid.

Eigenlijk zou Kareltje direct moeten spelen, omdat het anders zoo laat wordt, maar dat gaat niet goed. Bonger mag eerst wel wat op adem komen en inmiddels kan hij dan het schetsboek van den jongen bekijken, dat de gelukkige vader voor hem heeft neergelegd. Het spreekt vanzelf, dat voornamelijk de aandacht op kleine Annie's portret wordt gevestigd, en met succes. Want Bonger is er op slag verrukt van en uit zich in woorden, die Van Swieten niet van hem kent.

— Wat schattig! zegt hij. Wie is die heerlijke, kleine pop?

— Onze dochter! verklaart de heer des huizes.

— Och ja, jullie hebben een dochttertje... Waar is ze?

En het is wel een inbreuk op een heiligen regel, doch voor dezen zeldzamen keer moet het maar. Trees haalt de kleine meid uit haar bedje. Ze is volkomen frisch, lacht en kraait en zegt brabbelwoordjes. Bonger vindt haar onzegbaar lief, met die groote blauwe kijkers en appelroode wangetjes. Maar hij zou het niet wagen, haar op den arm te nemen, want zooiets heeft hij nooit gedaan.

— Ik wist niet, dat jij zooveel van kinderen houdt, zegt Van Swieten.

— Ik ook niet. Maar misschien kom het doordat die van jou van een bijzondere makelij zijn...

Daar lacht de gastheer om, maar wat de ander nu eigenlijk meent, weet hij niet.

Kareltje laat zijn handjes reeds zachtjes over de toetsen glijden, want hij vindt het pianospel toch belangrijker dan die belangstelling voor Annie.

— Ja, begin nu maar, Kareltje, zegt zijn vader.

— Een étude van Chopin — of houdt U daar niet van? vraagt de jongen, zich omwendend naar Bonger.

— Heel veel. Ga je gang maar...

Bonger sluit aldra de oogen en ligt achterover in zijn gemakkelijken stoel. Na Chopin volgt een impromptu van Schubert en daarna een stuk van Debussy. Hij vindt het spel verbazingwekkend. Het getuigt niet alleen van een intelligente muzikale opvatting, maar ook van een gevoel, dat hij achter dit kind niet had vermoed, ondanks diens begaafdheid. Alles is weliswaar niet rijp, maar dit doet niets af aan de beteekenis van het spel. Ook technisch is het een wonder, want hoe kunnen die kleine handen dat tot stand brengen? Hij is zeer onder den indruk, maar het is niet de zuivere beleving van schoonheid. Er mengen zich nu eenmaal storende sensaties in het beluisteren van een „wonderkind”, zeker wanneer men dit voor de eerste maal doet. Wat niet wegneemt, dat Bonger in een stemming is gekomen, waarin hij het liefst zou zwijgen. Maar als gast moet hij wel het eerst het woord nemen en daarom zegt hij:

— Bijzonder mooi...

Hij schrikt bijna van zijn stem en van de banale woorden. Dan wenkt hij Kareltje met een vaag gebaar, maar de jongen begrijpt hem en komt naar hem toe. Bonger streelt hem over het hoofd en knijpt hem goedkeurend in de wang.

— Je wordt nog een groot meester, jongen...

Daar schijnt Kareltje zich niets van aan te trekken, want hij zegt:

— U moet nog een verhaaltje vertellen...

En dan wil hij zich op de knieën van den gast nestelen. Maar zijn vader trekt hem weg.

— Meneer Bonger moet niets, maar jij moet wel naar bed! Het is nu mooi geweest! Zeg maar eens netjes goeien nacht...

Dat doet hij zonder pruielen, want eigenlijk is hij toch wel slaperig en zijn moeder helpt hem dan verder. Van Swieten laat niet na wat uit te weiden over het spel van zijn zoon en dat vooral zoo'n impromptu een bijzondere prestatie voor zoo'n kleinen baas is.

— Och, het andere evengoed, meent Bonger. Het is een groote verantwoordelijkheid, zoo'n kind te hebben...

Alleen de gedachte daaraan kan hem al angstig maken, maar Van Swieten is gelukkig wat minder zwaar op de hand.

— Ja stemt hij toe, dat is zoo. Maar ik geloof wel, dat we tot nu toe de juiste methode hebben gevolgd...

O, daaraan heeft Bonger niet gedacht, maar dat zegt hij natuurlijk niet. De gastheer heeft trouwens zooveel te vertellen. Dat het vooral zaak is, den knaap niet teveel te fêteeren, want dan zou hij onuitstaanbaar verwaand worden. Zijn leeraar wilde hem al eens in een provincieplaats met een orkest laten optreden — tenminste een poging in die richting doen. Van Swieten wil er niet van weten, dat heeft allen tijd. Dat dirigeren in intiemen kring kon hij permitteeren, maar dan toch als uitzondering...

Het gepraat maakt Bonger triest, want blijkbaar begrijpt niemand hier iets van dit kind en Fie waarschijnlijk evenmin. Het ergste vindt hij misschien nog, dat dit onbegrip vermoedelijk een heilzame instelling van de natuur is, terwijl de eerste aandrang van zijn hart het heel anders zegt. Het zal wel een goede beschikking zijn, dat hij de kinderwereld slechts droomend betreedt en de duizenden, die kinderen hebben, zich hardnekkig in hun groote-menschenwereld verschansen.

Hij zou graag naar huis willen gaan, er is nu toch niets belangrijks meer te wachten. Maar het is even negen uur en dus in strijd met de goede zeden om reeds te vertrekken. Hij neemt de kamer eens op, terwijl Van Swieten hem een lang verhaal doet, waarnaar hij niet luistert. Het is hier niet zonder smaak ingericht, eenigszins modern, maar niet te veel. Natuurlijk het werk van dat kalme vrouwtje, dat misschien niet heel belangrijk is, maar blijkbaar de deugd bezit van daarvoor ook niet te willen doorgaan. Daar kraken haar schreden in den corridor en tegelijkertijd gaat de bel over.

— Hé, onverwacht bezoek? vraagt Van Swieten, maar de gast heeft reeds een stemklank uit het trapgat herkend. Hij is daar blij om, vanwege de afwisseling, maar voelt geen diepere emotie. Fie daarentegen wel. Haar zuster heeft haar niets gezegd en nu aarzelt ze even bij het binnenkomen, zoo maar ongegeneerd met mantel aan en muts op. Niet dat iemand iets van haar gevoelens merkt, want ze vindt meteen den juisten toon.

— Hé, Lou, jij hier! Dat moet in de krant! Hoe gaat het?

— Dag, zusters! Uitstekend, hoor! Jou ook?...

Van Swieten heeft al zijn zintuigen gespannen. Een grapje kan echter geen kwaad.

— Fie, ik geloof, dat jij wist, dat Bongers hier zou zijn vanavond!

— Nee, ik wist 't niet, maar Lien misschien wel. Die is er waarschijnlijk expres om verkouden geworden vandaag, want anders waren we uitgegaan...

Zij zien kans, meer dan een uur met onbeteekenend gezwets zoek te brengen, hoewel zij gaarne over iets anders zouden spreken, of Bongers misschien maar zwijgen. De gastheer kijkt naar de pols van zijn schoonzuster, maar het horloge heeft zij niet aan. En hij zou graag over dien gouden cigarettenkoker spreken, maar als hij zich nu eens belachelijk maakt? Och, hij kan het niet laten, want als het werkelijk waar is, weet hij opeens veel meer. Het onderwerp biedt zich haast vanzelf aan. Van Swieten offreert den collega nog een sigaret uit het op tafel staande vaasje, maar deze zegt: — Kom, steek er nu eens een van mij op! — en haalt het bewuste étui te voorschijn. Fie let er niet op, die spreekt juist met haar zuster en dat komt Van Swieten eenigszins verdacht voor.

— Zeg, Fie, jij geeft aardig mooie cadeaux aan je patiënten!

— Waar heb je 't over?

— En dit dan?

En hij wijst naar den koker, dien Bongers in de hand houdt.

— Heb ik hem die gegeven? Hoe kom je daarbij? Laat eens kijken. O, wat een pracht ding...

— Ik heb een grapje gemaakt, zegt Bonger leukjes, maar Van Swieten krijgt een hoofd als vuur.

— Och, zie je wel, stamelt hij, ik dacht dadelijk, dat je me wat wijsmaakte...

— Is dat zoo erg?

— O nee, heelemaal niet, hoor! verzekert de goede man.

— Hm, een tamelijk flauwe mop, zegt Fie.

En daarover wil ze nog wel een woordje met hem wisselen, maar onder vier oogen natuurlijk. Zij kan niet gelooven, dat hij het ding zelf heeft gekocht en van wie zou hij het dan anders hebben gekregen dan van zijn straatsletje? Ja, en nu mag hij denken wat hij wil en dat ze zich aan hem opdringt, maar ze zal zorgen, gelijk met hem weg te gaan, want dit is niet louter een flauwe aardigheid van hem, maar een hoon voor haar.

— Ik moet nu heusch gaan, verklaart Bonger. Ik ga nog niet zoo laat naar bed en 't is al half elf.

— Gut! Al zoo laat! komt het uit Fie's mond, dan ga ik ook!

— Dan gaan jullie samen! glimlacht Van Swieten.

Fie zou hem graag iets naar het hoofd werpen, maar zij zegt hem slechts vriendelijk goeden nacht. Bonger uit de obligatoire bedankjes en dat hij het spel van Kareltje niet zal vergeten en, zeker, hij zal gauw weer eens terugkomen en nogmaals bedankt.

— Sta je daar te trappelen in de kou? vraagt hij Fie, die reeds beneden is. Nu zal hij weer wat moeten aanhooren...

— Ik heb 't niet koud, hoor! Ga je naar huis loopen?

— Ja, dat was m'n bedoeling.
— Als je 't goed vindt, ga ik zoover met je mee.
— Heel graag. Je weet, dat ik op je gezelschap ben gesteld. Geef me maar 'n arm.

Ze wil het weigeren, want ze is immers kwaad op hem, maar ze doet het toch.

— Al loopen we hier nu zoo innig, daar moet je nog niet uit afleiden, dat ik goed op je ben...

— Dat dacht ik ook niet. Ik begrijp wel, dat je me op dit late uur nog een afstraffing wil geven. Maar doe het vlug, alsjeblieft...

— Hou op met je aardigheden! Ik heb er meer dan genoeg van! Waarom moest je Jo wijsmaken, dat je dat cigarettentui van mij hebt gekregen?

— Toe nou, Fie, ik wou je verstandiger hebben. Die brave man hapt immers zoo gauw en zoo graag...

— Heeft er niets mee te maken! In de eerste plaats gaat ie daarover piekeren, vanwege het geld. En dan zoekt ie er natuurlijk iets achter van een verhouding tusschen ons...

— Is dat dan zoo vreeselijk? Ben je daar niet tegen bestand?

— Ik ben tegen veel bestand, maar daartegen niet! Het gemeene van de zaak is, dat het een cadeau is van je dierbare Fannie!

— Dierbaar is wel wat sterk uitgedrukt. Maar je bedoelt het goed...

— Je bent een Judas! valt ze uit en maakt haar arm los. Je zorgt, dat ik allerhande geduvel met m'n familie krijg en

dat om een ding, dat van hoerenloon is gekocht!...

— Ik wilde je heusch niet in moeilijkheden brengen en ik geloof ook niet, dat ik dat heb gedaan. Maar gebruik voortaan niet meer zulke sterke woorden. De kans, dat jij ook nog eens profiteert van op minder eerbare wijze verkregen geld is niet zoo klein. De vraag is trouwens of over 't algemeen geld niet op een met de moraal strijdige wijze wordt buitgemaakt...

— Wat niet weet, wat niet deert! Maar je praat weer om om de zaak heen! Voel je niet, dat het gemeen is om Jo zooiets voor te liegen?

— Nee, heusch niet. Maar ik voel wel iets anders: namelijk, dat jij erg geagiteerd bent en dat dit geval daar meer een aanloopje voor vormt dan de werkelijke oorzaak. Je wilt me met alle geweld serieus hebben, ofschoon jij zeker wel mocht weten, dat dat niet goed voor me is...

Ze pakt weer zijn arm, want het schuldbesef, dat zoo spoedig in een verliefd hart kan opstaan, kwelt haar.

— Ja, m'n lieve kind, gaat hij voort, het is nu eenmaal zoo, dat jij je door bepaalde gevoelens, die ik niet nader behoef te omschrijven, laat meesleepen. Daardoor wordt je natuurlijk inzicht vertroebeld. Ik geloof trouwens, dat ik je dat al eerder heb gezegd. Ik neem je niet kwalijk, dat je er niet door hebt geleerd, want ik ken geen mensch, die goedleersch is. Maar laat ik er niet langer omheen draaien. Het geval is eenvoudig zoo: je moet me niet als een normaal mensch beschouwen. Dat kan je misschien niet schelen, want je wilt me ook zoo wel hebben. Maar m'n abnormaliteit be-

staat nu eenmaal mede daarin, dat ik je gevoelens niet kan verdragen. Je mag me gerust voor egoïst uitmaken en jezelf ongelukkig noemen. Maar denk je dan, dat ik zoo gelukkig ben? Geloof me: dat van jou gaat eerder over dan dat van mij...

Hij is diep onder den indruk, want zijn woorden raken ook in hemzelf allerlei gevoelige plaatsen en in de donkere, stille straten is een mensch zoo eenzaam en verschijnt het leven zoo hopeloos en vergeefs.

— O nee, zegt Fie, en ze knelt zijn arm vast tegen haar lichaam, mijn liefde is niet voorbijgaand. Alles wat je zegt maakt mijn gevoel nog heviger...

— Is het dan niet verschrikkelijk dom van je om met me mee te loopen? Het is toch veel beter als we elkaar heelemaal niet meer zien. Ik heb dat eerst niet gewild en ik dacht ook niet, dat het noodig was, maar het is misschien toch zoo...

— Lou, voel je dan niet hoe vreeselijk het is, dat je daarmee hebt gespot tegenover een nul als m'n zwager? Ik ben niet verzuurd, al word ik oud, maar zoo'n grap.

— Ach, als je 't zoo ernstig opneemt, dan is het ook wel erg en dan spijt het me, dat ik het heb gedaan. Dan heb ik toch gelijk, dat we elkaar niet meer moeten zien en ook niet over elkaar spreken... Ik vind je een bijzondere vrouw en, zonder zelfverheffing, ik hoop, dat je nog eens een man vindt, die je evenzeer zal waardeeren als ik...

— Platonische waardeering! Al beweer je dan, dat je abnormaal bent, je bent toch een man! Ik dacht het tenminste, maar ik twijfel daar ook aan, want je hebt het me nog nooit

laten blijken. Ben ik dan zoo onaantrekkelijk in jouw oog(en)?...

— Fie! roept hij uit en zijn stem beeft en hij houdt haar plotseling staande.

Maar ze lacht schamper en trekt hem voort.

— Je hebt me toch niet als een engel beschouwd? Och ja, van jou kun je alles verwachten, met je perverse voorkeur voor sloeries...

— Fie, ga niet zoo door, want dan loop ik niet verder met je! Ben je nu al vergeten, hoe je je zooeven over Fannie hebt uitgelaten?

— Nee, ik weet niet meer wat ik heb gezegd en het kan me niet schelen ook! Ik weet alleen maar, dat ik van je hou en dat je me versmaadt!

— Aha! Gekrenkte vrouwelijke trots. Ofschoon ik je, zoodra ik je heb gezien, vertelde, dat ik onder je bekoring was. Maar daarvoor alléén achtte ik je te goed...

— Ach God, was je maar niet zoo omzichtig! Ondanks al je gepieker, begrijp je niets van een vrouw! Van mij heb je zeker niets begrepen!

— We gissen altijd maar, zegt hij, om iets uit te stellen, dat hij toch onweerhoudbaar voelt aankomen.

Want Fie grijpt hem beet, zonder op iets of iemand te letten en kust hem onstuimig.

— Niets kan me meer schelen! fluistert ze heet. Neem me mee!...

Zijn bloed slaat in groote golven door zijn lichaam en hij bedenkt nog even, dat de scheiding des te smartelijker zal

zijn. Maar geen overwegingen baten meer, want haar begeerte is op hem overgeslagen. En dan gaan zij met stille schreden langs de gangen en trappen van zijn woning. Fie weent en kreunt van ondragelijke liefde en hartstocht en streelt zijn hoofd en armen en zijn lichaam en kust hem, kust hem eindeloos. En hij heeft reeds dikwijls met dierlijke vrouwen verkeerd, maar met geen die zoo zuiver was en zoo wanhopig in haar animaliteit. Hoe zou het ook anders kunnen, want nog nooit heeft een man haar bezeten en zij weet, dat zij dezen eersten haar hart en haar lichaam aanbiedt, evenzeer om haar te verheffen als om haar te vernietigen.

Na uren vinden zij zich weder als moede, gebroken menschen. Hij voelt geen verheugenis om wat er is geschied, maar zij laat nauwelijks een gedachte tot zich doordringen, zonder zich echter ongelukkig te voelen. Dan kleedt zij zich langzaam aan, bij het schemerlampje, en hij doet hetzelfde. En het doet hem leed, haar prachtig lichaam te zien, dat voor iets edelers moet zijn geschapen dan voor den zinneloozen roes, waaruit zij zijn opgestaan. Er wordt bijna geen woord tusschen hen gesproken. Buiten roept hij een taxi aan en dan rijden zij naar haar huis.

— Blijf maar zitten, ik kom er wel uit, zegt ze voor het uitstappen.

Ze slaat haar armen om zijn hals, kust hem innig en wenscht hem wel te rusten.

— Wel te rusten, Fie, antwoordt hij.

En reeds een kwartier later ligt hij in diepen slaap, omdat hij zoo doodelijk vermoeid is.

XVIII.

Nu, in de volle zekerheid dat zij waard is te worden bemind, kan Fie haar minneleed met iets meer gerustheid dragen. Het bewustzijn van met den geliefde, behalve door de stormen van hart en geest, ook door die van het fysieke heil te zijn gegaan, geeft haar een gevoel van grootere vastheid in het leven. Want er is veel waarmee zij den spot kan drijven, maar niet met haar behoefte aan geloof in zichzelf. Hij waardeert haar, neen, dat woord is te conventioneel, te laf — hij heeft haar lief, maar hij durft het zich niet beken-
nen, nog niet...

Bonger zou liefst het avontuur uit zijn herinnering bannen, want wanneer hij eraan denkt, komt het hem voor, dat zijn lichaam met bloedende wonden is overdekt. Nog voelt hij iederen kus, ieder streelend en koesterend gebaar van haar, maar als pijn, als een aanranding, een openscheuren van zijn geheimste wezen. Geen teederheid, geen liefde, niemand heeft zich te wagen in de zwarte spelonk van zijn leven... Maar de van bemoeizucht en drift tot indringen en omwoelen haast krankzinnige wereld is hem in de persoon van deze vrouw op het lijf gesprongen en hij heeft niet de kracht gehad, zich te verweren.

Hoe hij den dag doorleeft, weet hij niet, maar hij moet teruggetrokken zijn dan ooit en toch voortdurend levend in de angst, dat men hem zal aanranden. En eenzaam in zijn kamer verbergt hij het hoofd in de handen, om geen licht en ruimte te zien, maar desondanks kreunt hij telkens: — Nu ben ik overgeleverd aan de wolven, nu ben ik overgeleverd aan de wolven... En soms smeekt hij: — Geen teederheid, om godswil, geen teederheid... En later weer: — Het is niet waar, ik heb nog niet alles verloren, maar ik weet niet wat het is dat ik nog bezit...

O, slaap, voer hem mee op je donkere, wijde meren, dompel zijn brandend hart in de koelte der bewusteloosheid, laat hem geluidloos wegvallen in de eeuwigheid, als een uitgebluscht atoom...

Maar zijn vitaliteit is nog niet aan haar einde, want reeds den volgenden morgen bij het ontwaken ziet hij helder den nieuwen koers voor zich. Een absolute eenzaamheid betrachten, maar niet die van den door het leven belaagden scepticus, die alle bruggen tot hemel en aarde achter zich heeft verbrand en wiens eigen bestaan een wanklank is in de wereld zijner meditatie. O neen, dat is het deel van hen die vreezen te worden geschonden. Maar wie uit elke porie heeft gebloed, wie bij elke beweging der gedachten voor het groote vuur der vertwijfeling komt te staan, moet teruggaan tot die klare, diepe bronnen, waaraan het leven eenmaal in ongegreptheid is ontvloed. Het is zoo eenvoudig en hoe hevig moet hij zijn geschokt, dat hij deze troostrijke wetenschap kon vergeten. Een tweede jeugd, hij moet het zich nog eens

herhalen, een tweede jeugd, die in haar heldere primitiviteit alle bezwaarlijkheden van het leven oplost. Niets vergeten of verdringen, noch lijden, noch vreugde, maar alles versmelten tot een kinderlijke harmonie, die zingende het hart vervult en de wereld. Ach, dit geluk, dat tot tranen roert bij eenzame overdenking en dat het gelaat open maakt en de lippen los tegenover anderen...

Daardoor komt het, dat Van Swieten hem gisteren nog beschouwde als te zijn teruggevallen in zijn oude gewoonten, maar reeds heden verbaasd is om zijn bescheiden wellevendheid. Nu kan hij weer met Bonger praten over Kareltje en andere zaken, die hem na aan het hart liggen. Zoo heel dom is Van Swieten nu ook weer niet, want hij is ervan overtuigd, dat er iets tusschen Bonger en zijn schoonzuster is voorgevallen. Hij zou er zoo graag achter komen en hij weet er zoo weinig van, eigenlijk heelemaal niets.

Het geluk is nu met Fie, want reeds op Donderdag wordt weer haar hulp als verpleegster ingeroepen, dank zij de voorpraak van haar vriendin. Zij maakt zich gereed en schrijft snel het briefje aan Bonger, dat zij reeds eenige dagen had willen schrijven, maar waarvoor zij nu pas den vorm heeft gevonden. Dan stapt ze op de fiets, post het briefje en rijdt nog even bij haar zuster aan, om haar de goede tijding mede te deelen.

Des avonds brengt het meisje Bonger den brief en hij opent hem zonder emotie, ofschoon hij ziet van wie het epistel afkomstig is.

Een paar woorden slechts:

Lieve Lou, gaat het goed met je? Ik heb juist weer een karwei gekregen en ga er nu heen. Ik schrijf je dit, omdat er nog een afspraak liep, dat ik Zaterdagmiddag met Kareltje bij je zou komen. Dat kan nu natuurlijk niet — en dat vind ik niet erg. Ik was toch al van plan, een uitvlucht te zoeken. Gek dit te schrijven, hè? Wil je Kareltje op bezoek hebben, spreek er dan met Jo over. Houd je goed, lieve jongen.
Je FIE.

Hoe wijs van haar, dat ze niet wilde komen! En hij was die afspraak glad vergeten, ofschoon hij er Dinsdagavond nog aan dacht. Wil hij het kereltje op visite hebben? Hij kijkt naar het schrijfgerei, dat voor hem ligt. Daarin is zijn heele wereld besloten. En hij vreest, dat de omgang met kinderen in de realiteit op zijn omgang met kinderen in de verbeelding storend kan werken. Op het terrein der phantasie is hij meester, op dat van het leven slechts een pion. Maar hij voelt zich aangetrokken tot het begaafde kind.

Aan tafel vertelt Trees haar man het nieuws aangaande Fie. Hij is daar zeer blij om, want het scheelt weer zooveel op zijn budget voor schoonmama.

— Hoe moet dat nu Zaterdag? vraagt Kareltje. Tante Fie zou me meenemen naar meneer Bongers.

— Dan ga je een volgenden keer, antwoordt zijn moeder rustig.

— Nee, ik wil Zaterdag gaan en dan ga ik wel alleen!

— Dat kan wel wachten, meent zijn vader. Ik weet heele-

maal niet, of meneer Bonger er op gesteld is, een heelen middag alleen met een kleinen jongen te zijn.

— O, vast wel, vader!

— Nee, daar komt niets van. Ik zal 't hem morgen wel zeggen!

— Misschien wil hij hier komen, bemiddelt Trees, die ziet, dat Kareltje op 't punt staat in snikken uit te barsten. Hij houdt blijkbaar onbegrijpelijk veel van dien man en waarom wil Jo hem nu weer dat plezier ontnemen?

— Hier komen? Onzin! valt Van Swieten uit, die een weigering vreest. Hij zal er zeker weinig voor voelen, voor kindermisje te spelen. Je moet niet denken, dat iemand je als zijn gelijke beschouwt, omdat je aardig teekent en piano speelt...

Hij kan voortgaan zoolang hij wil, maar Kareltje luistert niet meer naar wat voor hem een aaneenschakeling van wanbegrippen is en snikt zijn leed luidkeels uit. Dat ergert zijn vader in hooge mate. Wat drommel! Moet die jongen zoo hechten aan een wildvreemd mensch. En nog wel een half-krankzinnige, die op zijn ontvankelijk gemoed misschien een funesten invloed zal uitoefenen! Daarom moet Kareltje op slag naar bed, want dat gehuil verstoort den maaltijd.

Maar boven fluistert zijn moeder hem in, dat hij maar niet meer moet schreien, omdat hij vast en zeker Zaterdag bij meneer Bonger op bezoek zal gaan. Kareltje valt haar om den hals en vraagt haar hoe dat mogelijk is.

— O, heel eenvoudig, verzekert Trees, dat zul je morgen wel zien.

De onschuldige Bonger vermoedt natuurlijk niets van al dit geharrewar. Den heelen ochtend komt de zaak niet ter sprake. Er is veel te doen en Van Swieten stelt het onderwerp ook liever uit tot het kofffieur.

— Ziezoo, nu zal ik 't je zeggen, spreekt Trees, als Karel-tje na twaalfen is thuisgekomen. Je belt meneer Bonger even naar kantoor op. Eenvoudig of niet?

— En als vader nu eens aan de telefoon komt? Ze zitten toch bij elkaar?

Maar dat maakt die handige moeder ook in orde. Ze belt op en als de juffrouw antwoord geeft, vraagt ze kamer 23, maar meneer Bonger moet vooral zelf aan het toestel komen en eerder mag ze niet doorgeven. Daar heeft die juffrouw even plezier om, want ze vermoedt een afspraakje, dat voor Van Swieten geheim moet blijven. Ze voldoet er dus gaarne aan en als ze er zeker van is, dat Bonger voor het toestel staat, geeft ze de verbinding door.

— Aisjeblieft! zegt Trees tegen Karel-tje en geeft den hoorn aan hem over.

— Meneer Bonger? vraagt hij met zijn hooge kinderstem.

— Ja, m'n jongen, hier ben ik, antwoordt Bonger, direct begrijpend, dat hier een kleine intrige buiten Van Swieten om is gesponnen.

— Mag ik Zaterdag bij U komen? Vader wou het niet hebben, omdat tante Fie niet mee kan...

— Zoo? zegt Bonger glimlachend. Kom jij maar, hoor! Ik zal het echt prettig vinden! Tot morgen dus!

Kareltje valt jubelend zijn moeder om den hals, terwijl Van Swieten hoogst verbaasd zijn collega aankijkt.

— Wat beteekent dat? vraagt hij, als de ander zonder iets te zeggen zijn kopje koffie weer opneemt.

— Sinds wanneer moet ik verantwoording afleggen van m'n particuliere gesprekken?

Bonger wil hem even in 't ootje nemen, maar dat gaat niet goed, omdat Van Swieten zich danig opwindt.

— Doe nou niet zoo onnoozel! Ik heb het al lang door! Jij moest vooral aan de telefoon komen, omdat mijn zoon er was. Dat is een ongeloofelijke brutaliteit! Ik zal 'm eens even mores leeren!

En hij loopt naar het toestel, blijkbaar om zich met den opstandige in verbinding te stellen.

— Toe nou, zegt Bonger opstaande, ga nou geen onwijze dingen doen. Ik ben wel geen vader, maar ik kan me niet voorstellen, dat zooiets een halsmisdaad is.

— Ik vind het ongehoord! Niet alleen tegenover mij, maar ook tegenover jou! Wat is dat voor een opdringerige manier van doen!

— Ik beschouw het heelemaal niet als zoodanig, verklaart Bonger kalm. De jongen heeft blijkbaar heel erg op dat bezoek gevestigd en waarom zou hij nu zijn zin niet mogen hebben?

— Ben je er dan op gesteld om een heelen middag met een kind opgescheept te zijn?

— Dat was immers afspraak!

— Nietwaar. Fie zou meekomen...

— Dat maakt toch weinig verschil. Het ging om Kareltje. Of dacht je, dat ik, wanneer ik Fie wil ontvangen, daarbij de aanwezigheid van een kind vereischt acht?

Hij lacht even en Van Swieten legt radeloos het hoofd in de hand. Hoe kan zoo'n onnoozel voorval hem zoo opwinden? Maar is zijn gezag niet op listige wijze belachelijk gemaakt en ondermijnd? Daar heeft Trees ook de hand in, dat lijdt geen twijfel.

— Ik ben er nog niet zeker van, dat ik mijn toestemming zal geven, zegt hij. Daar moet nog een hartig woordje over worden gesproken!

Wat een stompzinnige wreedheid! denkt Bongor. Gewetste ijdelheid en nieuwsgierigheid en nog veel meer hinderen dezen man. Maar als hij aan het jonge, van verlangen trillende stemmetje van den kleinen baas denkt, kan hij niet passief blijven. En daarom stelt hij Van Swieten voor, het geval nog eens rustig met hem te bespreken. Na veel heen en weer gepraat betoont Van Swieten zich dan grootmoedig. Hij zal door de vingers zien. Vreemd dat Bongor zich zoo voor het kind in de bres stelt, zij het dan op afkeurenswaardige wijze. Maar hoe zou hij ook iets van kinderen kunnen weten? Hij voelt zich onbehagelijk, het komt hem voor, dat Bongers ongedisciplineerde natuur de goede verhoudingen in zijn gezin verstoort. Maar heeft hij, Van Swieten, niet zelf sinds jaren toenadering tot hem gezocht? Ziehier het resultaat: ontevredenheid in hem, den vader, misschien een hopelooze liefde in het hart van Fie, zijn lieve schoonzuster, een onverklaarbare genegenheid van zijn zoon voor den vreemde, waar-

uit mogelijk een blijvende verwijdering tusschen vader en zoon kan ontstaan, een samenspanning tusschen Trees en Kareltje, met als gevolg een publieke aanranding van zijn gezag als vader. Het is een droeve reeks, die hem, den goeden burgerman, neerslachtig stemt.

's Avonds uit zich zijn neerslachtigheid in fel fulmineeren tegen Trees, die zich echter niets laat zeggen en scherpe antwoorden geeft. Zij verliest de beheersching over haar zenuwen niet gauw, die stumper van een man des te eerder. Het is een ongeluk, waarvan het kind de dupe zou kunnen worden, want die krijgt een duchtig pak voor zijn broekje, om hem te leeren, dat hij heel ondeugend is geweest. De jongen geeft geen kik en hij heeft ook geen reden tot huilen, want het begeerde bezoek gaat door. Als Trees later, om het eenigszins goed te maken, stilletjes aan zijn bedje komt, vraagt ze:

- Heb je soms pijn, Kareltje?
- O, dat is alweer over, antwoordt hij rustig.
- Je moet maar denken: vader meent het niet kwaad met je. Maar hij kan z'n zenuwen niet altijd in bedwang houden.
- Dat weet ik al lang, zegt het kind. Maar dat is voor hem waarschijnlijk erger dan voor mij...

XIX.

Bonger is inderdaad zeer verheugd met het bezoek. Want hij weet geen ander middel, om dezen middag aan zijn creatieve driften te ontkomen en hij heeft beslist eenige verpoozing noodig. Naar Fannie wil hij niet gaan, want sinds de ervaring met Fie voelt hij angst bij iedere gedachte aan sexueelen omgang. In het verkeer met het kind behoeft hij tenminste niet voor burgerlijke of crapuleuse pathetiek te vreezen.

— Hoe laat moet ik hem weer komen halen? vraagt het dienstmeisje, dat den jongen om twee uur heeft gebracht.

— Ja, dat moet jij me vertellen, zegt hij tegen Karelkje, die hem dadelijk in de armen is gevlogen. Als je bij me blijft eten, zal ik je daarna thuis brengen, dus voor achten.

— Heerlijk! juicht het kind. Ik blijf hier eten!

Zoo is het dan afgesproken en nu hoeft niemand thuis zich ongerust te maken, althans aangaande Karelkjes thuiskomst.

— Mag ik oom Lou zeggen? is het eerste wat hij vraagt.

— Zeker mag je dat. Hoe ken je m'n naam zoo goed?

— Van tante Fie natuurlijk. Die houdt erg veel van je...

— Zoo zoo, wat jij al niet weet! Dat heeft ze je zeker verteld!

— O nee, dat hoeft ze me niet te vertellen. Dat merk ik zoo wel!

Och, wat heeft oom Lou zich voor hem uitgesloofd! Er staat een flesch limonadesiroop op tafel en er zijn zuurtjes en koekjes.

— Waarom heb je dat gedaan, oom? Ik vind het verschrikkelijk lief van je, maar je had het toch niet moeten doen...

— Snoep je dan niet graag?

— Nou, vast wel! Maar ik ben toch eigenlijk meer om de verhaaltjes hier gekomen.

— Dus je hebt er maar op gerekend, dat ik hier verhaaltjes ga zitten vertellen. Ik heb je toch immers den vorigen keer verteld van dat vestzakje, waar een gaatje in zit...

— O, dat is al lang weer gemaakt! Je hebt alweer verhaaltjes bij de vleet!

Bonger ligt gemakzuchtig in den fauteuil en de jongen zit zuurtjes knabbelend naast hem op de leuning.

— Nu moet jij me toch eens vertellen, hoe je weet, dat ik zooveel verhaaltjes heb!

— Dat zie ik in je oogen! antwoordt Kareltje. Ben je er kwaad om, dat ik het zeg?

Is dit kind helderziende? Ook de oogen van den jongen zijn anders dan die van andere kinderen, zekerder dan de kinderoogen, die Bonger in zijn verbeelding voor zich ziet. Die zijn meestal open en lachend, maar zelfs als ze weenen, is hun tranenfloers een waas van het paradijs. Waarschijnlijk doordat de jongen gewoonlijk zoo levendig is, ziet Bonger

nu pas, dat zijn gelaatsuitdrukking eerder melancholisch dan vroolijk is.

— Nee, antwoordt hij na eenig peinzen, waarom zou ik kwaad op je zijn? Ik had het alleen niet verwacht, maar dat komt door mijn domheid. Je mag overigens tegen mij alles zeggen wat je wil...

Hij voelt hoe onpaedagogisch hij handelt. Het is hem er absoluut niet om begonnen, het gezag van den vader aan te tasten, maar hij kon toch niet nalaten, dit te zeggen.

— Hè, vertel nu een verhaaltje, dan kunnen we daarna veel prettiger spreken...

— Goed, zegt Bonger, maar ik heb een paar verhaaltjes op papier. Zoo kan ik ze veiliger bewaren dan in m'n vestzakje, weet je? Wil je nog eens de geschiedenis hooren van den dikken koning? Maar hij is in dien tusschentijd nog wat dikker geworden — niet de koning, maar het verhaal.

— O ja, heerlijk! roept de jongen en dan gaat hij op een stoel vlak tegenover Bonger zitten, opdat deze de handen vrij heeft om voor te lezen.

Zij hebben beiden groote pret om het geval en de auteur begrijpt zelf niet, hoe hij zoo iets aardigs heeft kunnen bedenken. Ben ik daar nog toe in staat? vraagt hij zich onder het lezen af. Ik leef zoo snel...

— Oom Lou, het was eenig! roept Karelkje uit, als de vertelling gedaan is. Mag ik van dien dikken koning een plaatje maken?

Daar is natuurlijk geen bezwaar tegen en terwijl de jongen op een zuurtje zuigt, teekent hij den vraatzuchtigen monarch.

Bonger legt het teekeningetje als een reliquie tusschen zijn papieren.

Daarna leest hij nog zijn verhaal voor van de kinderen en den ooievaar, die moest overwinteren. Dat vindt Kareltje blijkbaar zeer mooi, want hij is er erg van onder den indruk en kan de eerste oogenblikken, nadat Bonger heeft geëindigd, niet spreken. De jongen pakt de handen van den man en drukt ze lang, als om hem te bedanken. Bonger voelt zich eenigszins confuus, ofschoon het slechts een kind betreft. Maar het is misschien dan toch waar, dat anderen iets aan zijn verzinsels hebben.

— O, wat is dat mooi! zegt Kareltje, op zijn schoot zittend.

— Wat vind je er dan zoo mooi aan?

— Alles! Het is zoo echt goed en de natuurbeschrijvingen zijn zoo prachtig. Het moet heerlijk zijn om zoo te kunnen schrijven...

— Je hoeft me anders niet te benijden, jongen. Ik kan teekenen noch piano spelen.

— Och, ik weet eigenlijk niet, of het zoo benijdenswaardig is om die dingen te kunnen...

— Wat is dat? Ik dacht, dat er voor jou bijna niets anders bestaat!

— Dat is waar en ik vind het ook wel heerlijk. Maar als je zooiets kan, heb je het veel moeilijker dan andere mensen...

Bonger kijkt in de open, ernstige oogen van het kind. Waar is het frissche, uitbundige jochie gebleven? Hij weet

niet goed, hoe hij zich hiertegenover moet gedragen.

— Ik hield je voor een opgewekten jongen, zegt hij. Moet je nu werkelijk zoo ernstig doen? Daar zul je later nog gelegenheid te over toe hebben...

— O, dat weet ik heel goed. En daarom ben ik altijd heel vroolijk en doe met de andere jongens mee. Ik zou liever heelemaal geen groot mensch worden...

Met zachte stem, het hoofd tegen Bongers borst gevlijd, zegt hij dit en de ander voelt zich heftig bewogen. Dwingt dit kind zich tot vreugde, als zooveel moede, vertwijfelde volwassenen? Is het uitverkoren om die vreeselijke sensatie te ondergaan, die op alle kinderen slechts een enkelen wordt gegeven: dat dit de tijd van de jeugd is en dat die snel, al te snel voorbijgaat? Maar wat is er in zulke kinderlevens over van het onbevangene, het heldere en frissche, waartoe hij elken avond voor zijn schrijftafel indroomt? En zijn eigen gevoel van een tweede jeugd, hoe kan het stand houden onder deze bekentenis? Maar hij bedwingt zijn ontroering en zegt:

— Hoe weet je dat nu, Kareltje? Als je ouder wordt, krijg je weer een heel ander inzicht in de dingen.

— Dat moet je niet zeggen, oom Lou. Ik word altijd zoo klein gehouden en ik zal natuurlijk nog wel veranderen, maar er is een heeleboel, dat ik al voor m'n heele leven weet...

Bonger kan zijn ooren niet gelooven. Wie zou er een vermoeden van hebben, dat het ventje zich zoo kan uitlaten?

— Oom Lou, je begrijpt me toch? Je bent de eenige, die me begrijpt!

— Hoe weet je dat?

— Omdat je geen echt groot mensch bent! Dat kan ik merken als je spreekt... Ik houd alleen van moeder en van jou...

— En tante Fie?...

— Och, die is wel erg lief, maar ik houd pas van iemand, als ik 'm niet wil missen... Vind je me eigenwijs, oom Lou? Ben je kwaad op me?

— Maar, beste, jongen, waarom zou ik kwaad op je zijn? Ik vind het alleen heel verkeerd, dat je zooveel van me houdt. Je bent heusch nog te klein, anders zou ik je uitleggen, waarom ik heelemaal niet zoo waardig ben om bemind te worden.

— O nee, daar ben ik niet te klein voor en het is ook niet waar! Je denkt het maar, omdat er misschien nooit iemand van je heeft gehouden!

Bonger glimlacht om deze diepe wijsheid, maar hij voelt zich evenzeer in staat om te weenen.

— Je vergist je toch heusch, Kareltje! Er zijn misschien nog wel meer menschen, die iets voor me voelen. Ik heb ook een moeder gehad...

Kareltje kijkt bedroefd. — Zal ik maar naar huis gaan?

— Kom nou! Moet ik je nog eens zeggen, dat ik niet kwaad op je ben en het ook niet word?

Door de vreemde uitingen van het kind voelt hij zich los van alle zekerheden. Wat is leeftijd? Wat is ervaring? Alles is door elkaar geworpen en hij kan zich niet begrijpen, wat dit wonderlijke kereltje van hem, pooveren, onbeteekenenden dwaas, wil. Hij staat immers met evenveel onbegrip tegenover deze verschijnselen als ieder ander.

— Je bent zoo goed, oom Lou, zegt Kareltje. Je weet het zelf niet, maar het is toch waar. Ik voel me zoo verschrikkelijk eenzaam. Meneer Schoemakers, m'n muziekleeraar, noemt me altijd het wonderkind en hij denkt, dat ik daar erg blij mee ben, maar ik ben er heelemaal niet blij mee. De andere jongens hebben het veel gemakkelijker...

Bonger voelt zich steeds zwakker worden onder den last van deze bekentenissen. Hoe kostbaar is dit kind op zijn schoot, en hoe kwetsbaar... Hij sluit zijn armen dicht om hem heen, als om hem te beveiligen tegen de talloze gevaren, die hem bedreigen. Een ijdel gebaar, want de gebeurtenissen zullen hun loop nemen en die beteekenen voor dit kind een leven van veel pijn. Hij kust hem dan en er druppen tranen uit zijn oogen, maar niet alleen van liefde. De angst is misschien even groot in hem, want hij mag deze aanhankelijkheid en deze aandoeningen niet ondergaan. Hij heeft zich laten meevoeren op een weg, waarop zijn beenen hem niet kunnen dragen. Maar hoe kan hij dit tegen het kind zeggen? Toch zal Bonger die wreedheid moeten begaan.

— Luister eens, Kareltje... Je zegt, dat je heel veel van me houdt en ik houd ook veel van jou. Nu wou je zeker graag geregeld bij me komen...

— Kan dat dan niet? vraagt het kind angstig.

— Schrik niet, want het kan toch niet zoo erg zijn, wat ik je vertel... Je bent zoo'n bijzonder verstandige jongen, dan moet je me ook volkomen begrijpen... Je weet misschien, dat je vader al jaren lang moeite heeft gedaan, om me eens bij jullie thuis te krijgen. Van de week heb ik voor 't eerst aan

zijn uitnoodiging gevolg gegeven, maar ik deed het alleen om jouw pianospel te hooren. Nu zie ik, dat ik er niet goed aan heb gedaan...

— Ik begrijp het! roept Kareltje uit. Je bent bang en daarom wil je ook niet met tante Fie trouwen...

Bonger schrikt om die angstige helderziendheid van het kind en het verward zijn gedachten, zoodat hij bijna niet kan verder spreken.

— Ja, zegt hij zachtjes, zoo is het... Zie je nu ook in, waarom ik niet geregeld met je kan omgaan? Dat is geen gebrek aan liefde, misschien eerder een teveel. Maar jij bent zoo'n heel bijzonder kind en dat maakt me erg overstuur... Kinderachtig, niet?

— O nee, antwoordt de jongen, ik begrijp het wel. Ik denk ook wel eens, als moeder of iemand anders lief voor me is, dat ik het niet waard ben...

— Vind je het dus niet erg, als we vandaag voorgoed afscheid van elkaar nemen?...

— Wat geeft het of ik het zeg, oom Lou? Het kan nu eenmaal niet anders. En ik heb me altijd eenzaam gevoeld en dus zal ik het verder ook wel kunnen...

Hoe eenvoudig zijn deze woorden, waarin het kind van een sterk begeerde en nauwelijks verworven vriendschap afstand doet. Hoe dapper, oogenschiijnlijk althans, schikt hij zich in het noodlot, dat het verkeer tusschen overgevoelige menschen onmogelijk maakt. Maar wie weet hoe diep zijn innerlijke reactie op dit voorval is en Bonger rekent het zich als een groot misdrijf aan, schade in dezen gevoeligen knaap

te hebben aangericht. Van welke treurige omstandigheden is hij het product, dat hem geen oogenblik van onbekommerd genieten kan worden geschonken... Armoede en ziekte zijn afschuwelijk — maar dit is levensarmoede, dit is geestes-ziekte...

Kareltje spreekt het uit, maar Bonger verwondert zich er niet meer over, want hij weet nu, dat hij van dezen jongen alles kan verwachten.

— Het zou beter zijn, oom Lou, wanneer menschen als wij heelemaal niet geboren werden...

— Maar, m'n jongen, zeg toch niet zulke vreeselijke dingen! Je hebt nog een lang groeiproces voor je. Ik heb zelf ook als kind van die sombere gedachten gehad, maar ik ben toch veel sterker gebleken dan ik toen kon vermoeden...

Het begint al schemerig te worden buiten en ook in de kamer. Bonger zou liefst wat blijven soezen, vooral niet denken, maar heel kalm zijn. Kareltje echter vraagt hem of hij het licht wil opsteken. Ongetwijfeld is hij te neerslachtig en daarom wil hij wat opvroolijking. Misschien is het kind nog nooit zoo geweest en is het zijn, Bongers, schuld, dat hij tot deze diepten is afgedaald. Wie weet hoeveel hen beiden blijft bespaard door verdere absolute scheiding. Het kind zeer zeker... Dat denkt hij ook hierom, omdat Kareltje, zoodra de lamp op is, bedrijvig wordt en gaat neuzen op de boekenplanken. Dra is hij in het beschouwen van platen verdiept. En Bonger concludeert hieruit, dat hij niets van het kind heeft begrepen. Nu lacht hij alweer hartelijk om een grappige voorstelling en vraagt zijn gastheer, of hij dat ge-

valletje ook niet aardig vindt.

— Jawel, antwoordt deze, maar zoo flauwtjes, dat Karel-tje hem met aandacht aankijkt.

— Oom Lou, zegt hij dan, het is verkeerd, dat we zoo met elkaar hebben gesproken. Nu merk ik pas, dat je er niet tegen kan...

Bonger is beschaamd, omdat een kind hem zijn zwakheid toont, maar hij antwoordt:

— Nu ja, dat weet je toch al. Jij bent nog zoo jong, jij kan je makkelijker over de dingen heenzetten...

— Zoolang ik het kan, moet ik het ook doen. Moeder zou er immers vreeselijk verdrietig om zijn, als me iets overkwam... Zal ik nu toch maar weggaan, oom Lou? Hinder ik je niet?

— Welnee, lieve jongen. En we gaan nu trouwens gauw eten...

Hoeveel zou hij nog kunnen leeren van het kind — als hij maar iets kon leeren... Die sombere uitingen heeft hij hem door zijn verhaaltjes en door zijn uiterlijk ontlokt. Kareltje voelt zoo nauwkeurig aan en hij is misschien van nature heel anders. Misschien ook heeft Bonger er een heel verkeerden uitleg aan gegeven. Hij stelt geen vertrouwen meer in zichzelf, het weinige wat hij nog als zeker beschouwde, is nu ook omvergeworpen en er rest niets dan chaos, dat van ouds bekende gevoel van af- en aanvloeiende wanhoop, als een trage, grijze zee, dat hem misselijk maakt. Hij zal zeer radicaal te werk moeten gaan, wil hij dezen toestand, dien hij reeds definitief voorbij waande, weer te boven komen.

Een wereld in fossielen staat — maar hij wil en zal niet meer aan dien waanzin ten prooi vallen!

Kareltje kijkt op, maar zegt niets en oom Lou heeft trouwens de oogen gesloten. De jongen verlangt er nu zelfs naar om weg te gaan, want als hij lang hier blijft, zal alles wat hij onder den invloed van de zwaarmoedige oogen van oom Lou heeft gezegd, hem al te zeer bijblijven. Misschien zou dat zoo erg niet zijn en hij houdt ook heel veel van oom Lou en heeft erg medelijden met hem, maar zijn moeder is zacht en rustig en kalm en hij is dan toch maar liever bij haar. Om zich aan zijn sombere gedachten wat te onttrekken, bladert hij maar verder in zijn boek en teekent ook wat en zoo gaat de tijd voorbij.

Liesje komt vragen of ze beneden komen eten of dat het hier moet worden gedekt.

— Wat wil je? vraagt Bonger den jongen.

— Als jij 't goed vindt, beneden. Den vorigen keer heb ik hier gegeten, dan is 't weer iets anders...

Maar Bonger laat zich niets wijsmaken. Hij begrijpt nu, dat Kareltje zich aan zijn gezelschap wil onttrekken. En hij zou daar slechts verheugd om kunnen zijn, als hij maar niet vreesde, dat deze weinige uren den jongen blijvende schade hebben gedaan. Maar hij heeft alle reden om aan de juistheid van deze veronderstelling te twijfelen, als hij Kareltje aan tafel waarneemt. Het kind toont zich uitbundig verheugd om alles, de omgeving, de spijzen en mevrouw Rijnders, die dan ook heel lief voor hem is. Maar Bonger voelt zich helaas niet in staat om een eenigszins sociale houding aan te nemen en

daarom zegt hij maar, dat hij hoofdpijn heeft.

— Heb je het zoo bont gemaakt vanmiddag? vraagt mevrouw aan Kareltje. Dat wil ik toch niet gelooven...

— Welnee, glimlacht Bonger, die hoofdpijn komt waarschijnlijk door het weer. Hij is heel erg lief...

— Dat gelooft mevrouw toch niet! verklaart Kareltje. Ze heeft net al gezegd, dat ik er zoo ondeugend uitzie!

— Dat was maar een grapje, hoor!

— O, maar dan bent U ondeugend geweest...

En zoo blijven ze voortdurend aan 't babbelen. Mevrouw Rijnders heeft een gelukkig uurtje, want het is een ware verkwikking, eens zoo'n kleinen, bijdehanden rekel aan tafel te hebben. Ten slotte doet hij haar bijna tranen van dankbaarheid storten, omdat hij na afloop van den maaltijd haar portret teekent. Het heeft een sprekende gelijkenis en ze zal het laten inlijsten en een eereplaatsje aan den wand geven.

— Ja, het is heel mooi, zegt Bonger, maar hij heeft nauwelijks oog voor de teekening, want het project van een nieuw verhaal werkt in hem en er kan ook geen andere redding voor hem zijn dan in de verbeelding, die jeugd en schoonheid doet openbloeien.

Daarna zijn zij samen nog even op zijn kamer.

— Ik ben erg dankbaar voor alles, oom Lou, zegt Kareltje.

— Kom, jongen, je hoeft zulke dingen tegen mij heusch niet te zeggen!

— Maar ik meen het, echt waar! Ik zal het nooit vergeten en ik zal altijd naar je blijven verlangen...

Bonger glimlacht. — Maar het spijt je nu toch niet, dat je weggaat...

— Ik ben nu zoo moe. Maar ik weet zeker, dat ik heel gauw weer bij je zou willen zijn.

Dan gaan ze samen per tram naar zijn huis. Als ze door de laatste donkere straten loopen, zegt Kareltje nog:

— Ik vind het zoo verschrikkelijk, oom Lou, dat we elkaar niet meer zullen zien. Maar het is voor jou misschien nog erger dan voor mij...

En weer voelt de man zich beschaamd, maar hij weet niets te antwoorden, hij kan haast niet meer spreken. Het beste is dit heele voorval te vergeten en dan zeer voorzichtig te zijn en niet meer af te wijken van het smalle pad, dat alleen nog voor hem begaanbaar is.

Als door een sluier neemt hij waar, hoe Kareltje zijn moeder om den hals valt, terwijl hij verklaart, dat hij zoo'n heerlijken middag heeft gehad. En dan bedankt het echtpaar Van Swieten hem, maar hij heeft geen tijd en kan onmogelijk nog een kopje thee drinken. Hij heeft een afspraak voor vanavond en wordt al over een kwartier verwacht. Een volgenden keer heel graag en dan is hij al bij de trap, waar Kareltje hem nog eens omhelst. Bonger heeft een gevoel alsof hij huilt, maar dat kan niet waar zijn. Het is nu toch voorbij en dit heeft dus niets meer te beteekenen.

De wereld van den droom is eindeloos diep. Landschappen, wouden, tuinen, weiden en blanke en blauwe en zwarte hemelen. En dieren, vogels en visschen, en wateren en sneeuwvelden, doodstille, witte vlakten van sneeuw. En het klate-

rend lachen van een kind, en oogen, twee, tien, honderd, duizend paar kinderoogen. En de dennen steken zwart boven de sneeuw uit en zij ruischen somber, alsof er veel leed in de wereld is, maar dat is iets uit een ver verleden of misschien uit een verre toekomst. De kinderen lachen, zij hebben plezier, er is geen kind dat leed kent en hij is zelf een kind, hij heeft de wolken van zich weggewischt, hij is een tweede jeugd binnengegaan...

Heel laat in den avond wordt hij verstijfd en pijnlijk wakker voor zijn schrijfbureau. Het papier voor hem is nog onbeschreven, maar dat ziet hij niet. Want als verwezen ontkleedt hij zich, werpt zich op bed en knipt het licht uit. En bijna tien uren lang ligt de slaap op hem als een versteening.

XX.

Het verwondert hem zelf, hoe kalm hij is na deze ervaring. Hij gaat aan het werk en hij weet nauwelijks of er iets is gebeurd en of hij zich gelukkig of ongelukkig voelt. Er is nog een horizont en daartegen teekenen zich enkele verschijningen af, maar zeer versluierd. Een doodenstad, een heele doodenwereld, waarin het leven tot rust is gekomen, maar nochtans voortgaat en niemand weet hiervoor een verklaring te geven. En iets meer naar voren ligt een ander land, dat van bloeiende weiden en wouden en spelende kinderen en klokkend, ruischend water. Hij hoeft niet veel moeite te doen, om daar te komen. Hij gaat zitten en alles wat hij zoo vurig liefheeft vloeit naar hem toe. Maar zijn hand is machteloos, want hij kan geen vormen vinden om er dit beleven in te gieten. En dus zit hij urenlang roerloos voor zijn schrijftafel, zonder zelfs een poging te doen om zich te uiten. Ten slotte is hij moe van al dat looze gespeel voor zijn oogen en het kan hem eigenlijk niet meer zoo verrukken, noch bedroeven, hoewel het toch den zin van zijn leven uitmaakt. Later komt alles weer terecht, hij mag niets forceeren, het zal vanzelf gaan.

De slaap is een trouwe bondgenoot, die zelfs geen droomen brengt, maar het kost wel dikwijls inspanning om hem te

verdrijven. In dezen tijd komt eenige malen de gedachte in hem op, dat wanneer de dagen ook nachten waren, het leven schoon en volkomen dragelijk zou zijn.

Van Swieten ziet hoe Bonger meer en meer teruggetrokken wordt en meent, dat deze weer geheel in zijn oude euvelen is vervallen. Hij heeft even een klein gevoel van leedvermaak jegens Fie, die zich er eens op beroemde, meer dan een dokter te hebben bereikt. Maar grooter is toch zijn angst om wat er met dezen mensch gebeurt. Hij vestigt er dan eens de aandacht van Vink op, maar de directeur schudt slechts meewarig het hoofd en zegt, dat men Bonger maar zijn gang moet laten gaan. Zoolang hij in staat is om zijn werkzaamheden te verrichten, is er geen reden om iets te ondernemen. De man is nu eenmaal wars van alle inmenging. En gebeurt er iets, dan zal men wel verder zien...

Maar in Van Swieten blijft de onrust heerschen, ook uit andere oorzaken. Hij heeft getracht, Bonger nog wat aan 't praten te krijgen over Kareltje, die na den bewusten middag toch wel een zeer gereede aanleiding tot een gesprek vormt. Bonger zei eenige vage banaliteiten, zooals: een heel lieve jongen... ja, een heel knap kind... en dook zoo spoedig mogelijk weer onder in zijn paperassen, daarmee duidelijk blijk gevende, voor dit, evenmin als voor eenig ander onderwerp, te spreken te zijn.

Daarbij komt iets dat Van Swieten nog meer verontrust. Want ook Kareltje, de vroolijke, openhartige en dikwijls, al te dikwijls brutale Kareltje, heeft onomwonden laten merken, dat wat er tusschen hem en oom Lou is voorgevallen,

niet voor bespreking vatbaar is. Dit heeft tot heftige huiselijke tooneelen geleid.

Van Swieten, op dien rustigen Zondagmorgen in zijn vaderlijken zetel gevlijd, riep Karelkje bij zich.

— En vertel nu eens, jongen, heb je je gisteren geamuseerd?

— O ja. Dat heb ik gisteravond toch al gezegd!

— Een herhaling kan heusch geen kwaad, hoor! Wat heb je al zoo gedaan?

— O, oom Lou heeft verhaaltjes verteld en ik heb zuurtjes gegeten.

— Oom Lou?...

— Nou ja ik bedoel meneer Bongers, maar ik heb oom Lou tegen 'm gezegd.

— Sta niet zoo aan dat tafelkleed te plukken, Karelkje! Het moet langer mee dan vandaag!

En daarop wou de jongen wegloopen, maar zijn vader riep hem terug.

— Wat heb je een haast, jongen! Ga nou even zitten, ja, daar op dien stoel en vertel me eens: hebben jullie nog over iets gesproken? Over muziek of zoo?...

— Ja, over allerlei dingen, 't was erg gezellig.

— Heeft meneer Bongers nog al verstand van muziek?

— Och, jawel...

— Karelkje, wat zit je weer in mekaar! Ik heb je al duizendmaal gezegd, dat je recht op moet zitten! En je moet ook wat duidelijker spreken. Mankeert je soms iets? Ben je niet lekker?

— Jawel. Maar ik wil nu liever aan m'n huiswerk gaan.

— Zoo, dat verwondert me! Ik heb je wel eens minder ijverig gekend en je hebt bovendien nog een heelen dag voor je.

Daarna wilde de jongen opstaan, maar de vader liet het niet toe. Hij moest en zou hem duidelijk onder het oog brengen, dat hij zich uiterst oneerbiedig tegenover zijn vader gedroeg en rustig had af te wachten, tot hij permissie kreeg om te vertrekken. Toen was Trees binnengekomen en op haar kalme wijze stof gaan afnemen.

— Heb je het verstaan? vroeg Van Swieten streng.

Maar de jongen keek hem aan met oogen vol woede en antwoordde niet.

— Ik vraag je nogmaals of je het hebt verstaan!

En toen leek het wel of de knaap onnoozel was, want hij zeide: — Wat dan?...

Maar Kareltje was om den drommel niet onnoozel en hij zat een loopje met zijn eerbiedwaardigen vader te nemen. De man kreeg plotseling door zijn opwinding heen allerlei wild-sinistere gedachten, zooals dat Bonger zich aan het kind zou hebben vergrepen of hem een verdoovend middel ingegeven. Dat belette hem echter niet, Kareltje vast te grijpen, teneinde hem op klassieke wijze wat meer kinderlijk respect bij te brengen. Maar het lesje ging niet door, want Trees kwam er doodbedaard tusschen en trok den jongen uit de vaderlijke handen.

— Wat is er eigenlijk gebeurd? vroeg ze.

Even was Van Swieten met stomheid geslagen door deze

ongehoorde tusschenkomst, die alle moeizaam opgekweekte ouderlijke waardigheid met één slag teniet deed.

— Wat er gebeurd is? riep hij uit, na op adem te zijn gekomen. — Hij is brutaal geweest — dat is er gebeurd!

— Sla hem nu toch maar niet, zei Trees, want hij ziet er vanmorgen een beetje pips uit en je hebt hem trouwens Vrijdagavond pas geslagen.

Kareltje was gauw de kamer uitgeslopen, want hij wilde van deze scène geen getuige zijn en hulp had zijn moeder van hem niet nodig. Die kon wel twintig vaders aan. Het kwam inderdaad tot een hevige ruzie tusschen hen, ofschoon die hevigheid alleen van zijn kant kwam. Trees wilde slechts haar kind voor een kastijding behoeden, maar Van Swieten verzekerde, dat ze gek was en dat Kareltje zoo gezond was als een visch en heusch wel tegen een paar klappen kon. En op die manier was geen kind groot te brengen, ze was een verdorven moeder — en nog veel meer. Trees zei, volgens haar gewoonte, enkele dingen, die hem diep kwetsten en waardoor hij zich tenslotte verslagen voelde. Dat ze geen grein eerbied voor zijn methodes had, dat Kareltje in een pink verstandiger was dan hij in z'n heele lijf en dat hij alleen de oorzaak was van conflicten, door z'n ziekelijke muggenzifterij. En ze herinnerde hem er aan, dat hij haar dikwijls in hun verlovings tijd had gevraagd, of ze het niet heerlijk vond met een gestudeerd man te trouwen.

— Ik weet eigenlijk niet, of ik daar ooit wel eenigen eerbied voor heb gehad, zei Trees, maar nu heb ik dien zeker niet meer. Zoo zal het ook met het respect van je kinderen

gaan. En waarschijnlijk nog veel erger...

Uit die woorden proefde hij den vinnigen geest van haar zuster Fie, maar Trees was immers zoo veel dommer — hij had haar daarvoor tenminste altijd aangezien. De heele historie speet hem meer dan hij kon zeggen en hij wilde het later weer goedmaken. Maar Trees zei, dat ze nergens van wist, dat waren van die voorbijgaande dingen... En 's avonds zei hij tegen haar:

— Ik begrijp dat toch niet, van Karelkje... Ik vind hem ongewoon terughoudend over dat bezoek bij Bonger...

— Inderdaad. Ik vroeg hem nog: waarom ben je brutaal tegen vader geweest? En toen zei-d-ie: Ik was niet brutaal, maar dat is een heele groote vriendschap en daar kan je niet zooveel van vertellen...

Deze woorden hebben voor Van Swieten de zaak niet duidelijker gemaakt. Hij kijkt er beurtelings zijn zoon en Bonger op aan en voelt zich schromelijk van zijn plaats gedrongen. En dat nog wel door een man die nauwelijks de moeite neemt, het woord tot hem te richten. Het is maar gelukkig, dat Karelkje niet over een volgend bezoek heeft gesproken; Van Swieten zou het in 't eind toch niet hebben kunnen weigeren en nu kan hij zich tenminste verbeelden, dat daar niets van komt. Maar het valt hem eenigszins moeilijk, zich weer in zijn oude machtspositie te verplaatsen. En in den grond is er eigenlijk slechts treurigheid in hem, omdat hij zoo onuitsprekelijk veel van zijn jongen houdt en deze hem blijkbaar niet begrijpt.

Maar de tijd werkt heelend en Karelkje wijdt zich

hartstochtelijker dan ooit aan zijn pianostudie. Op de uitvoering door leerlingen van meneer Schoemakers, die binnenkort zal plaats vinden, moet hij een sonate van Mozart spelen en dus mag er niets ontbreken aan zijn spel. Innerlijk is de jongen de ervaring met oom Lou niet geheel te boven, want dikwijls droomt hij van hem. Dan zit oom Lou aan zijn bed en hij ligt op sterven, maar hij is toch niet tevreden, dat oom Lou er alleen is, want hij verlangt naar zijn moeder, maar hij kan niet meer spreken... Overdag echter is er zooveel te doen: school- en huiswerk en een spelletje met de kameraadjes en het lezen van een boek — en dan de muziek. En een enkelen keer denkt hij: Het is maar gelukkig, dat ik zooveel te doen heb en waarschijnlijk werken daarom alle menschen: om niet te hoeven denken...

Maar misschien studeert hij nu toch wel te hard. Hij gaat er bleek uitzien en bovendien is hij wat verkouden. Het is ook zulk onaangenaam regenachtig en winderig weer. Hij wil echter niet thuisblijven, want dan moet hij naar bed en zal den heelen dag van oom Lou droomen. En dat is nergens voor noodig, hij vindt het niet prettig. Hij verlangt niet eens naar oom Lou, omdat zijn moeder daardoor naar het tweede plan wordt gedrongen en die is zoo lief en verzorgt letterlijk alles voor hem.

— Kareltje, zegt ze, jongen, wat ben je verkouden! Zou je wel naar school gaan?

— Natuurlijk, moeder, het heeft niets te beteekenen...

— Hier, neem nog een extra zakdoek mee. En zet je kraag op. Vergeet dat vooral niet, want er staat een gure wind...

Hij doet graag alles wat ze zegt, want als hij naar bed moet, zou er ook niets komen van zijn pianostudie en meneer Schoemakers heeft zich zooveel van zijn spel op de uitvoering voorgesteld. En hij houdt zich zoo goed, dat hij zijn moeder twee dagen weet te bedriegen, door te zeggen, dat hij zich al veel beter voelt.

Maar den derden ochtend lukt hem dat niet meer. Hij heeft een koortsigen nacht achter zich, met vele afgeijsselijke visioenen. Hij komt nog als gewoonlijk aan het ontbijt, maar zijn moeder kijkt hem scherp aan en hij voelt opeens, dat ze alles weet.

— Kom eens hier, kind, zegt ze. Dan legt ze haar hand op zijn voorhoofd en voelt zijn pols. — Jij komt er niet uit vandaag! Je bent heel erg dom geweest, dat je bent blijven doorloopen. Wil je wat eten?

Maar hij heeft geen trek, alleen maar dorst, omdat zijn keel zoo branderig is. Het geeft niets om te protesteeren als moeder eenmaal iets heeft voorzien. Dus laat hij zich weer naar bed brengen en geeft zich over aan zijn ziek gevoel, waartegen hij eenige dagen heeft gestreden. Van Swieten komt nog even aan het bedje, hevig geschrokken, maar het kind ziet hem niet eens, zoo ziek is het. Dan gaat hij ijlings naar beneden om den dokter op te bellen. En van kantoor af telefoneert hij drie keer naar huis om te informeeren of de dokter er al is geweest. Maar telkens krijgt hij een ontkenkend antwoord.

— Kareltje is ziek, vertelt hij zijn collega.

— Och, arm kind! zegt Bonger. Wat scheelt hem?

— Waarschijnlijk een zware verkoudheid. Hij is koortsig. We hebben 'm maar onder de wol gestopt...

— Ik hoop maar, dat ie heel gauw weer beter is, verklaart Bonger.

Wat zou hij anders kunnen zeggen? Hij wil niet denken aan den jongen, dan zou hij zich erg ongerust maken, want hij weet geen schepsel, dat hem zoo dierbaar is.

Zoodra het schaftuur is aangebroken snelt Van Swieten naar huis en zie, daar is juist de dokter gearriveerd. Ouders en arts staan dan aan het bedje van den patiënt. De vader heeft moeite om zijn geagiteerdheid binnen de perken der wellevendheid te houden. Zelfs de moeder is innerlijk nerveus, omdat de jongen nu al den heelen ochtend ligt te ijlen en zijn temperatuur naar de 40 loopt.

De linkerlong is ontstoken, maar er is niet het minste gevaar, zegt de dokter, en ze hoeven zich absoluut niet ongerust te maken. Hij geeft nog eenige aanwijzingen en schrijft een receptje. Vanavond komt hij terug. De ongeruste vader begeleidt hem tot onder aan de trap en of er heusch en werkelijk geen gevaar bestaat en of de dokter het raadzaam acht, een verpleegster te nemen. Och, kwaad kan het niet, maar men hoeft niet zoo hard van stapel te loopen.

Van Swieten bejammert bovenmate het feit, dat Fie niet vrij is, maar het zou kunnen zijn, dat haar werk toevallig vandaag is afgelopen. Daarom fietst hij vlug even naar haar woning, maar Fie is niet beschikbaar. Wel schoonmama, die dadelijk alle mogelijke hulp aanbiedt en wel zoo de deur zou willen uitloopen, naar het huis harer kinderen.

Bonger glimlacht, als hij Van Swietens opgewondenheid waarneemt. Het is een philosophische glimlach, want hij bedenkt hoe hier weer de wet van het evenwicht zich openbaart: tegenover een noodelooze strengheid staat nu een even redelooze angst... Maar waarom is Van Swietens angst radeloos? Misschien is hij zelf niet minder angstig, zij het dan minder demonstratief. Zijn collega vertelt hem weliswaar, dat de dokter geruststellende woorden heeft gesproken en bovendien heeft Bonger het heele geval uit zijn hoofd willen zetten, maar dat neemt niet weg, dat hij voortdurend met den jongen bezig is. Hij voelt zijn lethargische stemming wijken, de warmte der ontmoeting is weer in hem, dat doorschouwen en omvatten van den chaos, die leven heet en daarin steeds weer domineerend het beeld van den kleinen, begaafden jongen, op wien de dood in een lang, zwart gewaad komt toegeslopen, de scherpe, als zilver glinsterende zeis achter zich aan sleepend. „De dood van den kleinen knappen jongen” zal het verhaal heeten, dat hij vanavond moet schrijven en veel van wat hij en Kareltje Zaterdagmiddag hebben besproken, zal hij er in te pas brengen. Hij ziet hoe de geest der muziek zich beschermend voor het kind stelt en den ijselijken dood door melodieën van zijn prooi tracht af te houden. Bonger hoort het zingen, het is van zoo’n wonderlijke schoonheid, zoo jubelend en weenend en smeekend, dat hij een huivering door zijn lichaam voelt gaan en er tranen in zijn oogen komen. En verschijnt hij zelf niet ten tooneele, in de gedaante van den vriend van het kind en zegt hij niet, dat de dood van dit kind ver moet blijven, omdat het een groote taak heeft te

vervullen? Zijn leven zal zijn als een lichtende baan aan een donkeren hemel en duizenden, die gebukt gaan onder de troosteloosheid der dagen, zullen zich oprichten en een schepping prijzen, die zulke wonderen voortbrengt. En de dood, men zou bijna denken, dat hij bewogen is, want hij heeft het hoofd laten hangen, maar nu richt hij het langzaam op en dan schudt hij het ontkennend. — Dwazen! zegt hij, verblinde, zelfzuchtige dwazen, die meenen met hoogdravende woorden de wijsheid te kunnen bemantelen! Dit kind is van mij en het is altijd van mij geweest. En het heeft mij nooit gevreesd, want het weet, dat ik ben uitgezonden door Een, Die hooger is dan ik, maar tot Wien hij in leven den weg niet heeft kunnen vinden. Ik kom om angst en vrees van hem af te nemen, om hem de vrijheid te geven, de armen uit te slaan naar den almachtigen Schepper. En die zoo hartstochtelijk pleiten voor zijn behoud, kennen niet den zin van zijn bestaan, die was enkelen menschen te toonen, dat God de kinderen liefheeft, zooals zij Hem liefhebben en dat Hij vele talenten heeft te vergeven, maar nog meer liefde tot Zich te nemen...

Het is een verhaal van slechts enkele bladzijden, maar Bonger heeft er uren voor noodig, omdat hij hevige gevoelens in simpele woorden wil uitdrukken en de aandoening telkens zijn oogen benevelt. Als hij tenslotte heeft beschreven, hoe de dood met het bleeke, stille kind in zijn armen in de duisternis verdwijnt, breekt er een wilde angst in hem los. Kareltje is gestorven, Kareltje is gestorven... gaat het door hem heen. En hij loopt met de handen tegen het voorhoofd

de kamer rond, als een waanzinnige. Kinderen worden vernietigd, naar het graf gesleept, naar den barren afgrond van den dood. Ze worden gepijnigd, gemarteld — waarom, waarom?... Waarom is Kareltje gestorven? Dan weet hij het opeens en hij slaat zich met de vuist voor de borst. Hijzelf heeft hem vermoord! Hij heeft hem de gedachte aan den dood ingegoten, hij heeft het vuur in het kind tot een abnormale snelheid opgejaagd en het tientallen jaren doen overspringen. Maar die hersens werkten veel te koortsachtig en het kleine hart kon de vaart niet verdragen — en nu is het uit elkaar gespat. Hij is een moordenaar! Zijn vader heeft zijn moeder vermoord, maar wat beteekent die misdaad, vergeleken bij wat hij heeft gedaan? Want niets is zoo onschuldig en zuiver als een kind en geen zonde weegt zoo zwaar als die, welke aan een kind is begaan. O, waarom is er geen God, die hem kan richten en vernietigen? Waarom is alles zineloos, leven en dood, bloei en ondergang?...

De papieren op tafel, waarin hij met verfijnde nauwkeurigheid den lijdensweg van zijn slachtoffer heeft beschreven, trekken weer zijn aandacht. Op sadistische wijze heeft hij vreugde gepuurd uit zijn monsterachtigheid. En in een opwelling van walging om zichzelf grijpt hij de moeizaam geschreven vellen en scheurt ze aan stukken.

Hoe kan hij zoo den nacht ingaan en verkeerden onder den druk van eenzaamheid, stilte en duisternis? Hij zoekt een verdoovend middel, maar heeft er geen. En de gedachte komt niet in hem op, de straat op te gaan en in een apotheek iets te halen, want onbewust vreest hij om zich in de koude ruimte

te begeven. Dan richt hij zijn oogen op zijn bibliotheek. Er moet kalmeerende lectuur onder zijn en alleen reeds de concentratie van het lezen zal hem goed doen. Zijn intuïtie doet hem het boek nemen, waaraan hij behoefte heeft: Andersens Sprookjes. De eerste titel, waarop zijn oog valt is „De geschiedenis van een Moeder”. Hij leest dit aangrijpende verhaal van smart en godsvertrouwen. Ai, wat is dit verschrikkelijk, maar in 't bijzonder voor hem, want hij constateert, dat hij zich aan een gruwelijk plagiaat heeft schuldig gemaakt. Het is misschien meer dan twintig jaar geleden, dat zijn moeder hem deze vertelling voorlas. Maar de inhoud moet wel diepen indruk op hem hebben gemaakt, dat hij zoo kon schrijven als hij het vanavond heeft gedaan en nu, zonder zich er van bewust te zijn, de behoefte had, zich van zijn euveldaad te vergewissen. Hij heeft het geloof van den Deenschen schrijver gestolen, want in hem leeft het niet. En het was zijn geweten, dat hem dreef tot de vernietiging van zijn product. Maar tevens kan hij nu waarnemen, dat hij ook den noodlottigen afloop heeft gecopieerd en niets weet van den oogenblikkelijken toestand van Kareltje.

Het lamplicht doet zeer aan zijn oogen en hij heeft hooftpijn. Hij kan den strijd nu niet meer verdragen en hij is ook zoo moe, dat de slaap hem voor verdere angsten zal vrijwaren.

Den volgenden morgen zegt mevrouw Rijnders tegen hem:

— Wat ziet U bleek, meneer Bonger...

— O, dat beteekent niets, ik ben niet ziek, antwoordt hij rustig.

En hij kan rustig zijn, omdat hij bijna even vermoeid is opgestaan als hij is ingeslapen. In dezen toestand kan hem niets deren. Het verzadigingspunt van zijn innerlijk absorptievermogen is bereikt. Hij is niet eens meer nieuwsgierig naar de bevinding van Kareltje, want hoe de zaken ook loopen, hij wil er zich geen rekenschap van geven, omdat hij niet de mogelijkheid ziet, tot een uiteindelijke afrekening met zichzelf en de wereld te komen.

Maar Van Swieten is wel zoo vriendelijk, hem ongevraagd op de hoogte te houden. De jongen is nog steeds koortsig en de crisis kan nog wel eenige dagen op zich laten wachten. Hij vertelt zijn collega ook van de vele moeilijkheden, die zijn vrouw en zijn schoonmoeder, alsook hijzelf, zich getroosten om het patiëntje te verzorgen en wat dat voor een consternatie in huis geeft.

— Ja, zegt Bonger, het is verschrikkelijk. Ik hoop maar, dat ie heel gauw weer beter is...

Dat heeft hij al eerder gezegd en hij zal het steeds weer zeggen, zoo vaak de bedroefde vader zijn aandacht voor het ziektegeval vraagt. Maar Van Swieten verzwijgt, dat Kareltje in zijn ijlen dikwijls van oom Lou spreekt, want deze toont toch werkelijk niet genoeg belangstelling voor het arme kind. En dit doet den vader zich weer afvragen, wat er toch eigenlijk tusschen die twee kan zijn voorgevallen. Want ware er werkelijk een normale vriendschappelijke verhouding tusschen hen, dan zou Bonger toch direct den wensch moeten hebben geuit, om zijn kleine vriendje eens op te zoeken. Niets echter daarvan, het schijnt integendeel of de zonderlinge

man er vrij onverschillig tegenover staat. Wie kan achter deze geheimzinnige dingen komen? De veelbeproefde Van Swieten niet.

Fie is gisteravond even uit haar werk gebroken om bij hem thuis van haar medeleven blijk te geven. Ze vroeg ook of Lou het wist en of hij niet had gevraagd, den jongen te mogen zien, want hij houdt immers zooveel van hem. En toen Van Swieten zei, dat hij juist zoo raadselachtig terughoudend deed, had ze alleen maar „Zoo...” geantwoord en duidelijk laten merken, zich van verder commentaar te willen onthouden. Ze heeft beloofd, steeds te zullen komen, wanneer ze maar even tijd heeft. Uit een en ander maakt Van Swieten de combinatie, dat zijn schoonzuster al zeer weinig of heelemaal geen contact met zijn collega heeft. En er was toch iets tusschen Bonger en Fie, zoo goed als er iets was tusschen Bonger en Kareltje...

Een zin is aan Kareltjes ijlen niet vast te knopen. Men hoort iets van pianospel en teekeningen en verhaaltjes en soms roept hij midden daar doorheen om zijn moeder. Geen mensch kan dat met droge oogen aanhooren, het is voor den gene, die het bijwoont een even groote marteling als voor den kleinen zieke.

— Ik wil het toch eens tegen den dokter zeggen, dat hij zoo vaak over Bonger spreekt, zegt Trees.

— Waarom? vraagt haar man.

— Misschien zou het goed zijn als Bonger eens bij hem kwam. Ik geloof, dat hij een grooten invloed op het kind heeft.

— 't Is zeer de vraag of het een invloed ten goede is... Wie weet of het kind daardoor niet overstuur is geraakt. Een merkwaardiger mensch dan Bonger bestaat er nu eenmaal niet. Hij heeft immers nog absoluut geen blijk gegeven, dat hij bij hem zou willen komen...

Ja, daarin geeft Trees hem gelijk, want zij kan zich niet voorstellen, dat een goede vriend onder deze omstandigheden niet zou overvloeien van teederheid jegens den jongen.

Maar Bonger is de armste, de meest geplaagde mensch van de wereld. Hoe zal hij zich kunnen staande houden in de woestenij van gedachten en gevoelens, waarin hij is terecht gekomen? Zijn tweede jeugd schijnt even hopeloos te zullen voorbijgaan als zijn eerste. Op zijn best vindt hij een verdooving, maar niet het geluk van te verkeerren in het kinderland. Voor de idylle plaatst zich het beeld van het gemartelde Karelteje en hij wil daaraan niet denken. Want het kind moge niet zijn gestorven, hij kan het gevoel niet van zich afzetten, dat hij de schuld is van zijn lijden en hij wil niet weten, dat hij dit gevoel bezit.

De nachten gaan in onrust voorbij, steeds angstiger worden de droomen, waarin moord en doodslag aan alles wat onge-rept en onschuldig is hoogtij viert. O, die duizenden kinder-lichaampjes, die bloedig worden mishandeld, gewurgd, ont-hoofd, verdronken... Maar die oogen vooral, die jonge, open oogen in doodsnood... Het land van zijn tweede jeugd is een slagveld geworden — en nu komt in zijn helderste oog-en-blikken de radelooze gedachte in hem boven, dat hij, op dezen weg voortgedreven, lijnrecht de doodenwereld tege-

moet gaat, die aan zijn gezichtseinder ligt, het gebied van
verzwegenheid en duisternis, dat geen angsten kent en geen
vreugden. Geen mensch kan dien nameloozen staat omschrij-
ven.

XXI.

Fannie ijsbeert weer iederen dag langs haar oude route en denkt aan Lou. Alle stadia van verwachting en woede heeft zij doorloopen, ettelijke malen reeds, en zij voelt hoe haar veerkracht en levensdrift in dezen kringloop worden vermalen. Lusteloos wordt zij, met af en toe nog een vlaag van toorn of ook van hoop, wanneer zij een bekenden stap meent te hooren op straat. Zij is zoo poover en nietig door haar terneergeslagenheid, dat amper nog iemand notitie van haar neemt. Zoo raakt zij vervreemd van haar oude vrienden en vriendinnen en haar inkomsten worden zeer gering. Gelukkig dat Susie haar niet in den steek laat. Die is wel zeer met Fannie begaan, maar tevens voelt zij eenige vreugde, omdat eindelijk de rollen zijn omgekeerd en zij de sterkste is geworden. Zij koestert en troost haar vriendin, maar doorgaans heeft dat niet veel uitwerking. En ten slotte voelt Susie de vreugde ook niet meer van beschermster te spelen, maar alleen medelijden, omdat Fannie zoo'n hopelooze liefde in haar hart draagt, en verwondering, omdat een gehaaide vrouw in korten tijd zoo kan worden vernietigd.

Aan Lou denkt Susie nog slechts met haat. Ze heeft hem nooit liefgehad, maar wat hij nu Fannie aandoet, is wel barbaarsch. En als ze daarbij denkt aan de gemiste kans met

Frits, voelt ze zich in staat om Bongers op te zoeken en hem pardoos te vermoorden. Een wijs instinct doet haar echter trachten die taak af te wentelen op de gedupeerde zelf.

— Waarom ga je niet naar hem toe? vraagt ze Fannie. Ik zou niet zoo geduldig blijven zitten! Hij is je toch minstens verantwoording schuldig. Maar enfin, natuurlijk zou je je weer door z'n gekkepraat laten lijmen. Er is nou eenmaal niks met je te beginnen...

— Ach, schei uit! zegt Fannie. Wat weet jij van 'm?

— Nou nog mooier! Weet jij soms wat van 'm? Als 't zoo was, zou je hier niet zitten, of je je laatste oortje had versnoept! Zal ik je eens wat zeggen? Ik zou 'm vermoorden! Doodslaan zou ik hem, z'n hart uit z'n lijf rukken!

— Ga toch heen! Jij weet niet wat liefde is...

Maar een anderen keer is het Fannie, die woedend is, en sissend zegt:

— O, als ik 'm hier had, zou ik 'm z'n strot dichtknijpen!

— Zal ik 'm even voor je opbellen? vraagt Susie ironisch. Als ie zoo'n boodschap krijgt, komt ie natuurlijk onmiddellijk! Wacht maar, ik zal er wel wat op vinden...

Want ze kan het niet langer verdragen, dat haar vriendin zoo te lijden heeft en in haar genegenheid meent ze, dat een gewelddaad Fannie uit haar lijden zal verlossen. Als die kerel maar eenmaal naar de andere wereld is... Haar oude kennis, Linke Mien, die zulke heerlijke taarten kan bakken, moet zoo'n dingetje maken en het bij Bongers laten afgeven. En Susie zal zorgen, dat er arsenicum inkomt — o, niet zoo erg veel, maar voldoende om den lekkerbek uit de registers van

de levenden te doen schrappen. Linke Mien is echter een klein snoepreisje gaan maken en daarom gaan er dagen overheen, eer Susie haar plan ten uitvoer kan brengen.

Inmiddels is de toestand van Kareltje nog een tijdlang dreigend. Er komen achtereenvolgens drie specialisten aan zijn bedje en die zeggen, dat er niets te vreezen is en dat de crisis niet lang meer op zich kan laten wachten. Maar de heele familie weent en treurt en zou wel de onzinnigste dingen willen doen, indien zij maar zeker van een genezing was. De echtgenooten zijn nooit zoo innig met elkaar geweest en de schoonzoon is mild jegens zijn schoonmoeder en, in zijn kwaliteit van zwager, jegens Fie en weet van geen oude twistpunten meer. En meneer Schoemakers verzekert met tranen in de oogen, dat zijn carrière van muzikleeraar mislukt is, als hij dezen begaafden leerling moet missen. En directeur en diverse leerkrachten van Kareltjes school komen persoonlijk ten huize van den zieke hun deelneming uitfluisteren. Men is hierdoor echter niet getroost, want al deze menschen kunnen het geval niet veranderen en de eenige, die misschien, heel misschien iets zou kunnen doen, leidt, naar Van Swieten met ontsteltenis vertelt, zijn oude bestaan van schijndoode.

— Och, het is misschien maar zoo'n gewoonte van hem, zegt Trees, en wie weet wacht hij op een uitnoodiging...

Want de crisis is ingetreden en Kareltje spreekt onophoudelijk van muziek en van oom Lou. Als Van Swieten dien middag bij het kind zit, hoort hij het herhaaldelijk angstig roepen: — Oom Lou, oom Lou, ik moet je nog iets zeggen... Je weet toch wel... Maar verder is er slechts onverstaanbaar

gemompel en dan begint het weer in eenigszins anderen vorm. Een zin is er echter niet uit op te maken.

De benarde vader houdt het niet meer uit en snelt naar de telefoon. — Bonger, zegt hij, doe me een genoegen en kom dadelijk na kantoortijd even hier! Om Godswil, laat me niet in den steek... Kareltje noemt voortdurend je naam en het is nu zoo heel erg met hem... Misschien kan je aanwezigheid hem kalmeeren. Je schijnt een grooten invloed op hem te hebben. Doe je het, ja?...

Bonger, die alleen op kantoor zit, amper tot werken in staat, en nu uit zijn gepeins opgeschrikt, weet niet wat te antwoorden. Angstig, angstig is hij, want hij mag niet meer aan het kind denken, laat staan het zien. Vraagt men een misdadiger, naar zijn zwaar gewonde, zieltogende slachtoffer terug te keeren en zegt men dan: Hier, probeer hem te troosten, van den dood te redden...? Maar als hij Kareltje nu eens van den dood redt?... Onmogelijk, de emotie zal hem, den redder, op slag machteloos maken, wroeging en wanhoop zullen hem vellen. Nu reeds heeft hij moeite om zich te beheerschen, als hij op Van Swietens smeekbede antwoordt:

— Beste jongen, ik kàn het niet... Geloof me: ik houd van het kind, maar ik weet, dat ik een slechten invloed op hem heb en dat hij juist beter zal worden, als ik niet kom...

Hij geeft zijn geheim prijs, hij moet het nu wel doen en het blijkt, dat Van Swieten hem heeft begrepen, want deze vraagt ontsteld:

— Wat heb je dan met hem gedaan?... Hoe komt het, dat ie zoo in de war is?...

— Vraagt me niets, zegt Bonger, want ik weet 't niet...

En dan legt hij den hoorn neer met een gevoel, alsof hij zijn eigen doodvonnis teekent. Er was in deze situatie geen ont-komen meer aan: de gang naar Kareltje zou niet zwaarder den last der zelfbeschuldiging op hem hebben doen vallen dan nu zijn wegblijven. Hoe hij zich keert of wendt, hij staat schuldig aan den dood van het kind.

Maar onmiddellijk gaat er een gevoel van rust door zijn hoofd en lichaam. Hij zal boeten voor deze misdaad. Het wondere land van zijn tweede jeugd is verwoest, de harmonie klinkt nog achter hem, maar verder en verder schrijdt hij voort door het witte gebied, dat langzaam wegschemert naar grijs en zwart. Nu duurt het niet lang meer, denkt hij, en 's avonds aan den maaltijd spreekt hij met mevrouw Rijnders en zijn stem is vlak en monotoon.

— Het gaat nu wel, zegt hij. U denkt, dat het erg met me is, maar het duurt niet lang meer...

— Waar hebt U 't toch over, meneer Bonger? vraagt de vrouw in grooten angst. U moet naar bed gaan en ik zal den dokter laten komen!

Even schijnt hij zich op te winden. — Nee, geen dokter! Ik ga zoo wel naar bed, maakt U niet bang!

Ach nee, wat zou iemand bang om hem hoeven te zijn? Hij slaapt, hij loopt met zijn rug gekeerd naar het verloren land, maar het schijnt hem soms nog, dat hij de kinderoogen vol zon ziet, die hij zoo heeft bemind. En dan is het hem weer of hij diezelfde oogen in angst ziet geopend. Het zijn korte vlagen, zij kunnen hem niet meer deren.

Den volgenden morgen, als hij bijna roerloos en zwijgend als een doode aan de ontbijttafel zit, zegt zijn hospita weer:

— Meneer Bonger, wat ziet U er toch vreeselijk slecht uit! Gaat U toch naar den dokter! U hebt beslist iets onder de leden, ik kan het niet langer aanzien...

De arme vrouw huilt bijna, maar Bonger blijft zeer kalm.

— U moet dat niet meer zeggen, mevrouw. U schaadt er U zelf mee, maar mij kan niets gebeuren.

Daarna staat hij op en hij heeft alleen zijn kopje koffie genuttigd. Mevrouw Rijnders peinst op een middel om haar gast voor den ondergang te bewaren en zij besluit, zijn patroons telefonisch op zijn precairen toestand te wijzen. Misschien kan langs dien weg nog iets voor den somberen man worden bereikt.

De gepijnigde familie Van Swieten hoort op dit vroege ochtenduur uit den mond van den arts de mededeeling aan, dat het ergste met den kleinen patiënt is doorleden en stort tranen van ontroerde dankbaarheid. De gelukkige vader spoedt zich naar kantoor, om daar de goede tijding te verbreiden en tevens een ernstig gesprek met zijn collega Bonger te houden, wiens raadselachtige woorden van gistermiddag hem urenlang, tezamen met de smart om Kareltje, hebben gekweld. Er moet nu eindelijk eens volledig opheldering komen...

Ook Susie, Fannie's doortastend geworden vriendin, heeft een onrustigen nacht doorgebracht. Zij draagt een geheim op het hart en wel, dat hedenochtend het verraderlijke gebak ten huize van de oorzaak van Fannie's liefdeleed zal worden

bezorgd. Als het licht begint te worden, gaat Susie naar de kamer van haar vriendin, want nu de daad op het punt staat te worden volbracht, vreest zij plotseling, dat Fannie haar bedoelingen niet zal kunnen waardeeren. En het is bovendien heel moeilijk, zoo'n ernstige zaak voor jezelf te houden.

Ze kruipt bij Fannie onder de dekens en geeft haar eerst heel onschuldig een kus. — Fannie, fluistert ze dan, luister eens... Maar ze kan haar verhaal niet uitvertellen, want Fannie grijpt haar beet met handen, wier nagels diep in Susie's armen dringen.

— Beest! Ellendeling! Wil je 'm vermoorden?... Wanneer wordt dat ding bezorgd? Wanneer — o God, misschien is ie al dood!...

Op slag zijn haar oogen en gelaat nat van tranen en in haar opgewondenheid en woede knijpt en krabt ze Susie hevig.

— Laat me los, stuk vee! protesteert deze. Eerst wou je 't zelf en nou...

— Wanneer laat je 't brengen? Zeg het of ik vermoord jòu!...

— Vanmorgen, maar...

Fannie hoort het niet meer, ze komt overeind en Susie is bang voor haar houding en oogen en neemt ijlings de vlucht.

Half negen is het als Fannie de straat op loopt, neen rent, want ze kan niet gauw genoeg naar hem toe gaan. Per taxi bereikt ze zijn huis, maar het dienstmeisje zegt, dat meneer Bonger al een minuut of vijf geleden naar kantoor is gegaan. En dan vervolgt Fannie snel haar weg in de richting, die hij moet hebben ingeslagen.

Inderdaad is hij kort tevoren in gepeins hier gepasseerd. Hij moet peinzen, want hij kan zich plotseling niet meer herinneren, waarom hij de deur is uitgegaan, waarheen hij op weg is. De kinderen... neen, niet de kinderen — maar wat dan? Een donkere daad, ja donker, zeer donker... De huizen verdwijnen als in een nevel, de rustige straat, de menschen... Als hij bij een kruispunt is aangekomen, blijft hij stilstaan, want hij weet geen richting te kiezen en het is ook niet noodzakelijk. Met de handen in de zakken staart hij voor zich uit, alsof hij op iemand wacht.

Zoo ziet Fannie hem staan en zij beeft en is buiten adem van inspanning, maar ook van bewogenheid, omdat zij hem eindelijk, eindelijk, weerziet.

— Lou! Lou!..... stamelt zij en omklemt hem, zonder verder op iets acht te slaan — ze willen je vermoorden! ... O, jongen, lieve, lieve jongen!...

Hij kijkt haar wezenloos aan.

Zijn tweede jeugd is voorbij.

Dec. '33.